

Thulaganyo ya go Ruta

SEPEDI

LELEME LA GAE

KOTARA YA 3**MPHATO WA****3**

Thulaganyo ya Go Ruta

MPHATO WA 3 | KOTARA YA 3

SEPEDI

Copyright © 2026 National Educational
Collaboration Trust (NECT)

This work is licensed under a Creative Commons
Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0
International License (CC BY-NC-ND 4.0).

Additional permissions beyond the scope of this license
may be available. For further information, please
contact the publisher at **materials@nect.org.za**.

First edition, 2026

KOTARA YA 3

THULAGANYO YA GO RUTA

Go Theeletša le go Bolela: Tsebiša Tabakgolo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Diswantšho
le dilo tša
nnete tša
go bontšha
tabakgolo

Puku ya
Motheo

1. **Bontšha tabakgolo ye e beakantšwego:** *Re borakgwebo*
2. **Botšiša dipotšišo tša boleta go tsošološa tsebo ya barutwana ya bokamorago.**
 - Naa ke dilo dife tšeo batho ba di rekišago motseng wa geno?
 - Ke ka lebaka la eng batho ba thoma kgwebo?
 - Ge o thomile kgwebo, ke eng seo o nyakago go se rekiša?
3. **Thala mmepe wa monagano o šomiša dipotšišo le dikarabo tša barutwana.**
4. **Ngwala dikarabo tša gago moo mmepeng wa monagano go oketša tsebo ya barutwana.**
5. **Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 2.**
6. **Botša barutwana gore ba tsepelele polelotlaleletšo ya morero.**
 - a. Balela polelotlaleletšo godimo.
 - b. Laela barutwana go bala le wena goba go boeletša ka morago ga gago: Kodumela moepathutse ga go lehumo leo le tšwago kgauswi.
7. **Ahlaahla polelotlaleletšo le barutwana.**
 - a. Botšiša: Naa o ka mpotša gore se se ra go reng? / Naa o ka kgona go bona Karabo?
 - b. Hlohleletša barutwana go abelana dikgopolo tša bona.
 - c. Hlalosa tlhaloso goba o fe karabo ka tsela ye e latelago: Motho ge a nyaka go atlega go se sengwe le se sengwe seo a se dirago, o swanetše go šoma ka maatla a be le kgotlelelo.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Go Naganišiša ka Thuto

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Ngwala tafola ye e latelago le medumo letlapeng gore di bonagale gabotse:

a	e	i	o	u
b	f	m	g	p
kg	tš	ph	th	tlh
l	n	d	l	r

- Dudiša barutwana khapeteng goba lebatong ka pele ga gago.**
- Swara poledišano mabapi le go bala le go ngwala.**
- Kgopela barutwana go retologa gomme ba bolele le go ahlaahla dipotšišo tše di latelago:**
Ke eng seo re swanetšego go se dira gore re kgone go bala le go ngwala mantšu?
- Ka morago ga metsotso ye mmalwa, kgopela barutwana ditshwaotshwao.**
- Leka go netefatša gore dikarabo tša bona di akaretša dintlha tše di latelago:**
 - Re swanetše go tseba go bala medumo ka moka ya go fapana ka leleme la gaborena.*
 - Re swanetše go tseba go tswaka medumo gore re bope mantšu.*
 - Re swanetše go tseba go aroganya mantšu ka medumo gomme ka morago re a tswake mmogo gore re bale mantšu.*
 - Re swanetše go tseba go ngwala medumo gore re kgone go ngwala mantšu.*
- Ge barutwana ba efa dikarabo, bitša o tee goba ba babedi letlapeng, go bontšha go šomiša medumo ye e lego tafoleng.**
- Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Mošupologo.**
 - Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 4.*
 - Balela bana sengwalwa, gomme o bale le barutwana sengwalwa seo.*
 - Ahlaahlang dipotšišo tše di latelago sengwalwa.*
 - Ela hloko go barutwana bao ba kwago ba tshwenyegile mabapi le go bala, le gore ba tshwenywa ke eng.*
 - Šomana le se nakong ya Go Bala ga sehlopha sa Go hlhlwa.*

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go itiriša o kare re raloka piano.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Ke $\square$ omi $\square$ a ditumatlhaka le go di hlakant $\square$ ha go bala mant $\square$ w.*
 - a. Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - b. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - c. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - d. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoqe lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Tsebiša kanegelo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
Letlakala la
matseno 1

1. Tsebiša kanegelo.

- Bolela o re: Beke ye re tlo bala kanegelo ya hlogo ye: *Mae a foreše a a rekišwa.*
- Bolela o re: *Koko wa Leago o na le dikgogo tše ntši tše di beelago mae a mantši! Go na le mae a mantši kudu moo a bilego a utilwe ka jarateng ka moka. Ka letšatši le lengwe, ka morago ga gore mogwera wa Leago, Thakgalo a etele le go rata mae a foreše, Koko o hwetša kgopolo ye e hlalefilego. O tšea sephetho sa go aga ntlwana ya dikgogo gomme a thoma kgwebo ya lapa. Leago o penta leswao le lebotse, gomme kgaetšedi ya gagwe Tshwarelo o dira dipampitšhana tša mebalabala go bapatša mae a bona a maswa. Na kgwebo ya bona e kgahlišago e mpsha ya mae e tla atlega? Le gona na ba ka godiša kgwebo ya bona le go feta?*
- Botšiša: Naa go na le se o se tsebago mabapi le se?
- Ka boripana laetša barutwana diswantšho ka kanegelong.

2. Aga tsebo ya barutwana ya bokamorago.

- Abelana le go hlaloša Tshedimošo ya Bokamorago ya kanegelo.
- Laetša barutwana moo kanegelo e diragetšego o šomiša mmepe wa Kgoboketšo ya Dikanegelo.
- Botšiša: Naa o na le potšišo mabapi le kanegelo?

3. Hlalosa leano la kwešišo.

- Bolela o re, beke ye re tlile go ithuta ka ga: Diragatša kakanyo.
- Hlalosetša barutwana leano leo.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 1&2

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 4.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 1 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 1 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 2.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegelo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Go ruta tlotlontšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tlotlontšu
dikarata-
kgadima,
diswantšho,
dilo

Puku ya
Motheo

1. **Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 2.
 - b. Bala goba o boeletše polelotlaleletšo gape.
 - c. Laetša barutwana lenaneo la tlotlontšu la tabakgolo.
 - d. Hlaloša gore mantšu a a tla re thuša go kwešiša le gona go bolela mabapi le tabakgolo.
 - e. Ba balele lenaneo leo la mantšu.
2. **Diriša ŠDHB go ruta tlotlontšu.**
 - a. Ruta mantšu a tlotlontšu ao a latelago:
 - *hokwana ya dikgogo: ntlo ye nnyane goba lefelo la go šireletša moo dikgogo di dulago gona.*
 - *bapatša: Go botša batho ka seo o nyakago go se rekiša.*
 - *pampišana ya papatšo: Pampiri yeo e fago batho tshedimošo.*
 - *katološa: Go dira selo se segolo goba go se godiša.*
3. **Diriša maano a ŠDHB ao a loketšego lentšu le lengwe le le lengwe:**

Š: Šupa seswantšho goba selo
D: Diragatša lentšu leo
H: Botša barutwana tlhaloso ya lentšu leo
B: Bolela lentšu leo lefokong

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Go Naganišiša ka Thuto

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Swara poledišano mabapi le go bala ka thelelo.**
2. **Gopotša barutwana gore go thelela go ra gore:**
 - a. *Go kgona go bala ntle le go dira diphoso.*
 - b. *Go kgona go bala ka lebelo la maleba bjalo ka ge o bolela.*
 - c. *Go kgona go bala ka segalo sa nnete le tlhagišo ya maleba (go kgona go fetoša mantšu ge re bala gore tlhaloso e kwagale).*
3. **Kgopela barutwana go retologa gomme ba bolele le go ahlaahla dipotšišo tše di latelago:**
Naa re ka dira eng go kaonafatša go bala ka thelelo?
4. **Ka morago ga metsotso ye mmalwa, kgopela barutwana ditshwaotshwao.**
5. **Leka go netefatša gore dikarabo tša bona di akaretša dintlha tše di latelago:**
 - a. *Re ka theeletša ka šedi ge morutiši a bala gore re kwe go bala ka thelelo ga gagwe.*
 - b. *Re ka itlwaetša go bala kanegelo yeo a e badilego ga mmalwa.*
 - c. *Re ka bala tšatši ka tšatši ka lebaka la gore ge re itlwaetša go bala ka mehla ke mo go tlogo go ba kaone.*
Re ka balela baratho ba rena ba basetsana le bašemane dikanegelo le go lekola ge e ba ba ipshina ka fao re balago ka gona.
6. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labobedi.**
 - a. *Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 5.*
 - b. *Balela bana sengwalwa, gomme o bale le barutwana sengwalwa seo.*
 - c. *Ahlaahlang dipotšišo tše di latelago sengwalwa.*
 - d. *Mafelelong, kgopela barutwana ge e ba ba na le go tshwenyega mabapi le go bala ka thelelo. ge e ba go ka tsela yeo, hlokomela seo.*
 - e. *Šomana le se nakong ya Go Bala ga sehlopha sa Go hlhlwa.*

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go šobagantšha pampiri gomme ra boa ra e phutholla.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Ke rata ge _____ a re balela kanegelo.*
 - *Ke rata dikanegelo t_____.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Pele ga go Bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 31

1. **Lokiša barutwana go mošomo wa Pele wa go Bala.**
 - a. Bitša barutwana ba dule mmeteng goba lebatong.
 - b. Dula ka pele ga barutwana o swere Kgoboketšo ya Dikanegelo.
 - c. Netefatša gore barutwana ka moka ba kgona go bona puku yeo.
 - d. Gopotša barutwana ka maitshwaro ao o a nyakago ka nako ya Go bala ka go abelane, bjk. go dula ka go fera seseka; matsogo a lena a dule diropeng; theeletšang ka hlokomelo; le kwe ge le bitšwa; le emiše matsogo ge le botšiša.
2. **Dira Pele ga go Bala ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bolela hlogo ya kanegelo: *Mae a foreše a a rekišwa*
 - b. Hlalosa mabokgoni a go akanya. Bolela o re: Ge re akanya re šomiša hlogo le diswantšho go leka go bona gore a e kaba kanegelo e mabapi le eng.
 - c. Laetša barutwana diswantšho letlakaleng le lengwe le le lengwe.
 - d. Botšiša: Naa e kaba go direga eng mo?
 - e. Botšiša: Ke eng seo se go naganantšhago gore diswantšho tše di ka ba di sepelelana?

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 3&4

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 5.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 3 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 3 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 4.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Ruta tlotlontšu o ahlaahle seswantšho sa morero

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tlotlontšu
dikarata-
kgadima,
diswantšho,
dilo

Puku ya
Motheo

1. Diriša ŠDHB go ruta tlotlontšu.

- a. Ruta mantšu a tlotlontšu ao a latelago:
 - *rakgwebo: Motho yo a thomago kgwebo gomme a rekiša dilo goba ditirelo gore a hwetše tšhelete.*
 - *kgwebo: Mošomo wo batho ba o dirago go hwetša tšhelete ka go rekiša dithoto goba ditirelo.*
 - *Go balela: Go hwetša dikarabo ka go šomiša dinomoro.*
 - *moreki: Motho yo a rekago selo lebenkeleng goba kgwebong.*
- b. Diriša maano a ŠDHB ao a loketšego lentšu le lengwe le le lengwe.

2. Aga tsebo ya barutwana ya bokamorago.

- a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 6.
- b. Botša barutwana ditaba tše di latelago mabapi le seswantšho:
 - *Batho gantši ba rekiša dilo goba ba aba ditirelo gore ba hwetše tšhelete. Se se bitšwa kgwebo. Dikgwebo tše dingwe ke tše dikgolo kudu, gomme tše dingwe ke dikgwebo tše dinnyane tša malapa.*
 - *Ge batho ba šoma mmogo kgwebong, gantši ba ba le mešomo e fapanego. Motho yo mongwe a ka bjala dimela, yo mongwe a ka thuša bareki gomme yo mongwe a ka šoma ka ditheko.*
 - *Rakgwebo ke motho yo a thomago kgwebo. Gantši borakgwebo ba nagana ka ditsela tša go thuša batho mola ba hwetša tšhelete ka go rekiša dilo goba go fa ditirelo tšeo di nyakegago ditšhabeng tša bona.*

3. Ahlaahlang seswantšho seo.

- a. Šomiša dipotšišo tše di latelago go ahlaahla seswantšho ka tsela ye e latelago:
 - Botšiša potšišo ya pele.
 - Laela barutwana go ahlaahla dipotšišo le bagwera ba bona.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.
 - Aga tsebo ya barutwana ya morago ka go phošolla go se kwešišege le gona go abelana ditaba tša malebana le thutokgolo.
 - Boeletša tshepedišo ye ka dipotšišo ka moka.

4. Dipotšišo:

- a. *Naa ke mešomo efe ya go fapana yeo o bonago batho ba e dira moo seswantšhong?*
- b. *Ke ka lebaka la eng o nagana gore lapa leo le a gola le go rekiša dibjalo?*
- c. *Naa ke mabokgoni afe ao o naganago gore batho ba a nyaka go sepetša kgwebo ya bona?*

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Go Naganišiša ka Thuto

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Dudiša barutwana khapeteng goba lebatong ka pele ga gago.**
2. **Swara poledišano mabapi le go bala ka kwešišo.**
3. **Gopotxa barutwana gore go bala ka kwešišo go ra gore:**
 - a. *Re kwešiša kanegelo.*
 - b. *Re gopola kanegelo.*
 - c. *Re nagana ka kanegelo yeo gomme ra botšiša le go araba dipotšišo ka yona.*
4. **Kgopela barutwana go retologa gomme ba bolele le go ahlaahla dipotšišo tše di latelago:**
Naa re ka dira eng go kaonafatša go bala ka kwešišo?
5. **Ka morago ga metsotso ye mmalwa, kgopela barutwana ditshwaotshwao.**
6. **Leka go netefatša gore dikarabo tša bona di akaretša dintlha tše di latelago:**
 - a. *Re ka bala kanegelo kgafetšakgafetša.*
 - b. *Re ka kgona go šomana le tlhaloso tša mantšu ao a sa tsebegego goba ra botšiša o mongwe gore a ka ba a era go reng.*
 - c. *Re ka bala tšatši ka tšatši ka lebaka la gore ge re dutše re bala, ke gona moo re tlogo kgona go tseba.*
 - d. *Ka morago ga ge re badile kanegelo, re ka leka go gopola goba go šomana le:*
 - *Naa tabakgolo ya kanegelo e be e le eng*
 - *Seo se diregilego pele, se se latelago le sa mafelelo*
 - *Baanegwa ke bomang*
 - *Seo o se ratilego ka kanegelo*
 - *Seo o ithutilego sona ka kanegelo*
7. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Laboraro.**
 - a. *Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 7.*
 - b. *Balela bana sengwalwa, gomme o bale le barutwana sengwalwa seo.*
 - c. *Ahlaahlang dipotšišo tše di latelago sengwalwa.*
 - d. *Sa mafelelo, botšiša barutwana ge e ba ba na le go tshwenyega mabapi le go bala tekakwešišo? Ge e ba o gona, e hlokomele.*
 - e. *Šomana le se nakong ya Go Bala ga sehlopha sa Go hlahlwa.*

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go dukološa diatla tša rena ka go la ngele le la go ja.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Ke rata go araba dipotšhi o ka kanegelo.*
 - *Ke rata go ngwala dikanegelo tša ka.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Go Bala la Mathomo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 31

1. **Lokišetša barutwana go Bala la Mathomo.**

- Dudiša barutwana mmeteng.
- Ba gopotše ka maitshwaro ao a nyakegago.
- Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Mae a foreše a a rekišwa.*
- Bolela o re: *Koko wa Leago o na le dikgogo tše ntši tše di beelago mae a mantši! Go na le mae a mantši kudu moo a bilego a utilwe ka jarateng ka moka. Ka letšatši le lengwe, ka morago ga gore mogwera wa Leago, Thakgalo a etele le go rata mae a foreše, Koko o hwetša kgopolo ye e hlalefilego. O tšea sephetho sa go aga ntlwana ya dikgogo gomme a thoma kgwebo ya lapa. Leago o penta leswao le lebotse, gomme kgaetšedi ya gagwe Tshwarelo o dira dipampitšhana tša mebalabala go bapatša mae a bona a maswa. Na kgwebo ya bona e kgahlišago e mpsha ya mae e tla atlega? Le gona na ba ka godiša kgwebo ya bona le go feta?*

2. **Dira Go Bala la Mathomo ka tsela ye e latelago:**

- Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo godimo, gabonolo o kwagale.
- Laetša barutwana diswantšho.
- Moo go nyakegago, ema o be o hlalose tše barutwana.
- Šupa tlotlontšu ya mantšu bjalo ka ge a tšwelela.
- Mafelelong a kanegelo, botšiša potšišo ya Go Bala 1 ka tsela ye e latelago:
 - Lebiša thwii Potšišo ya 1 & 2 go morutwana yo a itšeng.
 - Lebiša Potšišo 3 go phapoši ka moka. Kgopela barutwana go ahlaahla potšišo le bagwera.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.
- Gopotša barutwana mabapi le mkgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Bolela o re, beke ye re ithuta ka ga: Diragatša kakanyo.
 - Kgopela barutwana: Ke phopholetšo efe ye botse yeo re ka e dirago ka se yeo mongwadi a sego a re botša yona? O ka phopholetša eng ka dikgopolo / maikutlo a moanegwa?

Go Ngwala: Tsebiša le go Itlwaetša DPM

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. **Tsebiša nepišo ya DMP (Dibopego le Melawana ya tšhomišo ya Polelo).**
 - a. Bolela o re, beke ye re ya go nepišiša: Go šomiša ditsebjana (maswao a polelo) go laetša mantšu ao motho a boletšego (poleloseledi).
 - b. Ngwala lefoko letlapeng: A re, "Ke nyaka go thoma kgwebo.
 - c. Hlalosa DMP ka maemo a kamano: Ditsebjana (maswao a polelo) di šomišwa go laetša mantšu ao motho a boletšego (poleloseboledi).
2. **Itlwaetše DMP le barutwana.**
 - a. Ngwala letlapeng: Koko o rile re na le ditamati tše ntši tše re swanetšego go di rekiša.
 - b. Kgopela barutwana: Re bea ditsebjana kae go bontšha gabotse seo motho a se boletšego? Ke maswaodikga afe a mangwe ao re swanetšego go a šomiša?
 - c. Akanya dikgopolo le barutwana: "Koko o boletše mantšu a: re na le ditamati tše ntši tše re swanetšego go di rekiša. Ka ge a e le mantšu a a nepagetšego a Koko, re a tsenya ka gare ga ditsebjana. Ditsebjana di swana le maswao a polelo ao a kgethegilego ao a bontšhago seo motho a se boletšego. Re ka latela magato a: Koko o rile, se se re bontša gore ke mang yo a bolelago. Re swanetše go ngwala fegelwana pele ga mantšu ao a bolelwago. Ditsebjana di dikologa mantšu a nepagetšego ao Koko a boletšego. Re swanetše go thoma lentšu la mathomo ka gare ga ditsebjana ka tlhakakgolo. Re swanetše go bea khutlo pele re ka tswalela ditsebjana, ka ge e le karolo ya seo koko a se boletšego. Re ngwala: Koko o rile, "Re na le ditamati tše ntši tše re swanetšego go di rekiša".
3. **Efa barutwana nako ya go itlwaetša DMP ka bobona.**
 - a. Ngwala letlapeng:
 - O rile ke na le kgopolo ye botse.
 - Mma o rile a re ye mabenkeleng.
 - A re rekišeng mae a rena a tlaleletšo, a realo.
 - b. Hlalosetša barutwana: Bea ditsebjana moo go nepagetšego. Gopola go ngwala ditsebjana, tlhakakgolo le khutlo mafokong a gago.
 - c. Efa barutwana metsotso e se kae go feleletša mošomo.
4. **Hlokomela kwešišo ya barutwana.**
 - a. Bitša barutwana go kgobokana ka moka.
 - b. Bitša barutwana ka go fapafapana go tla go abelana dikarabo tša bona.
 - c. Šupa se: Ditsebjana (maswao a polelo) di šomišwa go laetša mantšu ao motho a boletšego (poleloseboledi).

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 5&6

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 7.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 5 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 5 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 6.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegelo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Go Naganišiša ka Thuto

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Dudiša barutwana khapeteng goba lebatong ka pele ga gago.**
2. **Swara poledišano mabapi le thuto ya popegopolelo.**
3. **Gopotša barutwana gore:**
 - a. *Lebopi ke seripa se senyyane sa lentšu seo se nago le tlhaloso.*
 - b. *Lentšu le ka bopša la lebopi le tee, mohlala: sepela*
 - c. *Lentšu le ka bopša ka mabopi a go feta le tee, mohlala: ba-ithut-i*
4. **Botšiša barutwana ge e ba ba ka gopola ka e mengwe ya mehlala ya mabopi. Theeletša dikarabo tša bona.**
5. **Botša barutwana gore kotareng yeo, re tlo ba re tsepeletše kudu go mabopi gore a re thuše mabapi le go bala le kwešišo.**
6. **Kgopela barutwana go retologa gomme ba bolele le go ahlaahla dipotšišo tše di latelago:**

Naa go re thuša ka eng go kgona go bala le go kwešiša mabopi a go fapana?
7. **Ka morago ga metsotso ye mmalwa, kgopela barutwana ditshwaotshwao.**
8. **Amogela o be o ahlaahle dipotšišišo ka moka o be o akaretše dintlha tše di latelago ge go kgonega:**
 - a. *Ge re kgona go bala lebopi, se se ka re thuša go bala mantšu a mantši ka lebaka la gore re ka kgona go bala karolo ya lentšu leo gabonolo.*
 - b. *Ge re tseba go bala lebopi, se se ka re thuša go bala mantšu a matelele ka lebaka la gore re ka bala karolo ya lentšu gabonolo.*
 - c. *Ge re tseba tlhalošo ya lebopi, go ka re thuša go hwetša tlhalošo ya lentšu leo re sa le tsebego.*
9. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labone.**
 - a. *Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 8.*
 - b. *Balela bana sengwalwa, gomme o bale le barutwana sengwalwa seo.*
 - c. *Ahlaahlang dipotšišo tše di latelago sengwalwa.*

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go šišinya diatla.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Lebopi ke karolo ya lentšhu.*
 - *Le oketša goba go fetola hlathollo ya lentšhu.*
 - a. Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - b. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - c. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - d. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Go Bala la Bobedi

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 31

1. **Lokišetša barutwana go Bala la Bobedi.**

- Dudiša barutwana mmeteng.
- Ba gopotše ka maitshwaro ao a nyakegago.
- Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Mae a foreše a a rekišwa*
- Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Bolela o re, beke ye re ithuta ka ga: Diragatša kakanyo.
 - E re, gopola, re boletše ka se maabane, ge ke go botšiša: Ke phopholetšo efe ye botse yeo re ka e dirago ka se yeo mongwadi a sego a re botša yona? O ka phopholetša eng ka dikgopolo / maikutlo a moanegwa?

2. **Dira Go Bala la Bobedi ka tsela ye e latelago:**

- Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo godimo, gabonolo o kwagale.
- Bontšha barutwana seswantšho.
- Šomiša mehlala yeo e lego letlakaleng la matseno go bontšha ka mohlala leano la kwešišo.
- Mafelelong a kanegelo, botšiša potšišo ya Go Bala 2 ka tsela ye e latelago:
 - Lebiša thwii Potšišo ya 1 & 2 go morutwana yo a itšeng.
 - Lebiša Potšišo 3 go phapoši ka moka. Kgopela barutwana go ahlaahla potšišo le bagwera.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.

Go Ngwala: Morutiši o laetša peakanyo

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala

1. **Tsebiša direrwa tša Mongwalo.**
 - a. E re, leboong le re tla ngwala ka: Kanegelo ya moanegwa yo a thomilego kgwebo.
2. **Hlalosa karabo ya gago ya mošomo wa go ngwalwa ka molomo pele ba ka ngwala šomiša foreime ya go ngwala.**
 - a. Bolela o re: Ke ya go ngwala kanegelo ka moanegwa yo a thomago kgwebo ya...
3. **Laetša thulaganyo ya mošomo wa go ngwala letlapeng.**
 - a. Thala ka pejana seswantšho sa go laetša: Moanegwa le kgwebo ya bona.
 - b. Šomiša mmepe wa monagano go rulaganya kanegelo ya gago:
 - Aa moanegwa wa gago ke mang? (Leina le mengwaga)
 - Naa moanegwa wa gago o nyaka go thoma kgwebo efe?
 - Naa moanegwa wa gago o bolela le mang ka kgopolo ya bona?
 - Naa ba nagana ka eng, gomme ba dira phetho efe ka morago ga poledišano?
 - Naa kgwebo ya bona e kae, gomme ba e thoma bjang?
 - Naa go diregile eng letšatšing la mathomo la kgwebo?
 - Naa moreki wa mathomo o reng?
 - Naa ke bothata bjofa bjo bo tšwelelago ka tshoganetšo kgwebong?
 - Moanegwa o lokiša bothata bjang?
 - Kanegelo e fela bjang? Moanegwa o ikwa bjang?
4. **Dira gore barutwana ba nagane.**
 - a. Bolela o re: Gosasa le tla rulaganya mošomo wa lena wa go ngwala. Etlang le dikgopolo tša lena gosasa.

Foreime ya go ngwala:

Ka letšatši le lengwe, ____ o ile a tšea sephetho sa gore o tla thoma kgwebo.

O be a nyaka go...

O ile a ahlaahla kgopolo ya gagwe le...

O ile a tšea sephetho sa...

O ile a thoma kgwebo ya bona...

Mathomong, dilo di be di...

Ke moka moreki o ile a tla a re, "..."

Gateetee go ile gwa ba le bothata bja...

O ile a swanelwa ke go...

Mafelelong...

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 7&8

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 8.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 7 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 7 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 8.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Ahlaahla kanegelo ya go abelana go bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ahlaahla
foreime:

Kgopolokgolo
ya kanegelo
ye e be e le...

Ke ratile
moanegwa...
ka lebaka la
gore...

Ke ithutile
gore...

Ke nagana
gore e be e
fošagetše /
e nepagetše
ge... ka lebaka
la gore...

1. **Lokiša barutwana ka hlahlo ya sehlopha.**
 - a. Beakanya barutwana ka dihlopha tša 4.
 - b. Efa sehlopha se sengwe le se sengwe lehlaka la go bolela goba leswika'.
 - c. Bolela o re: O tlo bolela fela ge o swere lehlaka la go bolela goba leswika'.
2. **Dirang dipotšišo tša hlatlho.**
 - a. Gopotša barutwana ka go abelana dikanegelo tša go bala tša beke yeo.
 - b. Ngwala foreime ya hlatlho letlapeng.
 - c. Bala o be o hlalose potšišo ye ngwe le ye ngwe (lefoko la go thoma karabo).
 - d. Botša barutwana gore sehlopha se sengwe le se sengwe se tla fiwa moleko gomme o mongwe le o mongwe wa sehlopha o swanetše go fiwa sebaka sa go araba potšišo.
 - e. Ba hlohleletše go nagana ka dikarabo tše di fapanego.
3. **Laela barutwana go thoma ka dikahlatlho tša bona.**
 - a. Laela barutwana bao ba swerego mahlaka a go bolela/maswika go thoma.
 - b. Sepelasepela moo phapošing gomme o ba fe thekgo moo e nyakegago.
 - c. Ka metsotswana e se kae ya go šala, bitša sehlopha go tla go abelana dikarabo tša bona.
4. **Boitokišo bja barutwana**
 - a. Hlaola barutwana ba 3–4 go dira Mošomo wa bomolomo ka Mošupologo.
 - b. Botša barutwana bao seo ba swanetšego go se lokiša ka Mošupologo. (Bona Lenaneothuto la GTB la Mošupologo)

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Taelo ya go ngwala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. **Dudisa baithuti ka kgutso ka dibuka tsa mosebetsi, dipene le dirula.**
 - a. Botša barutwana gore ba ngwale hlogo ye, 'Taelo ya go ngwala' gomme ba ngwale dinomoro 1–5 ka thoko ga letlakala.
 - b. Bolela mantšu a mahlano a a latelago gore barutwana ba a ngwale kgauswi le dinomoro 1–5: reka, rekela, reketše, rekiša, rekana
 - c. Se se latelago, botša barutwana gore ba ngwale lefoko leo o le boelago, o šomiše maswaodikga a nepagetšego.
 - d. Bolela lefoko le le latelago. Le boeletše ka go nanya, gabedi ge go nyakega: Nka dira mantšu a mahlano la lentšu reka.
2. **Botša barutwana gore ba šomiše phentshele ya mmala go phošolla mošomo wa bona.**
 - a. Ngwala mantšu a mahlano letlapeng.
 - b. Ge o ngwala bolela lentšu le lengwe le lengwe ka modumo.
 - c. Go mafoko a, šupa maswaodikga ao a šomišitšwego.
 - d. Botša barutwana go dira sediko go diphošo tša bona ka phentshele ya mmala.
 - e. Botša barutwana gore ba ngwale gape diphošo tša bona ka nepagalo.
3. **Ela hloko mathata le kgatelopele ya barutwana.**
4. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labohlano.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 10.
 - b. Bala sengwalwa ka go hlaboša. Botša barutwana gore ba go šale morago ka go bala ka dipukung tša bona ge ntše o bala.
 - c. Bontšha mohlala ka moo o ka phethago kwešišo ya sengwalwa ye e ngwadilwego letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Go Bala ka go Abelana: Dira ka Morago ga go Bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 31

1. **Lokišetša barutwana ka Morago ga go Bala.**
 - a. Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Mae a foreše a a rekišwa*
 - b. Hlalosa mošomo. Bolela o re: Lehono re ya go thala le go dira ditšhupetšo karolong yeo re e ratago kudu ya kanegelo.
2. **Laetša mošomo ka tsela ye:**
 - a. Tswalela mahlo gomme o itire o kare o a nagana.
 - b. Bula maahlo a gago gomme o re: Karolo ya ka ye ke e ratago ya kanegelo ke ge...
 - c. Leka gore o se kgethe karolo ya kanegelo ye e lego molaleng moo mohlaleng wa gago.
 - d. Thala seswantšho letlapeng ka bonakwana. Ge o dutše o se thala, hlalosa gore ke eng seo o se thalago.
 - e. Ngwala dileibole .
3. **Laela barutwana go feleletša mošomo.**
 - a. Botša barutwana go tswalela mahlo a bona gomme ba nagane ka karolo ya kanegelo yeo ba e ratago kudu.
 - b. Bolela o re: Nagana ka kgopolo ya gago, o se kopiše mošomo wa ka.
 - c. Sa go latela, botša barutwana go bula mahlo a bona gomme ba ahlaahle dikarabo le bagwera ba bona.
 - d. Ka morago ga moo, laela barutwana go thala karolo yeo ya kanegelo ka dipukung tša bona.
 - e. Thuša barutwana go ngwala 1–2 ya dišupo moo dithalweng tša bona.
4. **Dumelela barutwana go abelana mešomo ya bona.**
 - a. Efa barutwana metsotswana go laetša mešomo ya bona go bagwera ba bona.
 - b. Bitša barutwana go abelana mešomo ya bona le phapoši.

Go Ngwala: Leano la barutwana

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala

1. **Gopotša barutwana ka sererwa sa go ngwala.**
 - a. E re, leboong le re tla ngwala ka: Kanegelo ya moanegwa yo a thomilego kgwebo.
2. **Laela barutwana go naganana ka dikarabo tša bona tša sererwa sa mongwalo.**
 - a. Bolela o re, Bjalo naganang ka fao le tlogo araba sererwa sa mongwalo.
 - b. Laela barutwana go abelana dikgopolo tša bona le bagwera.
 - c. Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona le phapopši.
3. **Laela barutwana go rulaganya go tla go ngwala ka dipukung tša bona tša go ngwalela.**
 - a. Bolela o re: Bjalo šomiša mmepe wa monagano go rekhota dikgopolo tša gago gomme o rulaganye mošomo wa go ngwala.
4. **Sepelasepela ka moo phapošing gomme o thuše barutwana ka o tee ka o tee ka thulaganyo tša bona.**
 - a. Bolela o re: Nke le mpotšeng ka dikgopolo tša lena.
 - b. Thuša barutwana bao ba palelwago go feleletša mmepe wa bona wa monagano.

Foreime ya go ngwala:

Ka letšatši le lengwe, ____ o ile a tšea sephetho sa gore o tla thoma kgwebo.

O be a nyaka go...

O ile a ahlaahla kgopolo ya gagwe le...

O ile a tšea sephetho sa...

O ile a thoma kgwebo ya bona...

Mathomong, dilo di be di...

Ke moka moreki o ile a tla a re, "..."

Gateetee go ile gwa ba le bothata bja...

O ile a swanelwa ke go...

Mafelelong...

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 9&10

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 5.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 9 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 9 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 10.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Bomolomo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. **Dudiša barutwana go lebelela bao ba tsenago le bona ka phapošing ge ba tšweletša ditlhagišo tša bomolomo.**
2. **Gopotša barutwana ka mošomo wo o latelago: Go laetša le go bolela**
 - a. Emišetša godimo seswantšho goba selo so o se tlišitšego go tla go re bontšha.
 - b. Re botše ka seswantšho goba selo. Bolela o re:
 - Lehono ke tlile go le botša ka...
 - Ke... (bogolo, mmala, boima, sebopego, le tše dingwe)
 - E šomišwa go...
 - Ke se rata ka lebaka la gore...
 - c. Ke moka botšiša barutwana: Naa go sa na le dipotšišo?
 - d. Ge e ba o mongwe o na le potšišo leka ka bokgoni bja gago go e araba.
3. **Gopotša barutwana ka mabokgoni a go fa polelo:**
 - a. Ge o ba hlahlala, gopola go:
 - Swara seswantšho goba selo ka tsela yeo e tlogo bonwa ke bohle
 - Bolela mafoko a gago go ya ka tatelano ya maleba
 - Bolela dilo gatee fela – se ipoeletše
 - Bolelela godimo ka lentšu la go tlhaka
4. **Bitša barutwana ba o ba kgethilego go tla go fa polelo ka go šielana.**
 - a. Aga tshepo ya barutwana ka go ba leboga nako le nako ge ba seno fa polelo le gona go ba fa dipolelo tša maleba.
 - b. Mafelelong a thuto, efa sehlopha ditshwaotshwao tše dingwe tša kakaretšo go kaonafatša ditlhagišo tša bona. Mohlala: Ke ile ka katana le go kwa ba bangwe ba lena. Ke kgopela le bolele ka mantšu a kwagalago – re nyaka go kwa seo le lekago go se bolela.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: KE A DIRA: Tsebiša, go hlaloša le go laetša ka mohlala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Tsebiša barutwana Lebopi la beke: ba-**
2. **Hlalošetša barutwana se ka tsela ye e latelago:**
 - Lebopi le le tšwa magorong a maina a mo-ba.
 - Lebopi le hlalosa bontši bja maina
 - Lebopi le ngwala mathomong a lentšu - ke hlogo ya lentšu.
 - Le fetolela leina go tšwa go botee go ya go bontši.
3. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Re sepela le motho.
4. **Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.**
5. **Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego:**
 - Re sepela le batho.
6. **Boeletša mohlala wa 2 ka tsela ye e latelago:**
 - Ke kitima le mošimane.
 - Ke kitima le bašimane.
7. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Mošupologo.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 12.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go itiriša o kare re raloka piano.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Kelvin Doe o belegwe Freetown, Sierra Leone.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Tsebiša kanegelo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
Letlakala la
matseno 15

1. Tsebiša kanegelo.

- Bolela o re: Beke ye re tlo bala kanegelo ya hlogo ye: *Kelvin Doe: Sebapadi sa mmimo Focus*
- Bolela o re: *Kanegelo* ye ya nnete e mabapi le motho wa kgwebo yo a bitšwago Kelvin Doe. Re kopana le Kelvin ge a e na le mengwaga e lesome, a dula nageng ya gabo ya Sierra Leoné. Kelvin o tšea sephetho sa go rarolla bothata bjo bogolo bja tikologong ya gagwe: mašego a leswiswi ao a se nago mohlagase. O nyaka ka gare ga mekotla ya ditlakala dilo tša go swana le ditšhipi tše di senyegilego, didirišwa tša elektroniki tše di senyegilego le didirišwa tše di lahlilwego. Ka go šoma ka thata le go tsepamiša kgopolo, Kelvin o ithuta boentšiniere gomme o aga petri ye e makatšago ka ditlakala. Se se latelago, o lora tše dikgolo le go feta gomme o hlama seteišene sa gagwe sa radio sa tikologong, a ba DJ Focus! A re baleng go hwetša gore ditoro tša Kelvin di mo iša bokgoleng bofe.
- Ka boripana laetša barutwana diswantšho ka kanegelong.

2. Aga tsebo ya barutwana ya bokamorago.

- Abelana le go hlaloša Tshedimošo ya Bokamorago ya kanegelo.
- Laetša barutwana moo kanegelo e diragetšego o šomiša mmepe wa Kgoboketšo ya Dikanegelo.
- Botšiša: Naa o na le potšišo mabapi le kanegelo?

3. Hlalosa leano la kwešišo.

- Bolela o re, beke ye re tlile go ithuta ka ga: Dira ditshekatseko.
- Hlalosetša barutwana leano leo.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 1&2

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 12.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 1 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 1 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 2.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Go ruta tlotlontšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tlotlontšu
dikarata-
kgadima,
diswantšho,
dilo

Puku ya
Motheo

1. **Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 2.
 - b. Bala goba o boeletše polelotlaleletšo gape.
 - c. Laetša barutwana lenaneo la tlotlontšu la tabakgolo.
 - d. Hlaloa gore mantšu a a tla re thuša go kwešiša le gona go bolela mabapi le tabakgolo.
 - e. Ba balele lenaneo leo la mantšu.
2. **Diriša ŠDHB go ruta tlotlontšu.**
 - a. Ruta mantšu a tlotlontšu ao a latelago:
 - *boitlhamelo: Go ba le bokgoni bja go nagana ka kgopolo tše diswa le tša lephefo go rarolleng mathata.*
 - *boentšinere: Go tlhama le go aga dilo go rarolla mathata.*
 - *sefetiši: Tlabakelo ya go romela mararankodi a radio gore batho ba kgone go theeletša radio.*
 - *kgotlelelo: Go tšwelapele ka go šoma le ge go le bothata.*
3. **Diriša maano a ŠDHB ao a loketšego lentšu le lengwe le le lengwe:**

Š: Šupa seswantšho goba selo
D: Diragatša lentšu leo
H: Botša barutwana tlhaloso ya lentšu leo
B: Bolela lentšu leo lefokong

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: RE A DIRA: A re itlwaetšeng mmogo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Gopotša barutwana ka Lebopi wa beke: ba-**
2. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Re sepela le moagi.
3. **Bitša morutwana go šupa le go hlaloša moo lebopi le tla go okeletšwa goba go fetošwa gona.**
4. **Bitša morutwana wa bobedi gore a ngwale gape mohlala wa 1 a šomiša phetogo yeo e dirilwego:**
 - Re sepela le baagi.
5. **Bitša morutwana wa boraro gore a tlišetše ge eba phetogo yeo e dirilwego e nepagetše.**
6. **Ge e se yona, morutwana o swanetše go tla letlapeng gomme a dire phošollo.**
7. **Boeletša mohlala wa 2 ka tsela ye e latelago:**
 - Ke bapala le mogwera.
 - Ke bapala le bagwera.
8. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labobedi.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 13.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go šobagantšha pampiri gomme ra boa ra e phutholla.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Ge Kelvin a be a e na le nywaga e / . o be a nyaka go loki a bothata bja mohlagase.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Pele ga go Bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 17

1. **Lokiša barutwana go mošomo wa Pele wa go Bala.**
 - a. Bitša barutwana ba dule mmeteng goba lebatong.
 - b. Dula ka pele ga barutwana o swere Kgoboketšo ya Dikanegelo.
 - c. Netefatša gore barutwana ka moka ba kgona go bona puku yeo.
 - d. Gopotša barutwana ka maitshwaro ao o a nyakago ka nako ya Go bala ka go abelane, bjk. go dula ka go fera seseka; matsogo a lena a dule diropeng; theeletšang ka hlokomelo; le kwe ge le bitšwa; le emiše matsogo ge le botšiša.
2. **Dira Pele ga go Bala ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bolela hlogo ya kanegelo: *Kelvin Doe: Seapadi sa mmimo Focus*
 - b. Hlalosa mabokgoni a go akanya. Bolela o re: Ge re akanya re šomiša hlogo le diswantšho go leka go bona gore a e kaba kanegelo e mabapi le eng.
 - c. Laetša barutwana diswantšho letlakaleng le lengwe le le lengwe.
 - d. Botšiša: Naa e kaba go direga eng mo?
 - e. Botšiša: Ke eng seo se go naganantšhago gore diswantšho tše di ka ba di sepelelana?

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 3&4

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 13.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 3 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 3 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 4.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Dikanegelo tša Boitlhamelo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Lokiša barutwana go anega dikanegelo tša boitlhamelo.**
 - a. Beakanya barutwana ka dihlopha tša 4.
 - b. Botša barutwana go bula Dipuku tša motheo tša go Bala letlakala 14.
2. **Laela barutwana go lebelela seswantšho.**
 - a. Botšiša: Naa o bona eng mo seswantšhong?
3. **Botša barutwana gore yo mongwe le yo mongwe o swanetše go hlama kanegelokopana ka ga seswantšho.**
4. **Botša barutwana ka fao ba ka beakanyago kanegelo ya bona. Bolela o re:**
 - a. Efa moanegwa o mongwe le o mongwe kanegelong ya gago leina.
 - b. Bolela gore kanegelo e direga kae.
 - c. Kanegelo ya gago e swanetše go ba le mathomo, bogare le mafelelo.
 - d. Seswantšho se se bontšha fela karolo ya kanegelo ya gago.
 - Seswantšho se ka laetša mathomo a kanegelo ya gago.
 - Seswantšho se ka laetša bogare bja kanegelo ya gago.
 - Seswantšho se ka laetša mafelelo a kanegelo ya gago.
 - e. O ka thoma kanegelo ya gago ka gore:
 - “Ke na le kgopolo” ____ o boletše gore...
 - Balapa ba ____ be ba na le merogo ye mentši moo ba bilego ba sa tsebe gore ba ka dira eng ka yona...
 - “Ke na le tsebišo yeo ke nyakago go e dira”, Mma o boletše. “...”
5. **Laela barutwana go feleletša mošomo.**
 - a. Efa barutwana metsotsotso ye mmalwa ya go nagana ka kanegelo ya bona ka setu.
 - b. Go tloga moo, laela barutwana go šiedišana ka go anegela sehlopha sa bona kanegelo. O ka rata go šomiša lehlaka la go bolela/leswika ge ba dira seo.
 - c. Ge barutwana ba bolela, sepelasepela gomme o theeletše.
6. **Ruma thuto ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bitša morutwana o tee go abelananegelo ya gagwe le phapoši goba o botšiše barutwana ba 1–2 dipotšišo ka ga dikanegelo tša sehlopha sa bona.
 - Botšiša: Naa kanegelo ya X e be e le mabapi le eng?
 - Botšiša: Naa ke eng seo o se ratilego mabapi le kanegelo ya X?
 - b. Efa phapoši ditshwaotshwao tše dingwe tša kakaretšo go kaonafatša dikanegelo tša bona.
Mohlala: Gantši mathomong a kanegelo re bolela gore kanegelo e direga kae, le gore baanegwa ke bomang. Nakong ye e tlogo, leka go akaretša tshedimošo ye dikanegelong tša lena.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: LE A DIRA: Itlwaetše le molekane, gomme ka morago le itlwaetše ka botee

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Dudiša barutwana ba itokišitše ka dipuku tša bona tša go ngwalela.**
2. **Gopotša barutwana ka Lebopi wa beke: ba-**
3. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Ke leboga molemi.
4. **Laela barutwana gore ba kopolle mohlala wa 1 ka dipukung tša bona.**
5. **Se se latelago, laela barutwana go šoma le molekane go dira tše di latelago:**
 - a. Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.
 - b. Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego.
6. **Dudiša barutwana go goga šedi ya bona.**
7. **Lebelela mohlala wa 1 mo letlapeng, gomme o dire tše di latelago:**
 - Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.
 - a. Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego:
 - Ke šoma le modudi.
8. **Botša barutwana go lekola mošomo wa bona gomme ba dire phošollo ge go nyakega.**
9. **Boeletša ka mohlala wa 2, eupša mo nakong ye, barutwana ba šome ka botee:**
 - Ke leboga balemi.
 - ke šoma le badudi.
10. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Laboraro.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 15.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go dukološa diatla tša rena ka go la ngele le la go ja.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Kelvin o phethile ka gore yena o nyaka go thoma se tei ene sa radio.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Go Bala la Mathomo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 17

1. **Lokišetša barutwana go Bala la Mathomo.**

- Dudiša barutwana mmeteng.
- Ba gopotše ka maitshwaro ao a nyakegago.
- Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Kelvin Doe: Sebapadi sa mmimo Focus*
- Bolela o re: *Kanegelo ye ya nnete e mabapi le motho wa kgwebo yo a bitšwago Kelvin Doe. Re kopana le Kelvin ge a e na le mengwaga e lesome, a dula nageng ya gabo ya Sierra Leoné. Kelvin o tšea sephetho sa go rarolla bothata bjo bogolo bja tikologong ya gagwe: mašego a leswiswi ao a se nago mohlagase. O nyaka ka gare ga mekotla ya ditlakala dilo tša go swana le ditšhipi tše di senyegilego, didirišwa tša elektroniki tše di senyegilego le didirišwa tše di lahlilwego. Ka go šoma ka thata le go tsepamiša kgopolo, Kelvin o ithuta boentšiniere gomme o aga petri ye e makatšago ka ditlakala. Se se latelago, o lora tše dikgolo le go feta gomme o hlama seteišene sa gagwe sa radio sa tikologong, a ba DJ Focus! A re baleng go hwetša gore ditoro tša Kelvin di mo iša bokgoleng bofe.*
- Botšiša: Naa go na le se o se tsebago mabapi le se?

2. **Dira Go Bala la Mathomo ka tsela ye e latelago:**

- Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo godimo, gabonolo o kwagale.
- Laetša barutwana diswantšho.
- Moo go nyakegago, ema o be o hlalose tše barutwana.
- Šupa tlotlontšu ya mantšu bjalo ka ge a tšwelela.
- Mafelelong a kanegelo, botšiša potšišo ya Go Bala 1 ka tsela ye e latelago:
 - Lebiša thwii Potšišo ya 1 & 2 go morutwana yo a itšeng.
 - Lebiša Potšišo 3 go phapoši ka moka. Kgopela barutwana go ahlaahla potšišo le bagwera.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.
- Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Bolela o re, beke ye re ithuta ka ga: Dira ditshekatseko.
 - Kgopela barutwana: Gantši re ithuta se sengwe go tšwa kanegelong. Ka dinako tše dingwe, re swanetše go dira phetho ya ge e ba selo se sengwe se be se nepagetše goba se fošagetše. Ka dinako tše dingwe, re swanetše go dira phetho ya ge e ba selo se ke se sebotse goba se sempe. O ithutile eng go tšwa kanegelong ye?

Go Ngwala: Morutiši o laetša sengwalwakakanywa

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala

1. **Tsebiša gape sererwa sa mongwalo le dinyakwa tša ona.**
 - a. E re, leboong le re tla ngwala ka: Kanegelo ya moanegwa yo a thomilego kgwebo.
 - b. Hlalosa dinyakwa tša mošomo:
 - Mohuta: Kanegelo ya Boitlhamelo / boikgopolelo
 - Mafoko / Ditemana: Ngwala kanegelo ya bonnyane bja mafoko a lesome.
 - DMP: Ditsebjana (maswao a polelo) di šomišwa go laetša mantšu ao motho a boletšego (poleloseboledi).
2. **Laetša mošomo letlapeng.**
 - a. Gopotša barutwana ka dikgopolo tša gago go tšwa mmepeng wa monagano.
 - b. Bontšha barutwana gore go feleletšwa bjang foreime ya mongwalo o šomiša go rulaganya.
3. **Laela barutwana go thoma go ngwala ka dipukung tša bona.**
 - Bolela o re: bjalo šomišang go rulaganya go tlaletša foreime ya lena ya mongwalo.
4. **Sepelasepela ka phapošing gomme o thuše barutwana ka o tee ka o tee go thoma go ngwala.**
 - a. Bolela o re: A re lebeleleng mmepe wa gago wa monagano gomme re o šomiše go thoma go ngwala.
 - b. Thuša barutwana bao ba palelwago go šomiša foreime ya mongwalo.

Foreime ya go ngwala:

Ka letšatši le lengwe, ____ o ile a tšea sephetho sa gore o tla thoma kgwebo.

O be a nyaka go...

O ile a ahlaahla kgopolo ya gagwe le...

O ile a tšea sephetho sa...

O ile a thoma kgwebo ya bona...

Mathomong, dilo di be di...

Ke moka moreki o ile a tla a re, "..."

Gateetee go ile gwa ba le bothata bja...

O ile a swanelwa ke go...

Mafelelong...

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 5&6

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 15.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 5 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tšeo di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tšeo di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 5 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 6.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegelo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Papadi ya Kgopolo ya Mabopi

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Mathomong a kotara, ruta barutwana papadi ye. Ba hlalose tše gore ba tla e bapala Labone le lengwe le le lengwe.

Ditaelo:

1. Dudiša barutwana ka dihlopha tša 4–6.
2. Kgetha 'molaodi wa papadi' sehlopheng se sengwe le se sengwe – motho yo a laolago papadi.
3. Bolela lebopi leo le rutilwego, mohlala: ba-
4. Molaodi wa papadi o thoma ka go re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi
5. Papadi e tšwela pele go tloga ka letsogong la ngele go ya go la go ja.
6. Morutwana yo a latelago o re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi le banna
7. Morutwana wa boraro o re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi, banna le batsomi.
8. Papadi e tšwela pele go tloga go morutwana yo mongwe go ya go yo mongwe, go fihlela ge go se sa na mantšu ao a ka tsenywago.
9. Barutwana ba swanetše go lokeletša mantšu ka moka ka tatelano ya maleba, go sego bjalo ba tla ntšhwa mo papading yeo.
10. Morutwana wa mafelelo yo a šetšego papading ke mofenyi.
11. Mofenyi yo o tla thoma papadi ge e bapalwa gape lekga la bobedi.
12. Ge sehlopha se feditše papadi, se swanetše go dula ka setu se beile diatla godimo ga dihlogo tša sona gomme se letele lebopi la go latela.
13. **Ge dihlopha ka moka di šetše di lokile, di fe lebopi le le latelago, mohlala: ba-**
14. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labone.**
 - a. Lela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 16.
 - b. Bala sengwalwa ka go hlaboša. Botša barutwana gore ba go šale morago ka go bala ka dipukung tša bona ge ntše o bala.
 - c. Bala sengwalwa gape, mo nakong ye, barutwana ba swanetše go bala le wena.
 - d. Bontšha mohlala ka moo o ka phethago kwešišo ya sengwalwa ye e ngwadilwego letlapeng.
 - e. Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go šišinya diatla.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Kelvin a ipha leina la go [omi]wa rading Di Focus.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Go Bala la Bobedi

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 17

1. **Lokišetša barutwana go Bala la Bobedi.**
 - a. Dudiša barutwana mmeteng.
 - b. Ba gopotše ka maitshwaro ao a nyakegago.
 - c. Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Kelvin Doe: Sebapadi sa mmimo Focus*
 - d. Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Bolela o re, beke ye re ithuta ka ga: Dira ditshekatseko.
 - E re, gopola, re boletše ka se maabane, ge ke go botšiša: Gantši re ithuta se sengwe go tšwa kanegelong. Ka dinako tše dingwe, re swanetše go dira phetho ya ge e ba selo se sengwe se be se nepagetše goba se fošagetše. Ka dinako tše dingwe, re swanetše go dira phetho ya ge e ba selo se ke se sebotse goba se sempe. O ithutile eng go tšwa kanegelong ye?
2. **Dira Go Bala la Bobedi ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo godimo, gabonolo o kwagale.
 - b. Bontšha barutwana seswantšho.
 - c. Šomiša mehlala yeo e lego letlakaleng la matseno go bontšha ka mohlala leano la kwešišo.
 - d. Mafelelong a kanegelo, botšiša potšišo ya Go Bala 2 ka tsela ye e latelago:
 - Lebiša thwii Potšišo ya 1 & 2 go morutwana yo a itšeng.
 - Lebiša Potšišo 3 go phapoši ka moka. Kgopela barutwana go ahlaahla potšišo le bagwera.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.

Go Ngwala: Sengwalwakakanywa sa barutwana

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala

1. **Gopotša barutwana ka ga mošomo wa go ngwala le dinyakwa tša gona.**
 - a. Bolela o re, lehono re tlo feleletša go ngwala: Kanegelo ya moanegwa yo a thomilego kgwebo.
2. **Laela barutwana go tšwelapele go ngwala ka dipukung tša bona.**
3. **Fapantšha.**
 - a. Sepelasepela ka phapošing gomme o thuše barutwana bao ba palelwago ke go feleletša foreime ya go ngwala.
 - b. Efa barutwana bao ba lego pele mošomo wa bonakwana. Ngwala lefoko le lengwe go mongwalo wa gago.
4. **Ba fe mošomo wa gae bjalo ka ge go nyakega.**
 - a. Hlalosa gore barutwana ba swanetše go fetša sengwalwakakanywa sa bona sa mošomo wa gae ge e ba ga se ba fetše.

Foreime ya go ngwala:

Ka letšatši le lengwe, ____ o ile a tšea sephetho sa gore o tla thoma kgwebo.

O be a nyaka go...

O ile a ahlaahla kgopolo ya gagwe le...

O ile a tšea sephetho sa...

O ile a thoma kgwebo ya bona...

Mathomong, dilo di be di...

Ke moka moreki o ile a tla a re, "..."

Gateetee go ile gwa ba le bothata bja...

O ile a swanelwa ke go...

Mafelelong...

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 7&8

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 16.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 7 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 7 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 8.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Ahlaahla kanegelo ya go abelana go bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ahlaahla
foreime:

Kgopolokgolo
ya kanegelo
ye e be e le...

Ke ratile
moanegwa...
ka lebaka la
gore...

Ke ithutile
gore...

Ke nagana
gore e be e
fošagetše /
e nepagetše
ge... ka lebaka
la gore...

1. **Lokiša barutwana ka hlahlo ya sehlopha.**
 - a. Beakanya barutwana ka dihlopha tša 4.
 - b. Efa sehlopha se sengwe le se sengwe lehlaka la go bolela goba leswika'.
 - c. Bolela o re: O tlo bolela fela ge o swere lehlaka la go bolela goba leswika'.
2. **Dirang dipotšišo tša hlatlho.**
 - a. Gopotša barutwana ka go abelana dikanegelo tša go bala tša beke yeo.
 - b. Ngwala foreime ya hlatlho letlapeng.
 - c. Bala o be o hlalose potšišo ye ngwe le ye ngwe (lefoko la go thoma karabo).
 - d. Botša barutwana gore sehlopha se sengwe le se sengwe se tla fiwa moleko gomme o mongwe le o mongwe wa sehlopha o swanetše go fiwa sebaka sa go araba potšišo.
 - e. Ba hlohleletše go nagana ka dikarabo tše di fapanego.
3. **Laela barutwana go thoma ka dikahlatlho tša bona.**
 - a. Laela barutwana bao ba swerego mahlaka a go bolela/maswika go thoma.
 - b. Sepelasepela moo phapošing gomme o ba fe thekgo moo e nyakegago.
 - c. Ka metsotswana e se kae ya go šala, bitša sehlopha go tla go abelana dikarabo tša bona.
4. **Boitokišo bja barutwana**
 - a. Hlaola barutwana ba 3–4 go dira Mošomo wa bomolomo ka Mošupologo.
 - b. Botša barutwana bao seo ba swanetšego go se lokiša ka Mošupologo. (Bona Lenaneothuto la GTB la Mošupologo)

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Taelo ya go ngwala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. **Dudisa baithuti ka kgutso ka dibuka tsa mosebetsi, dipene le dirula.**
 - a. Botša barutwana gore ba ngwale hlogo ye, 'Taelo ya go ngwala' gomme ba ngwale dinomoro 1–5 ka thoko ga letlakala.
 - b. Bolela mantšu a mahlano a a latelago gore barutwana ba a ngwale kgauswi le dinomoro 1–5: bareki, baruti, basadi, baroki, baagi
 - c. Se se latelago, botša barutwana gore ba ngwale lefoko leo o le boelago, o šomiše maswaodikga a nepagetšego.
 - d. Bolela lefoko le le latelago. Le boeletše ka go nanya, gabedi ge go nyakega: Bareki ba a reka.
2. **Botša barutwana gore ba šomiše phentshele ya mmala go phošolla mošomo wa bona.**
 - a. Ngwala mantšu a mahlano letlapeng.
 - b. Ge o ngwala bolela lentšu le lengwe le lengwe ka modumo.
 - c. Go mafoko a, šupa maswaodikga ao a šomišitšwego.
 - d. Botša barutwana go dira sediko go diphošo tša bona ka phentshele ya mmala.
 - e. Botša barutwana gore ba ngwale gape diphošo tša bona ka nepagalo.
3. **Ela hloko mathata le kgatelopele ya barutwana.**
4. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labohlano.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 18.
 - b. Bala sengwalwa ka go hlaboša. Botša barutwana gore ba go šale morago ka go bala ka dipukung tša bona ge ntše o bala.
 - c. Bontšha mohlala ka moo o ka phethago kwešišo ya sengwalwa ye e ngwadilwego letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Go Bala ka go Abelana: Dira ka Morago ga go Bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 17

1. **Lokišetša barutwana ka Morago ga go Bala.**
 - a. Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Kelvin Doe: Sebapadi sa mmimo Focus*
 - b. Hlalosa mošomo. Bolela o re: Lehono re ya go feleletša tekatlhaologanyo ya go ngwalwa ka ga kanegelo.
2. **Laetša mošomo ka tsela ye:**
 - a. Ngwala dipotšišo tša gago letlapeng.
 - b. Balela potšišo ye ngwe le ye ngwe godimo.
 - c. Hlalosa gore mehuta yeo ya dipotšišo e ka nyaka dikarabo tša mohuta ofe.
 - d. Mohlala: Naa Anna o be a apere eng? Karabo e swanetše go re botša ka diaparo tša Anna.
 - e. Mohlala: Naa o gopola gore Anna o be a swanetše go dira eng? Karabo ga e gona ka gare ga diteko – barutwana ba swanetše go nagana kgopolo tša bona.
 - f. Laetša barutwana gore ka fase ga potšišo ye ngwe le ye ngwe go na le lefoko la go thoma. Hlaosa gore ba swanetše go šomiša seo go ba thuša go ngwala dikarabo.
3. **Laela barutwana go feleletša mošomo.**
 - a. Botša barutwana go bula dipuku tša bona gomme ba ngwale tšatšikgwedi le hlogo: Tekatlhaologanyo.
 - b. Botša barutwana go šomiša 'mafoko a go thoma' ka fase ga potšišo ye ngwe le ye ngwe ka dipukung tša bona.
 - c. Laela barutwana go šomiša tsebo ya bona ya ditumatlhaka go ngwala mantšu ao a sa tsebjego Ba swanetše go bolela lentšu ka go nanya gomme ba ngwale modumo woo ba o kwago.

Tekatlhaologanyo ya go ngwalwa

1. **Naa Kelvin Doe o belegetšwe kae?**
Kelvin Doe o belegetšwe...
2. **Ge e be e sa le mošemane, baagišani ba Kelvin ba be ba na le bothata bofe?**
Mathata ao baagišani ba Kelvin ba bilego le wona e bile...
3. **Ke dilo dife tše nne tšeo Kelvin a di dirišitšego ge a be a hlama peteri ya gagwe?**
Dilo tše nne tšeo Kelvin a di šomišitšego e be e le: ____, ____, ____ le ____.
4. **Naa kampa ya boitlhamelo e be e nyaka go thuša baswa go dira eng?**
Kampa e be e nyaka go thuša baswa go...
5. **Naa Kelvin o tsene Yunibesithing efe?**
Kelvin o ile a ya Yunibesithing ya...

Go Ngwala: Morutiši o laetša go phošolla gomme barutwana ba phošolla diphoso

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Pukutšhomo
ya DBE 2,
letlakaleng
la 51

1. **Gopotša barutwana ka mošomo wa mongwalo:** Kanegelo ya moanegwa yo a thomilego kgwebo.
2. **Tsebiša lenaneo la go phošolla**
 - a. Bolela o re, lehono re tla be re phošolla mongwalo wa rena, re šomiša lenaneo la go phošolla:
 - Mafoko / Ditemana: Ngwala kanegelo ya bonnyane bja mafoko a lesome.
 - DMP: Ditsebjana (maswao a polelo) di šomišwa go laetša mantšu ao motho a boletšego (poleloseboledi).
3. **Ba laetše go phošolla.**
 - a. Ngwala lefoko letlapeng leo le nago le diphoso.
4. **Laetša barutwana gore ba phošolla bjang diphoso.**
5. **Laela barutwana go bala le go phošolla mongwalo wa bona.**
 - a. Bolela o re, Bjalo ke nako ya go bala le go phošolla mongwalo wa gago.
 - b. Sepelasepela ka phapošing o be o phošolle mongwalo wa bona o thuša barutwana bao ba palelwago.
6. **Ba fe mošomo wa go ngwala wa Puku ya DBE.**
 - a. Ge barutwana ba feleletša go phošolla, hlalosa gore ba swanetše go šoma ka dipukung tša bona tša mošomo tša DBE.
 - b. Laela barutwana go feleletša:
 - Puku ya mošomo ya DBE letlakala: 51
 - Feleletša mošomowa 'A re ngwale' o lego tlase letlakaleng. Bopa papatšo ya gago. Thala seswantšho gomme o ngwale mafoko a mangwe go dira gore batho ba nyake go se reka.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 9&10

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 18.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 9 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 9 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 10.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Tsebiša Tabakgolo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Diswantšho
le dilo tša
nnete tša
go bontšha
tabakgolo
Puku ya
Motheo

1. **Bontšha tabakgolo ye e beakantšwego:** *Re dira phapano*
2. **Botšiša dipotšišo tša boleta go tsošološa tsebo ya barutwana ya bokamorago.**
 - Naa ke ditsela dife tšeo o ka thušagogo dira legae goba sekolo sa geno go ba lefelo le lekaone?
 - Naa go direga eng ge batho ba lahla matlakala gohle goba go senya meetse?
 - Ke ka lebaka la eng go le bohlokwa go hlokomela dibjalo, diphoofolo le yona tlhago?
3. **Thala mmepe wa monagano o šomiša dipotšišo le dikarabo tša barutwana.**
4. **Ngwala dikarabo tša gago moo mmepeng wa monagano go oketša tsebo ya barutwana.**
5. **Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 20.**
6. **Botša barutwana gore ba tsepelele polelotlaleletšo ya morero.**
 - a. Balela polelotlaleletšo godimo.
 - b. Laela barutwana go bala le wena goba go boeletša ka morago ga gago: Motho ke motho ka batho.
7. **Ahlaahla polelotlaleletšo le barutwana.**
 - a. Botšiša: Naa o ka mpotša gore se se ra go reng? / Naa o ka kgona go bona Karabo?
 - b. Hlohleletša barutwana go abelana dikgopolo tša bona.
 - c. Hlalosa tlhaloso goba o fe karabo ka tsela ye e latelago: Seka se sa motheo se ra gore katlego ya gago ka noši le bokgoni bja gago bja go dira phapano di ithekgile ka botlalo ka go thekga goba go thekgwa ke setšhaba sa geno.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: KE A DIRA: Tsebiša, go hlaloša le go laetša ka mohlala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Tsebiša barutwana Lebopi la beke: me-**
2. **Hlalošetša barutwana se ka tsela ye e latelago:**
 - Lebopi le le tšwa magorong a maina a mo-me.
 - Lebopi le hlalosa bontši bja maina ao a thomago ka mo- dimela, ditho tša mmele le dilo tšeo di sa phelego.
 - Lebopi le ngwala mathomong a lentšu - ke hlogo ya lentšu.
 - Le fetoletsa leina go tšwa go botee go ya go bontši.
3. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Bana ba namela mohlare.
4. **Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.**
5. **Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego:**
 - Bana ba namela mehlare.
6. **Boeletša mohlala wa 2 ka tsela ye e latelago:**
 - Balaodi ba bea motheo.
 - Balaodi ba bea metheo.
7. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Mošupologo.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 22.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go itiriša o kare re raloka piano.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Lotanang o kwele bohloko ka morago ga ge a seno bona bana ba bangwe ba kwera Tokelo sekolong.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Tsebiša kanegelo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
Letlakala la
matseno 31

1. Tsebiša kanegelo.

- Bolela o re: Beke ye re tlo bala kanegelo ya hlogo ye: *Lotanang o ntšha se mafahleng a gagwe.*
- Bolela o re: *Lotanang* o ikwa a nyamile ge a bona bana ba bangwe ba kwera mogwera wa gagwe, Tokelo ka dieta tša gagwe tše di hlagetšego. O gopola ge dieta tša gagwe ka noši di be di hlagetše ngwagola gomme o be a sa ikwe gabotse. Lotanang o nyaka go thuša eupša o ikwa a tšhogile kudu. O tla reng ge le yena ba ka thoma go mo kwera? Lotanang o bolela le mmagwe ka seo a swanetšego go se dira. Letšatšing le le latelago, ge tšhipi ya sekolo e lla bakeng sa go khutša, bana ba kgobokana go dikologa Tokelo gape. Lotanang o hemela godimo gomme o gata thwi pele ga bona go emelela mogwera wa gagwe Tokelo. A re baleng go hwetša ge e ba bomphenyašilo ba retologela Lotanang le go bona gore go direga eng ka morago.
- Botšiša: Naa go na le se o se tsebago mabapi le se?
- Ka boripana laetša barutwana diswantšho ka kanegelong.

2. Aga tsebo ya barutwana ya bokamorago.

- Abelana le go hlaloša Tshedimošo ya Bokamorago ya kanegelo.
- Laetša barutwana moo kanegelo e diragetšego o šomiša mmepe wa Kgoboketšo ya Dikanegelo.
- Botšiša: Naa o na le potšišo mabapi le kanegelo?

3. Hlalosa leano la kwešišo.

- Bolela o re, beke ye re tlile go ithuta ka ga: Botšiša dipotšišo.
- Hlalosetša barutwana leano leo.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 1&2

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 22.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 1 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 1 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 2.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Go ruta tlotlontšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tlotlontšu
dikarata-
kgadima,
diswantšho,
dilo

Puku ya
Motheo

1. **Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 20.
 - b. Bala goba o boeletše polelotlaleletšo gape.
 - c. Laetša barutwana lenaneo la tlotlontšu la tabakgolo.
 - d. Hlalosa gore mantšu a a tla re thuša go kwešiša le gona go bolela mabapi le tabakgolo.
 - e. Ba balele lenaneo leo la mantšu.
2. **Diriša ŠDHB go ruta tlotlontšu.**
 - a. Ruta mantšu a tlotlontšu ao a latelago:
 - *kwera: Go bolela dilo tša go se be gabotse tše di dirago gore motho a se ikwe gabotse goba go tsenywa maahlo.*
 - *hloriša: Go swara motho o kmongwe ka mokgwa wo mabe goba go mo kweša bohloko kgafetšakgafetša.*
 - *go tsupuloga: Go tšwelela ka ntle ka lešoba goba sekgoba.*
 - *go emela selo: Go thuša goba go emelela motho yo a hlorišwago.*
3. **Diriša maano a ŠDHB ao a loketšego lentšu le lengwe le le lengwe:**

Š: Šupa seswantšho goba selo
D: Diragatša lentšu leo
H: Botša barutwana tlhaloso ya lentšu leo
B: Bolela lentšu leo lefokong

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: RE A DIRA: A re itlwaetšeng mmogo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Gopotša barutwana ka Lebopi wa beke: me-**
2. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Ba lebeletše moago.
3. **Bitša morutwana go šupa le go hlaloša moo lebopi le tla go okeletšwa goba go fetošwa gona.**
4. **Bitša morutwana wa bobedi gore a ngwale gape mohlala wa 1 a šomiša phetogo yeo e dirilwego:**
 - Ba lebeletše meago.
5. **Bitša morutwana wa boraro gore a tlišetše ge eba phetogo yeo e dirilwego e nepagetše.**
6. **Ge e se yona, morutwana o swanetše go tla letlapeng gomme a dire phošollo.**
7. **Boeletša mohlala wa 2 ka tsela ye e latelago:**
 - Rakgolo o epa modu.
 - Rakgolo o epa medu.
8. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labobedi.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 23.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go huna menwana ka gare ga diatla re balela ka bo 5, ka morago re khutše.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Letatlele le latelago ge tšhipi e lla ka nako ya go khutša. Lotanag a ikwa a tshwenyegile.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Pele ga go Bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 33

1. **Lokiša barutwana go mošomo wa Pele wa go Bala.**
 - a. Bitša barutwana ba dule mmeteng goba lebatong.
 - b. Dula ka pele ga barutwana o swere Kgoboketšo ya Dikanegelo.
 - c. Netefatša gore barutwana ka moka ba kgona go bona puku yeo.
 - d. Gopotša barutwana ka maitshwaro ao o a nyakago ka nako ya Go bala ka go abelane, bjk. go dula ka go fera seseka; matsogo a lena a dule diropeng; theeletšang ka hlokomelo; le kwe ge le bitšwa; le emiše matsogo ge le botšiša.
2. **Dira Pele ga go Bala ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bolela hlogo ya kanegelo: *Lotanang o ntšha se mafahleng a gagwe.*
 - b. Hlalosa mabokgoni a go akanya. Bolela o re: Ge re akanya re šomiša hlogo le diswantšho go leka go bona gore a e kaba kanegelo e mabapi le eng.
 - c. Laetša barutwana diswantšho letlakaleng le lengwe le le lengwe.
 - d. Botšiša: Naa e kaba go direga eng mo?
 - e. Botšiša: Ke eng seo se go naganantšhago gore diswantšho tše di ka ba di sepelelana?

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 3&4

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 23.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 3 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 3 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 4.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegelo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Ruta tlotlontšu o ahlaahle seswantšho sa morero

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tlotlontšu
dikarata-
kgadima,
diswantšho,
dilo

Puku ya
Motheo

1. Diriša ŠDHB go ruta tlotlontšu.

- a. Ruta mantšu a tlotlontšu ao a latelago:
 - *bothata: Selo seo se fošagetšego goba se lego bothata gomme se swanetše go lokišwa.*
 - *tharollo: Karabo ya bothata.*
 - *tikologo: Lefase leo le re dikologilego, go akaretša dimela, diphoofolo, meetse, naga le batho.*
 - *mothopo wa tlhago: Selo seo re se hwetšago tlhagong seo batho ba se šomišago, go swana le meetse, seetša sa letšatši, mehlare goba mabu.*
- b. Diriša maano a ŠDHB ao a loketšego lentšu le lengwe le le lengwe.

2. Aga tsebo ya barutwana ya bokamorago.

- a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 24.
- b. Botša barutwana ditaba tše di latelago mabapi le seswantšho:
 - *Ka dinako tše dingwe batho ba nagana gore ke batho ba bagolo fela bao ba ka rarollago mathata a magolo. Efela ditiro tše dinnyane bjalo ka go topa matlakala goba go tima pompi yeo e rothago, le tšona di ka thuša go dira phapano.*
 - *Re abelana tikologo le diphoofolo gotee le batho ba bangwe. Mafelo a bjalo ka dinoka, diphaka, dithokgwa le mawatle ke magae a diphoofolo. Mafelo a le ona ke ao batho ba a dirišago. Go boloka mafelo a gore a dule a hlwekile go loketše motho yo mongwe le yo mongwe.*
 - *Methopo ya tlhago ga se ya swanela go senywa! Meetse le maatla ke methopo e bohlokwa. Ge re diriša feela seo re se hlokago, go ba le tše ntši tše di šalelago batho ba bangwe le meloko ye e tlogo.*

3. Ahlaahlang seswantšho seo.

- a. Šomiša dipotšišo tše di latelago go ahlaahla seswantšho ka tsela ye e latelago:
 - Botšiša potšišo ya pele.
 - Laela barutwana go ahlaahla dipotšišo le bagwera ba bona.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.
 - Aga tsebo ya barutwana ya morago ka go phošolla go se kwešišege le gona go abelana ditaba tša malebana le thutokgolo.
 - Boeletša tshepedišo ye ka dipotšišo ka moka.

4. Dipotšišo:

- a. *Naa ke mathata afe ao o a bonago seswantšhong se ao a ka bago le kotsi go batho, diphoofolo goba tikologo?*
- b. *Naa ke eng seo batho ba se dirago go thuša go dira diphetogo?*
- c. *Naa ke mekgwana efe yeo bana ba ka thušago go hlokomela lefase leo le ba dikologilego?*

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: LE A DIRA: Itlwaetše le molekane, gomme ka morago le itlwaetše ka botee

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Dudiša barutwana ba itokišitše ka dipuku tša bona tša go ngwalela.**
2. **Gopotša barutwana ka Lebopi wa beke: me-**
3. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Ba lokišetša moletlo.
4. **Laela barutwana gore ba kopolle mohlala wa 1 ka dipukung tša bona.**
5. **Se se latelago, laela barutwana go šoma le molekane go dira tše di latelago:**
 - a. Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.
 - b. Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego.
6. **Dudiša barutwana go goga šedi ya bona.**
7. **Lebelela mohlala wa 1 mo letlapeng, gomme o dire tše di latelago:**
 - Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.
 - a. Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego:
 - Re bolela ka mosepelo.
8. **Botša barutwana go lekola mošomo wa bona gomme ba dire phošollo ge go nyakega.**
9. **Boeletša ka mohlala wa 2, eupša mo nakong ye, barutwana ba šome ka botee:**
 - Ba lokišetša meletlo.
 - Re bolela ka mesepelo.
10. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Laboraro.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 25.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go šobagantšha pampiri gomme ra boa ra e phutholla.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Bana ba tlogela go kwera Jokelo ba dio itshepelela.*
 - a. Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - b. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - c. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - d. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Go Bala la Mathomo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 33

1. **Lokišetša barutwana go Bala la Mathomo.**

- Dudiša barutwana mmeteng.
- Ba gopotše ka maitshwaro ao a nyakegago.
- Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Lotanang o ntšha se mafahleng a gagwe*
- Bolela o re: *Lotanang o ikwa a nyamile ge a bona bana ba bangwe ba kwera mogwera wa gagwe, Tokelo ka dieta tša gagwe tše di hlagetšego. O gopola ge dieta tša gagwe ka noši di be di hlagetše ngwagola gomme o be a sa ikwe gabotse. Lotanang o nyaka go thuša eupša o ikwa a tšhogile kudu. O tla reng ge le yena ba ka thoma go mo kwera? Lotanang o bolela le mmagwe ka seo a swanetšego go se dira. Letšatšing le le latelago, ge tšhipi ya sekolo e lla bakeng sa go khutša, bana ba kgobokana go dikologa Tokelo gape. Lotatanag o hemela godimo gomme o gata thwi pele ga bona go emelela mogwera wa gagwe Tokelo. A re baleng go hwetša ge e ba bomphenyašilo ba retologela Lotanang le go bona gore go direga eng ka morago.*

2. **Dira Go Bala la Mathomo ka tsela ye e latelago:**

- Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo godimo, gabonolo o kwagale.
- Laetša barutwana diswantšho.
- Moo go nyakegago, ema o be o hlalose tše barutwana.
- Šupa tlotlontšu ya mantšu bjalo ka ge a tšwelela.
- Mafelelong a kanegelo, botšiša potšišo ya Go Bala 1 ka tsela ye e latelago:
 - Lebiša thwii Potšišo ya 1 & 2 go morutwana yo a itšeng.
 - Lebiša Potšišo 3 go phapoši ka moka. Kgopela barutwana go ahlaahla potšišo le bagwera.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.
- Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Bolela o re, beke ye re ithuta ka ga: Botšiša dipotšišo.
 - Kgopela barutwana: Go a kgahliša go makatšwa ke kanegelo le gona wa ipotšiša dipotšišo. Ke dipotšišo dife tšeo o nago le tšona mabapi le kanegelo ye?

Go Ngwala: Tsebiša le go Itlwaetša DPM

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. **Tsebiša nepišo ya DMP (Dibopego le Melawana ya tšhomišo ya Polelo).**
 - a. Bolela o re, Beke ye re ya go nepišiša: Go šomiša difegelwana go aroganya dilo lenaneong. Ga go na fegelwana pele ga selo sa mafelelo. Go na le lefoko 'le' goba (goba) go e na le yona. Mohlala: Ke nyaka go ja kgogo, dinawa goba hlapi dijong tša mantšebo.
 - b. Ngwala lefoko letlapeng: Ke rata go thuša ka ntlong ya gešo. Ke thuša ka go apea, go hlwekiša le go fepa diphoofolo.
 - c. Hlalosa DMP ka maemo a kamano: Fegelwana e šomišwa go aroganya dilo tšeo di lego lenaneong.
2. **Itlwaetše DMP le barutwana.**
 - a. Ngwala letlapeng: Ke thuša ngwanešo yo monnyane go hlapa meno, go dira mošomo wa sekolo le go bofa dieta tša gagwe.
 - b. Kgopela barutwana: Re bea difegelwana kae lenaneong le?
 - c. Akanya dikgopolo le barutwana:
 - Re swanetše go bea fegelwana go arola dilo lenaneong. Ga go na fegelwana pele ga selo sa mafelelo. Go e na le yona re diriša lentšu 'le' goba 'goba'. Mohlala: Ke thuša ngwanešo yo monnyane go hlapa meno, go dira mošomo wa sekolo le go bofa dieta tša gagwe.
3. **Efa barutwana nako ya go itlwaetša DMP ka bobona.**
 - a. Ngwala letlapeng:
 - Dilo tšeo ke di ratago kudu ke go bapala kgwele ya maoto go apea le tate le go theeletša dikanegelo.
 - Ke nyaka go ja kgogo dinawa goba hlapi dijong tša mantšiboa bošegong bjo.
 - Na o nyaka go reka sehipa sa mmala wo mopinki talalerata goba wo mo serolane?
 - b. Hlalosetša barutwana: Bea difegelwana mo go nepagetšego lenaneong le.
 - c. Efa barutwana metsotso e se kae go feleetša mošomo.
4. **Hlokomela kwešišo ya barutwana.**
 - a. Bitša barutwana go kgobokana ka moka.
 - b. Bitša barutwana ka go fapafapana go tla go abelana dikarabo tša bona.
 - c. Šupa se: Fegelwana e šomišwa go aroganya dilo tšeo di lego lenaneong.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 5&6

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 25.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 5 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 5 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 6.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegelo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegelo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Papadi ya Kgopolo ya Mabopi

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Mathomong a kotara, ruta barutwana papadi ye. Ba hlalose tše gore ba tla e bapala Labone le lengwe le le lengwe.

Ditaelo:

1. Dudiša barutwana ka dihlopha tša 4–6.
2. Kgetha 'molaodi wa papadi' sehlopheng se sengwe le se sengwe – motho yo a laolago papadi.
3. Bolela lebopi leo le rutilwego, mohlala: ba-
4. Molaodi wa papadi o thoma ka go re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi
5. Papadi e tšwela pele go tloga ka letsogong la ngele go ya go la go ja.
6. Morutwana yo a latelago o re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi le banna
7. Morutwana wa boraro o re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi, banna le batsomi
8. Papadi e tšwela pele go tloga go morutwana yo mongwe go ya go yo mongwe, go fihlela ge go se sa na mantšu ao a ka tsenywago.
9. Barutwana ba swanetše go lokeletša mantšu ka moka ka tatelano ya maleba, go sego bjalo ba tla ntšhwa mo papading yeo.
10. Morutwana wa mafelelo yo a šetšego papading ke mofenyi.
11. Mofenyi yo o tla thoma papadi ge e bapalwa gape lekga la bobedi.
12. Ge sehlopha se feditše papadi, se swanetše go dula ka setu se beile diatla godimo ga dihlogo tša sona gomme se letele lebopi la go latela.
13. **Ge dihlopha ka moka di šetše di lokile, di fe lebopi le le latelago, mohlala: me-**
14. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labone.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 16.
 - b. Bala sengwalwa ka go hlaboša. Botša barutwana gore ba go šale morago ka go bala ka dipukung tša bona ge ntše o bala.
 - c. Bala sengwalwa gape, mo nakong ye, barutwana ba swanetše go bala le wena.
 - d. Bontšha mohlala ka moo o ka phethago kwešišo ya sengwalwa ye e ngwadilwego letlapeng.
 - e. Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go dukološa diatla tša rena ka go la ngele le la go ja.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Lotanang a ikuwa a le motlotlo go emelela mogwera wa gagwe.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Go Bala la Bobedi

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 33

1. **Lokišetša barutwana go Bala la Bobedi.**
 - a. Dudiša barutwana mmeteng.
 - b. Ba gopotše ka maitshwaro ao a nyakegago.
 - c. Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Lotanang o ntšha se mafahleng a gagwe*
 - d. Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Bolela o re, beke ye re ithuta ka ga: Botšiša dipotšišo.
 - E re, gopola, re boletše ka se maabane, ge ke go botšiša: Go a kgahliša go makatšwa ke kanegelo le gona wa ipotšiša dipotšišo. Ke dipotšišo dife tšeo o nago le tšona mabapi le kanegelo ye?
2. **Dira Go Bala la Bobedi ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo godimo, gabonolo o kwagale.
 - b. Bontšha barutwana seswantšho.
 - c. Šomiša mehlala yeo e lego letlakaleng la matseno go bontšha ka mohlala leano la kwešišo.
 - d. Mafelelong a kanegelo, botšiša potšišo ya Go Bala 2 ka tsela ye e latelago:
 - Lebiša thwii Potšišo ya 1 & 2 go morutwana yo a itšeng.
 - Lebiša Potšišo 3 go phapoši ka moka. Kgopela barutwana go ahlaahla potšišo le bagwera.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.

Go Ngwala: Morutiši o laetša peakanyo

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala

1. **Tsebiša direrwa tša Mongwalo.**
 - a. E re, leboong le re tla ngwala ka: Ngwalela motho yo mongwe lengwalo gore a thuše go rarolla bothata sekolong sa geno, ka gae goba setšhabeng.
2. **Hlalosa karabo ya gago ya mošomo wa go ngwalwa ka molomo pele ba ka ngwala šomiša foreime ya go ngwala.**
 - a. Bolela o re: Ke tlo ngwalela ____ lengwalo go leka go rarolla bothata bja ____ setšhabeng sa gešo... Ke nagana gore motho yo a ka dira... go thuša.
3. **Laetša thulaganyo ya mošomo wa go ngwala letlapeng.**
 - a. Thala ka pejana seswantšho sa go laetša: Thala seswantšho sa bothata bjo o tlogo go ngwala lengwalo ka bjona.
 - b. Šomiša mmepe wa monagano go rulaganya kanegelo ya gago:
 - a. Bothata bjo o nyakago go ngwala ka bjona ke bjofe?
 - b. Bothata bo direga kae (sekolong, gae, setšhabeng)?
 - c. O tla ngwalela mang lengwalo?
 - d. Ke ka lebaka la eng bothata bjo bo le bohlokwa?
 - e. O ikwa bjang ka bothata bjo?
 - f. O nyaka gore motho yoo a dire eng gore a thuše?
 - g. Tharollo yeo o ka e šišinyago ke efe?
 - h. Dilo di ka ba kaone bjang ka morago ga ge bothata bo rarolotšwe?
 - i. Ke ka lebaka la eng se se le bohlokwa go wena?
4. **Dira gore barutwana ba nagane.**
 - a. Bolela o re: Gosasa le tla rulaganya mošomo wa lena wa go ngwala. Etlang le dikgopolo tša lena gosasa.

Foreime ya go ngwala:

Mohlomphegi _____,

Ke le ngwalela ka gobane...

Bothata bjo bo direga ka...

Ke bothata ka gobane...

Ke ikwa... ka gobane...

Ke nagana gore rena / wena o swanetše go...

Ke nagana gore o ka thuša ka _____, _____ le / goba _____.

Se se tla dira phapano ka gobane...

Ke a leboga ka...

Wa gago,

[Leina]

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 7&8

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 26.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 7 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 7 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 8.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Ahlaahla kanegelo ya go abelana go bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ahlaahla
foreime:

Kgopolokgolo
ya kanegelo
ye e be e le...

I liked the
character...
because...

Ke ithutile
gore...

Ke nagana
gore e be e
fošagetše /
e nepagetše
ge... ka lebaka
la gore...

1. **Lokiša barutwana ka hlahlo ya sehlopha.**
 - a. Beakanya barutwana ka dihlopha tša 4.
 - b. Efa sehlopha se sengwe le se sengwe lehlaka la go bolela goba leswika'.
 - c. Bolela o re: O tlo bolela fela ge o swere lehlaka la go bolela goba leswika'.
2. **Dirang dipotšišo tša hlatlho.**
 - a. Gopotša barutwana ka go abelana dikanegelo tša go bala tša beke yeo.
 - b. Ngwala foreime ya hlatlho letlapeng.
 - c. Bala o be o hlalose potšišo ye ngwe le ye ngwe (lefoko la go thoma karabo).
 - d. Botša barutwana gore sehlopha se sengwe le se sengwe se tla fiwa moleko gomme o mongwe le o mongwe wa sehlopha o swanetše go fiwa sebaka sa go araba potšišo.
 - e. Ba hlohleletše go nagana ka dikarabo tše di fapanego.
3. **Laela barutwana go thoma ka dikahlatlho tša bona.**
 - a. Laela barutwana bao ba swerego mahlaka a go bolela/maswika go thoma.
 - b. Sepelasepela moo phapošing gomme o ba fe thekgo moo e nyakegago.
 - c. Ka metsotswana e se kae ya go šala, bitša sehlopha go tla go abelana dikarabo tša bona.
4. **Boitokišo bja barutwana**
 - a. Hlaola barutwana ba 3–4 go dira Mošomo wa bomolomo ka Mošupologo.
 - b. Botša barutwana bao seo ba swanetšego go se lokiša ka Mošupologo. (Bona Lenaneothuto la GTB la Mošupologo)

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Taelo ya go ngwala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. **Dudisa baithuti ka kgutso ka dibuka tsa mosebetsi, dipene le dirula.**
 - a. Botša barutwana gore ba ngwale hlogo ye, 'Taelo ya go ngwala' gomme ba ngwale dinomoro 1–5 ka thoko ga letlakala.
 - b. Bolela mantšu a mahlano a a latelago gore barutwana ba a ngwale kgauswi le dinomoro 1–5: mehlare, meago, metheo, medu, melomo
 - c. Se se latelago, botša barutwana gore ba ngwale lefoko leo o le bolelago, o šomiše maswaodikga a nepagetšego.
 - d. Bolela lefoko le le latelago. Le boeletše ka go nanya, gabedi ge go nyakega: Meago e kgauswi le mehlare.
2. **Botša barutwana gore ba šomiše phentshele ya mmala go phošolla mošomo wa bona.**
 - a. Ngwala mantšu a mahlano letlapeng.
 - b. Ge o ngwala bolela lentšu le lengwe le lengwe ka modumo.
 - c. Go mafoko a, šupa maswaodikga ao a šomišitšwego.
 - d. Botša barutwana go dira sediko go diphošo tša bona ka phentshele ya mmala.
 - e. Botša barutwana gore ba ngwale gape diphošo tša bona ka nepagalo.
3. **Ela hloko mathata le kgatelopele ya barutwana.**
4. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labohlano.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 28.
 - b. Bala sengwalwa ka go hlaboša. Botša barutwana gore ba go šale morago ka go bala ka dipukung tša bona ge ntše o bala.
 - c. Bontšha mohlala ka moo o ka phethago kwešišo ya sengwalwa ye e ngwadilwego letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Go Bala ka go Abelana: Dira ka Morago ga go Bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 33

1. **Lokišetša barutwana ka Morago ga go Bala.**
 - a. Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Lotanang o ntšha se mafahleng a gagwe*
 - b. Hlalosa mošomo. Bolela o re: Lehono re ya go dira phetho tša rena tša go fapana tša kanegelo.
2. **Laetša mošomo ka tsela ye:**
 - a. Tswalela mahlo gomme o itire o kare o a nagana.
 - b. Bula mahlo a gago gomme o re: Hmm, ke naganne ka phetho ye e fapanego le tše dingwe ya kanegelo.
 - c. Botša barutwana ka kgopolo yeo ya phetho ye e fapanago le tše dingwe.
 - d. Leka go nagana ka phetho ye e sa tlwaelwago – se sengwe seo barutwana ba ka se naganego ka sona.
3. **Laela barutwana go feleletša mošomo.**
 - a. Bolela o re: Tswalela mahlo gomme o naganne ka ga phetho yeo e fapanego ya kanegelo. O se ekiše kgopolo ya ka diriša kgopolo ya gago hle.
 - b. Bolela o re: Bula mahlo gomme o abelane phetho ya gago le mogwera wa gago.
 - c. Bjalo ka ge barutwana ba bolela ka dikgopolo tša bona, sepelasepela ka moo phaphošing gomme o ba fe thekgo moo go nyakegago.
 - d. Mafelelong a a thuto, bitša barutwana ba se bakae go abelana diphetho tša bona le ba bangwe.
4. **Dumelela barutwana go abelana mešomo ya bona.**
 - a. Efa barutwana metsotswana go laetša mešomo ya bona go bagwera ba bona.
 - b. Bitša barutwana go abelana mešomo ya bona le phapoši.

Go Ngwala: Leano la barutwana

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala

1. **Gopotša barutwana ka sererwa sa go ngwala.**
 - a. E re, leboong le re tla ngwala ka: Ngwalela motho yo mongwe lengwalo gore a thuše go rarolla bothata sekolong sa geno, ka gae goba setšhabeng.
2. **Laela barutwana go nagana ka dikarabo tša bona tša sererwa sa mongwalo.**
 - a. Bolela o re, Bjalo naganang ka fao le tlogo araba sererwa sa mongwalo.
 - b. Laela barutwana go abelana dikgopolo tša bona le bagwera.
 - c. Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona le phapopši.
3. **Laela barutwana go rulaganya go tla go ngwala ka dipukung tša bona tša go ngwalela.**
 - a. Bolela o re: Bjalo šomiša mmepe wa monagano go rekhota dikgopolo tša gago gomme o rulaganye mošomo wa go ngwala.
4. **Sepelasepela ka moo phapošing gomme o thuše barutwana ka o tee ka o tee ka thulaganyo tša bona.**
 - a. Bolela o re: Nke le mpotšeng ka dikgopolo tša lena.
 - b. Thuša barutwana bao ba palelwago go feleletša mmepe wa bona wa monagano.

Foreime ya go ngwala:

Mohlomphegi _____,

Ke le ngwalela ka gobane...

Bothata bjo bo direga ka...

Ke bothata ka gobane...

Ke ikwa... ka gobane...

Ke nagana gore rena / wena o swanetše go...

Ke nagana gore o ka thuša ka _____, _____ le / goba _____.

Se se tla dira phapano ka gobane...

Ke a leboga ka...

Wa gago,

[Leina]

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 9&10

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 28.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 9 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 9 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 10.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Bomolomo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgetha
barutwana
bao ba ka
tlogo le
selo goba
seswantšho
go tla go
'Laetša le go
Bolela'

1. **Dudiša barutwana go lebelela bao ba tsenago le bona ka phapošing ge ba tšweletša ditlhagišo tša bomolomo.**
2. **Gopotša barutwana ka mošomo wo o latelago: Go laetša le go bolela**
 - a. Emišetša godimo seswantšho goba selo so o se tlišitšego go tla go re bontšha.
 - b. Re botše ka seswantšho goba selo. Bolela o re:
 - Lehono ke tlile go le botša ka...
 - Ke... (bogolo, mmala, boima, sebopego, le tše dingwe)
 - E šomišwa go...
 - Ke se rata ka lebaka la gore...
 - c. Ke moka botšiša barutwana: Naa go sa na le dipotšišo?
 - d. Ge e ba o mongwe o na le potšišo leka ka bokgoni bja gago go e araba.
3. **Gopotša barutwana ka mabokgoni a go fa polelo:**
 - a. Ge o ba hlahla, gopola go:
 - Swara seswantšho goba selo ka tsela yeo e tlogo bonwa ke bohle
 - Bolela mafoko a gago go ya ka tatelano ya maleba
 - Bolela dilo gatee fela – se ipoeletše
 - Bolelela godimo ka lentšu la go tlhaka
4. **Bitša barutwana ba o ba kgethilego go tla go fa polelo ka go šielana.**
 - a. Aga tshepo ya barutwana ka go ba leboga nako le nako ge ba seno fa polelo le gona go ba fa dipolelo tša maleba.
 - b. Mafelelong a thuto, efa sehlopha ditshwaotshwao tše dingwe tša kakaretšo go kaonafatša ditlhagišo tša bona. Mohlala: Ke ile ka katana le go kwa ba bangwe ba lena. Ke kgopela le bolele ka mantšu a kwagalago – re nyaka go kwa seo le lekago go se bolela.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: KE A DIRA: Tsebiša, go hlaloša le go laetša ka mohlala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Tsebiša barutwana Lebopi la beke: ma-**
2. **Hlalošetša barutwana se ka tsela ye e latelago:**
 - Lebopi le le tšwa magorong a maina a le-ma.
 - Lebopi le laetša bontši bja maina a ditho tša mmele, dilo tša hlogo le dilo tša go ela
 - Lebopi le ngwalwa mathomong a lentšu - hlogo ya lentšu.
 - Lebopi le fetola leina go tšwa go botee go ya go bontši.
3. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Ba ngwala lefoko.
4. **Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.**
5. **Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego:**
 - Ba ngwala mafoko.
6. **Boeletša mohlala wa 2 ka tsela ye e latelago:**
 - Bana ba bapala ka lenti.
 - Bana ba bapala ka manti.
7. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Mošupologo.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 30.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go šišinya diatla.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Greta Thunberg o be a dula nageng yeo e bitšwago Sweden.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Tsebiša kanegelo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
Letlakala la
matseno 43

1. Tsebiša kanegelo.

- Bolela o re: Beke ye re tlo bala kanegelo ya hlogo ye: *Greta Thunberg, mogale wa phetogo ya leratadima.*
- Bolela o re: *Ye ke kanegelo ya nnete ya Greta Thunberg, ngwanenyana yo a homotšego yo a tšwago Sweden yo gantši a bego a hwetša go le bothata go bolela le ba bangwe ka ge bjoko bja gagwe bo šoma go fapana le ba batho bja bangwe. O rile ge a bogetše bidio ya sekolo mabapi le tšhilafalo ya polasitiki le dibere tša lehlwa tšeo di bolawago ke tlala, o ile a tseba gore o swanetše go leka le go dira se sengwe. Greta o ile a diriša go tsepamiša kgopolo ga gagwe go ba setsebi sa phetogo ya boemo bja leratadima. O thomile ka go kgodiša lapa la gagwe ka noši gore le tlogele go fofa le go ja nama. Ke moka, o ile a dira leswao gomme a dula ka ntle ga moago wa mmušo go ipelaetša. Kanegelo ye e re bontšha gore motho o tee yo monnyane a ka dira phapano.*
- Botšiša: Naa go na le se o se tsebago mabapi le se?
- Ka boripana laetša barutwana diswantšho ka kanegelong.

2. Aga tsebo ya barutwana ya bokamorago.

- Abelana le go hlaloša Tshedimošo ya Bokamorago ya kanegelo.
- Laetša barutwana moo kanegelo e diragetšego o šomiša mmepe wa Kgoboketšo ya Dikanegelo.
- Botšiša: Naa o na le potšišo mabapi le kanegelo?

3. Hlalosa leano la kwešišo.

- Bolela o re, beke ye re tlile go ithuta ka ga: Go hwetša le go gopola dintlha.
- Hlalosetša barutwana leano leo.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 1&2

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 41.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 1 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 1 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 2.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Go ruta tlotlontšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tlotlontšu
dikarata-
kgadima,
diswantšho,
dilo

Puku ya
Motheo

1. **Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 20.
 - b. Bala goba o boeletše polelotlaleletšo gape.
 - c. Laetša barutwana lenaneo la tlotlontšu la tabakgolo.
 - d. Hlalosa gore mantšu a a tla re thuša go kwešiša le gona go bolela mabapi le tabakgolo.
 - e. Ba balele lenaneo leo la mantšu.
2. **Diriša ŠDHB go ruta tlotlontšu.**
 - a. Ruta mantšu a tlotlontšu ao a latelago:
 - *tšhilafatšo ya leratadima: Dilo tša ditšhila lefaufaung, meetse goba naga ya go gobatša dimela, diphoofolo le batho.*
 - *bera ya polara: Bera ye kgolo ye tšhweu ya go dula mafelelong la go tonya kudu kgauswi le North Pole.*
 - *phetogo ya leratadima: Ke ge boemo bja leratadima bo fetoga ka nako ye telele, gwa ba le phišo ye kgolo gomme tikologo ya tlhago ya senyega goba ya fetošwa.*
 - *boipelaetšo: Go kopana ga batho ka bontši go laetša go se kgotsofale ka se sengwe gomme ba nyaka phetogo.*
3. **Diriša maano a ŠDHB ao a loketšego lentšu le lengwe le le lengwe:**

Š: Šupa seswantšho goba selo
D: Diragatša lentšu leo
H: Botša barutwana tlhaloso ya lentšu leo
B: Bolela lentšu leo lefokong

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: RE A DIRA: A re itlwaetšeng mmogo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Gopotša barutwana ka Lebopi wa beke: ma-**
2. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Banna ba bolela ka lehumo.
3. **Bitša morutwana go šupa le go hlaloša moo lebopi le tla go okeletšwa goba go fetošwa gona.**
4. **Bitša morutwana wa bobedi gore a ngwale gape mohlala wa 1 a šomiša phetogo yeo e dirilwego:**
 - Banna ba bolela ka mahumo.
5. **Bitša morutwana wa boraro gore a tlišetše ge eba phetogo yeo e dirilwego e nepagetše.**
6. **Ge e se yona, morutwana o swanetše go tla letlapeng gomme a dire phošollo.**
7. **Boeletša mohlala wa 2 ka tsela ye e latelago:**
 - Re jele legapu.
 - Re jele magapu.
8. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labobedi.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 31.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go huna menwana ka gare ga diatla re balela ka bo 5, ka morago re khutše.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Moruti o hlalositše gore dikoloi le difeme di dira go re moya o fiše kudu.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Pele ga go Bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 45

1. **Lokiša barutwana go mošomo wa Pele wa go Bala.**
 - a. Bitša barutwana ba dule mmeteng goba lebatong.
 - b. Dula ka pele ga barutwana o swere Kgoboketšo ya Dikanegelo.
 - c. Netefatša gore barutwana ka moka ba kgona go bona puku yeo.
 - d. Gopotša barutwana ka maitshwaro ao o a nyakago ka nako ya Go bala ka go abelane, bjk. go dula ka go fera seseka; matsogo a lena a dule diropeng; theeletšang ka hlokomelo; le kwe ge le bitšwa; le emiše matsogo ge le botšiša.
2. **Dira Pele ga go Bala ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bolela hlogo ya kanegelo: *Greta Thunberg, mogale wa phetogo ya leratadima*
 - b. Hlalosa mabokgoni a go akanya. Bolela o re: Ge re akanya re šomiša hlogo le diswantšho go leka go bona gore a e kaba kanegelo e mabapi le eng.
 - c. Laetša barutwana diswantšho letlakaleng le lengwe le le lengwe.
 - d. Botšiša: Naa e kaba go direga eng mo?
 - e. Botšiša: Ke eng seo se go naganantšhago gore diswantšho tše di ka ba di sepelelana?

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 3&4

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 31.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 3 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 3 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 4.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegelo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Dikanegelo tša Boitlhamelo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Lokiša barutwana go anega dikanegelo tša boitlhamelo.**
 - a. Beakanya barutwana ka dihlopha tša 4.
 - b. Botša barutwana go bula Dipuku tša motheo tša go Bala letlakala 32.
2. **Laela barutwana go lebelela seswantšho.**
 - a. Botšiša: Naa o bona eng mo seswantšhong?
3. **Botša barutwana gore yo mongwe le yo mongwe o swanetše go hlama kanegelokopana ka ga seswantšho.**
4. **Botša barutwana ka fao ba ka beakanyago kanegelo ya bona. Bolela o re:**
 - a. Efa moanegwa o mongwe le o mongwe kanegelong ya gago leina.
 - b. Bolela gore kanegelo e direga kae.
 - c. Kanegelo ya gago e swanetše go ba le mathomo, bogare le mafelelo.
 - d. Seswantšho se se bontšha fela karolo ya kanegelo ya gago.
 - Seswantšho se ka laetša mathomo a kanegelo ya gago.
 - Seswantšho se ka laetša bogare bja kanegelo ya gago.
 - Seswantšho se ka laetša mafelelo a kanegelo ya gago.
 - e. O ka thoma kanegelo ya gago ka gore:
 - “Ntlo ye e nyaka thušo ya rena!” ____ a bolela...
 - Mesong ka Mokibelo... a phetha ka gore ba tla dira diphetogo ka gae...
 - Dibjana tša ditšhila di tletše sinki le diaparo di palakane gohle.
5. **Laela barutwana go feleletša mošomo.**
 - a. Efa barutwana metsotsotso ye mmalwa ya go nagana ka kanegelo ya bona ka setu.
 - b. Go tloga moo, laela barutwana go šiedišana ka go anegela sehlopha sa bona kanegelo. O ka rata go šomiša lehlaka la go bolela/leswika ge ba dira seo.
 - c. Ge barutwana ba bolela, sepelasepela gomme o theeletše.
6. **Ruma thuto ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bitša morutwana o tee go abelananegelo ya gagwe le phapoši goba o botšiše barutwana ba 1–2 dipotšišo ka ga dikanegelo tša sehlopha sa bona.
 - Botšiša: Naa kanegelo ya X e be e le mabapi le eng?
 - Botšiša: Naa ke eng seo o se ratilego mabapi le kanegelo ya X?
 - b. Efa phapoši ditshwaotshwao tše dingwe tša kakaretšo go kaonafatša dikanegelo tša bona. Mohlala: Gantši mathomong a kanegelo re bolela gore kanegelo e direga kae, le gore baanegwa ke bomang. Nakong ye e tlogo, leka go akaretša tshedimošo ye dikanegelong tša lena.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: LE A DIRA: Itlwaetše le molekane, gomme ka morago le itlwaetše ka botee

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Dudiša barutwana ba itokišitše ka dipuku tša bona tša go ngwalela.**
2. **Gopotša barutwana ka Lebopi wa beke: ma-**
3. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Re ithuta leleme.
4. **Laela barutwana gore ba kopolle mohlala wa 1 ka dipukung tša bona.**
5. **Se se latelago, laela barutwana go šoma le molekane go dira tše di latelago:**
 - a. Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.
 - b. Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego.
6. **Dudiša barutwana go goga šedi ya bona.**
7. **Lebelela mohlala wa 1 mo letlapeng, gomme o dire tše di latelago:**
 - Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.
 - a. Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego:
 - Bana ba tšhaba letsetse.
8. **Botša barutwana go lekola mošomo wa bona gomme ba dire phošollo ge go nyakega.**
9. **Boeletša ka mohlala wa 2, eupša mo nakong ye, barutwana ba šome ka botee:**
 - Re ithuta maleme.
 - Bana ba tšhaba matsetse.
10. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Laboraro.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 33.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go itiriša o kare re raloka piano.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Bana lefaseng ka bophara ba ile ba bona dibidio tša gagwe Inthaneteng.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Go Bala la Mathomo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 45

1. **Lokišetša barutwana go Bala la Mathomo.**

- Dudiša barutwana mmeteng.
- Ba gopotše ka maitshwaro ao a nyakegago.
- Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Greta Thunberg, mogale wa phetogo ya leratadima*
- Bolela o re: *Ye ke kanegelo ya nnete ya Greta Thunberg, ngwanenyana yo a homotšego yo a tšwago Sweden yo gantši a bego a hwetša go le bothata go bolela le ba bangwe ka ge bjoko bja gagwe bo šoma go fapana le ba batho bja bangwe. O rile ge a bogetše bidio ya sekolo mabapi le tšhilafalo ya polasitiki le dibere tša lehlwa tšeo di bolawago ke tlala, o ile a tseba gore o swanetše go leka le go dira se sengwe. Greta o ile a diriša go tsepamiša kgopolo ga gagwe go ba setsebi sa phetogo ya boemo bja leratadima. O thomile ka go kgodiša lapa la gagwe ka noši gore le tlogele go fofa le go ja nama. Ke moka, o ile a dira leswao gomme a dula ka ntle ga moago wa mmušo go ipelaetša. Kanegelo ye e re bontšha gore motho o tee yo monnyane a ka dira phapano.*
- Botšiša: Naa go na le se o se tsebago mabapi le se?

2. **Dira Go Bala la Mathomo ka tsela ye e latelago:**

- Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo godimo, gabonolo o kwagale.
- Laetša barutwana diswantšho.
- Moo go nyakegago, ema o be o hlalose tše barutwana.
- Šupa tlotlontšu ya mantšu bjalo ka ge a tšwelela.
- Mafelelong a kanegelo, botšiša potšišo ya Go Bala 1 ka tsela ye e latelago:
 - Lebiša thwii Potšišo ya 1 & 2 go morutwana yo a itšeng.
 - Lebiša Potšišo 3 & 4 go phapoši ka moka. Kgopela barutwana go ahlaahla potšišo le bagwera.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.
- Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Bolela o re, beke ye re ithuta ka ga: Go hwetša le go gopola dintlha.
 - Kgopela barutwana: Dikanegelo tše dingwe di na le dintlha tše dintši. Naa o leka bjang go di gopola?

Go Ngwala: Morutiši o laetša sengwalwakakanywa

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala

1. **Tsebiša gape sererwa sa mongwalo le dinyakwa tša ona.**
 - a. Bolela o re, leboong le re tlo ngwala: Ngwalela motho yo mongwe lengwalo gore a thuše go rarolla bothata sekolong sa geno, ka gae goba setšhabeng.
 - b. Hlalosa dinyakwa tša mošomo:
 - Mohuta: Lengwalo la semmušo
 - Mafoko / Ditemana: Ngwala lengwalo la tekano ya mafoko a 10
 - DMP: Fegelwana e šomišwa go aroganya dilo tšeo di lego lenaneon.
2. **Laetša mošomo letlapeng.**
 - a. Gopotša barutwana ka dikgopolo tša gago go tšwa mmepeng wa monagano.
 - b. Bontšha barutwana gore go feleletšwa bjang foreime ya mongwalo o šomiša go rulaganya.
3. **Laela barutwana go thoma go ngwala ka dipukung tša bona.**
 - a. Bolela o re: bjalo šomišang go rulaganya go tlaleletša foreime ya lena ya mongwalo.
4. **Sepelasepela ka phapošing gomme o thuše barutwana ka o tee ka o tee go thoma go ngwala.**
 - a. Bolela o re: A re lebeleleng mmepe wa gago wa monagano gomme re o šomiše go thoma go ngwala.
 - b. Thuša barutwana bao ba palelwago go šomiša foreime ya mongwalo.

Foreime ya go ngwala:

Mohlomphegi _____,

Ke le ngwalela ka gobane...

Bothata bjo bo direga ka...

Ke bothata ka gobane...

Ke ikwa... ka gobane...

Ke nagana gore rena / wena o swanetše go...

Ke nagana gore o ka thuša ka _____, _____ le / goba _____.

Se se tla dira phapano ka gobane...

Ke a leboga ka...

Wa gago,

[Leina]

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 5&6

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 33.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 5 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 5 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 6.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegelo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Papadi ya Kgopolo ya Mabopi

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Mathomong a kotara, ruta barutwana papadi ye. Ba hlalose tše gore ba tla e bapala Labone le lengwe le le lengwe.

Ditaelo:

1. Dudiša barutwana ka dihlopha tša 4–6.
2. Kgetha 'molaodi wa papadi' sehlopheng se sengwe le se sengwe – motho yo a laolago papadi.
3. Bolela lebopi leo le rutilwego, mohlala: ba-
4. Molaodi wa papadi o thoma ka go re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi
5. Papadi e tšwela pele go tloga ka letsogong la ngele go ya go la go ja.
6. Morutwana yo a latelago o re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi le banna
7. Morutwana wa boraro o re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi, banna le batsomi
8. Papadi e tšwela pele go tloga go morutwana yo mongwe go ya go yo mongwe, go fihlela ge go se sa na mantšu ao a ka tsenywago.
9. Barutwana ba swanetše go lokeletša mantšu ka moka ka tatelano ya maleba, go sego bjalo ba tla ntšhwa mo papading yeo.
10. Morutwana wa mafelelo yo a šetšego papading ke mofenyi.
11. Mofenyi yo o tla thoma papadi ge e bapalwa gape lekga la bobedi.
12. Ge sehlopha se feditše papadi, se swanetše go dula ka setu se beile diatla godimo ga dihlogo tša sona gomme se letele lebopi la go latela.
13. **Ge dihlopha ka moka di šetše di lokile, di fe lebopi le le latelago, mohlala: ma-**
14. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labone.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 33.
 - b. Bala sengwalwa ka go hlaboša. Botša barutwana gore ba go šale morago ka go bala ka dipukung tša bona ge ntše o bala.
 - c. Bala sengwalwa gape, mo nakong ye, barutwana ba swanetše go bala le wena.
 - d. Bontšha mohlala ka moo o ka phethago kwešišo ya sengwalwa ye e ngwadilwego letlapeng.
 - e. Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go šobagantšha pampiri gomme ra boa ra e phutholla.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *lyeta o ile a hlatsela gore motho ofe kapa ofe a ka thu a polanete ye go sa et we gore ke ba bannyane gakaakang.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Go Bala la Bobedi

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 45

1. **Lokišetša barutwana go Bala la Bobedi.**
 - a. Dudiša barutwana mmeteng.
 - b. Ba gopotše ka maitshwaro ao a nyakegago.
 - c. Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Greta Thunberg, mogale wa phetogo ya leratadima*
 - d. Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Bolela o re, beke ye re ithuta ka ga: Go hwetša le go gopola dintlha.
 - E re, gopola, re boletše ka se maabane, ge ke go botšiša: Dikanegelo tše dingwe di na le dintlha tše dintši. Naa o leka bjang go di gopola?
2. **Dira Go Bala la Bobedi ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo godimo, gabonolo o kwagale.
 - b. Bontšha barutwana seswantšho.
 - c. Šomiša mehlala yeo e lego letlakaleng la matseno go bontšha ka mohlala leano la kwešišo.
 - d. Mafelelong a kanegelo, botšiša potšišo ya Go Bala 2 ka tsela ye e latelago:
 - Lebiša thwii Potšišo ya 1 & 2 go morutwana yo a itšeng.
 - Lebiša Potšišo 3 & 4 go phapoši ka moka. Kgopela barutwana go ahlaahla potšišo le bagwera.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.

Go Ngwala: Sengwalwakakanywa sa barutwana

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala

1. **Gopotša barutwana ka ga mošomo wa go ngwala le dinyakwa tša gona.**
 - a. Bolela o re, lehono re tlo feleletša go ngwala: Ngwalela motho yo mongwe lengwalo gore a thuše go rarolla bothata sekolong sa geno, ka gae goba setšhabeng.
2. **Laela barutwana go tšwelapele go ngwala ka dipukung tša bona.**
3. **Fapantšha.**
 - a. Sepelasepela ka phapošing gomme o thuše barutwana bao ba palelwago ke go feleletša foreime ya go ngwala.
 - b. Efa barutwana bao ba lego pele mošomo wa bonakwana. Ngwala lefoko le lengwe go mongwalo wa gago.
4. **Ba fe mošomo wa gae bjalo ka ge go nyakega.**
 - a. Hlalosa gore barutwana ba swanetše go fetša sengwalwakakanywa sa bona sa mošomo wa gae ge e ba ga se ba fetše.

Foreime ya go ngwala:

Mohlomphegi _____,

Ke le ngwalela ka gobane...

Bothata bjo bo direga ka...

Ke bothata ka gobane...

Ke ikwa... ka gobane...

Ke nagana gore rena / wena o swanetše go...

Ke nagana gore o ka thuša ka _____, _____ le / goba _____.

Se se tla dira phapano ka gobane...

Ke a leboga ka...

Wa gago,

[Leina]

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 7&8

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 34.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 7 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 7 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 8.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegelo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Ahlaahla kanegelo ya go abelana go bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ahlaahla
foreime:

Kgopolokgolo
ya kanegelo
ye e be e le...

Ke ratile
moanegwa...
ka lebaka la
gore...

Ke ithutile
gore...

Ke nagana
gore e be e
fošagetše /
e nepagetše
ge... ka lebaka
la gore...

1. **Lokiša barutwana ka hlahlo ya sehlopha.**
 - a. Beakanya barutwana ka dihlopha tša 4.
 - b. Efa sehlopha se sengwe le se sengwe lehlaka la go bolela goba leswika'.
 - c. Bolela o re: O tlo bolela fela ge o swere lehlaka la go bolela goba leswika'.
2. **Dirang dipotšišo tša hlatlho.**
 - a. Gopotša barutwana ka go abelana dikanegelo tša go bala tša beke yeo.
 - b. Ngwala foreime ya hlatlho letlapeng.
 - c. Bala o be o hlalose potšišo ye ngwe le ye ngwe (lefoko la go thoma karabo).
 - d. Botša barutwana gore sehlopha se sengwe le se sengwe se tla fiwa moleko gomme o mongwe le o mongwe wa sehlopha o swanetše go fiwa sebaka sa go araba potšišo.
 - e. Ba hlohleletše go nagana ka dikarabo tše di fapanego.
3. **Laela barutwana go thoma ka dikahlatlho tša bona.**
 - a. Laela barutwana bao ba swerego mahlaka a go bolela/maswika go thoma.
 - b. Sepelasepela moo phapošing gomme o ba fe thekgo moo e nyakegago.
 - c. Ka metsotswana e se kae ya go šala, bitša sehlopha go tla go abelana dikarabo tša bona.
4. **Boitokišo bja barutwana**
 - a. Hlaola barutwana ba 3–4 go dira Mošomo wa bomolomo ka Mošupologo.
 - b. Botša barutwana bao seo ba swanetšego go se lokiša ka Mošupologo. (Bona Lenaneothuto la GTB la Mošupologo)

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Taelo ya go ngwala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. **Dudisa baithuti ka kgutso ka dibuka tsa mosebetsi, dipene le dirula.**
 - a. Botša barutwana gore ba ngwale hlogo ye, 'Taelo ya go ngwala' gomme ba ngwale dinomoro 1–5 ka thoko ga letlakala.
 - b. Bolela mantšu a mahlano a a latelago gore barutwana ba a ngwale kgauswi le dinomoro 1–5: maleme, magapu, matsetse, marole, manti
 - c. Se se latelago, botša barutwana gore ba ngwale lefoko leo o le boelago, o šomiše maswaodikga a nepagetšego.
 - d. Bolela lefoko le le latelago. Le boeletše ka go nanya, gabedi ge go nyakega: Bana ba bapala maroleng.
2. **Botša barutwana gore ba šomiše phentshele ya mmala go phošolla mošomo wa bona.**
 - a. Ngwala mantšu a mahlano letlapeng.
 - b. Ge o ngwala bolela lentšu le lengwe le lengwe ka modumo.
 - c. Go mafoko a, šupa maswaodikga ao a šomišitšwego.
 - d. Botša barutwana go dira sediko go diphošo tša bona ka phentshele ya mmala.
 - e. Botša barutwana gore ba ngwale gape diphošo tša bona ka nepagalo.
3. **Ela hloko mathata le kgatelopele ya barutwana.**
4. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labohlano.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 36.
 - b. Bala sengwalwa ka go hlaboša. Botša barutwana gore ba go šale morago ka go bala ka dipukung tša bona ge ntše o bala.
 - c. Bontšha mohlala ka moo o ka phethago kwešišo ya sengwalwa ye e ngwadilwego letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Go Bala ka go Abelana: Dira ka Morago ga go Bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 45

1. **Lokišetša barutwana ka Morago ga go Bala.**
 - a. Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Greta Thunberg, mogale wa phetogo ya leratadima*
 - b. Hlalosa mošomo. Bolela o re: Lehono re ya go dira kakaretšo ya kanegelo.
2. **Laetša mošomo ka tsela ye:**
 - a. Bolela o re: Ge re akaretša kanegelo re swanetše go bolela ka:
 - Seo kanegelo e bego e le ka ga sona
 - Seo ke se ratilego mabapi le kanegelo
 - Seo ke ithutilego sona go tšwa kanegelong
 - b. Ka boripana, abelana dikarabo tša dipotšišo tšeo.
 - c. Leka go se kgethe dikarabo tšeo di lego molaleng mehlaleng ya gago.
3. **Laela barutwana go feleletša mošomo.**
 - a. Botša barutwana gore ba nagane ka dikakaretšo tša bona, efela ba seke ba ekiša mehlala ya gago.
 - b. Botša barutwana go thoma dikarabo tša bona ka tsela ye:
 - Kanegelo e mabapi le...
 - Ke ratile...
 - Ke ithutile...
 - c. Se se latelago laela barutwana go abelana dikakaretšo tša bona le mogwera.
 - d. Ge barutwana ba dutše ba abelana dikakaretšo tša bona, sepelasepela ka phaphošing go ba fa thekgo ye e nyakegago.
 - e. Mafelelong a thuto bitša barutwana ba 1–2 go abelana dikakaretšo tša bona.
4. **Dumelela barutwana go abelana mešomo ya bona.**
 - a. Efa barutwana metsotswana go laetša mešomo ya bona go bagwera ba bona.
 - b. Bitša barutwana go abelana mešomo ya bona le phapoši.

Go Ngwala: Morutiši o laetša go phošolla gomme barutwana ba phošolla diphošo

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Pukutšhomo
ya DBE 2,
letlakaleng la
10-11

1. **Gopotša barutwana ka mošomo wa mongwalo:** Ngwalela motho yo mongwe lengwalo gore a thuše go rarolla bothata sekolong sa geno, ka gae goba setšhabeng.
2. **Tsebiša lenaneo la go phošolla**
 - a. Bolela o re, lehono re tla be re phošolla mongwalo wa rena, re šomiša lenaneo la go phošolla:
 - Mafoko / Ditemana: Ngwala lengwalo la tekano ya mafoko a 10
 - DMP: Fegelwana e šomišwa go aroganya dilo tšeo di lego lenaneong.
3. **Ba laetše go phošolla.**
 - a. Ngwala lefoko letlapeng leo le nago le diphošo.
 - b. Laetša barutwana gore ba phošolla bjang diphošo.
4. **Laela barutwana go bala le go phošolla mongwalo wa bona.**
 - a. Bolela o re, Bjalo ke nako ya go bala le go phošolla mongwalo wa gago.
 - b. Sepelasepela ka phapošing o be o phošolle mongwalo wa bona o thuša barutwana bao ba palelwago.
5. **Ba fe mošomo wa go ngwala wa Puku ya DBE.**
 - a. Ge barutwana ba feleletša go phošolla, hlalosa gore ba swanetše go šoma ka dipukung tša bona tša mošomo tša DBE.
 - b. Laela barutwana go feleletša:
 - Pukutšhomo ya DBE 2, letlakaleng la 10-11.
 - Feleletša mošomowa 'A re ngwale'. Bala sengwalwa sa kuranta go letlakala 10. Araba dipotšišo tše di lego go letlakala 11.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 9&10

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 35.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 9 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 9 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 10.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Tsebiša Tabakgolo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Diswantšho
le dilo tša
nnete tša
go bontšha
tabakgolo
Puku ya
Motheo

1. **Bontšha tabakgolo ye e beakantšwego:** *Boitsebišo bja rena*
2. **Botšiša dipotšišo tša boleta go tsošološa tsebo ya barutwana ya bokamorago.**
 - *Ke dife tše dingwe tša dilo tše di go dirago gore o be seo o lego sona?*
 - *Naa o swana bjang le bagwera ba gago? Naa o fapana le bona bjang?*
 - *Naa go na le dijo tše di ikgethilego, diaparo, meletlo goba ditšo ka lapeng la geno?*
3. **Thala mmepe wa monagano o šomiša dipotšišo le dikarabo tša barutwana.**
4. **Ngwala dikarabo tša gago moo mmepeng wa monagano go oketša tsebo ya barutwana.**
5. **Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 38.**
6. **Botša barutwana gore ba tsepelele polelotlaleletšo ya morero.**
 - a. Balela polelotlaleletšo godimo.
 - b. Laela barutwana go bala le wena goba go boeletša ka morago ga gago. Bana ba kgwale ba tsebana ka melodi.
7. **Ahlaahla polelotlaleletšo le barutwana.**
 - a. Botšiša: *Naa o ka mpotša gore se se ra go reng? / Naa o ka kgona go bona Karabo?*
 - b. Hlohleletša barutwana go abelana dikgopolo tša bona.
 - c. Hlalosa tlhaloso goba o fe karabo ka tsela ye e latelago: Seema se se amana thwii le boitsebišo. Se ra gore bana ba motho o tee goba ba setšo se tee ba na le mekgwa, ditiro goba tsela ya bolela yeo e ba hlaolago go batho ba bangwe. Ba kgona go tsebana le go kgethollana ka gare ga mašaba.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: KE A DIRA: Tsebiša, go hlaloša le go laetša ka mohlala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Tsebiša barutwana Lebopi la beke: di-**
2. **Hlalošetša barutwana se ka tsela ye e latelago:**
 - Lebopi le tšwa magorong a maina a se-di
 - Lebopi le hlatholla bontši bja maina- e ka ba a dilo tša tlhago, dithoto le didirišwa le diphoofolo tše dingwe.
 - Lebopi le ngwalwa mathomong a lentšu - hlogo ya lentšu.
 - Le fetolela leina go tšwa go botee go ya go bontši.
3. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Bana ba bogetše sebini.
4. **Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.**
5. **Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego:**
 - Bana ba bogetše dibini.
6. **Boeletša mohlala wa 2 ka tsela ye e latelago:**
 - Baagi ba aga sekolo.
 - Baagi ba aga dikolo.
7. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Mošupologo.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 40.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go dukološa diatla tša rena ka go la ngele le la go ja..
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Mmago Trevor e be e le Mothomoso gomme tatagwe e be e le monna wa mo□wew.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Tsebiša kanegelo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
Letlakala la
matseno 57

1. Tsebiša kanegelo.

- Bolela o re: Beke ye re tlo bala kanegelo ya hlogo ye: *Trevor Noah, kgoši ya go amogelwa.*
- Bolela o re: *Na o kile wa kwa ka Trevor Noah? Kgalekgale mo Afrika Borwa, melao ya Kgethollo e be e boloka batho ba merafe ye e fapanego ka go ba aroganya. Ka ge Trevor a be a na le mma wa Mothomoso le tate wa Mošweu, o be a sa tsene sehlopheng sefe goba sefe – e be e le yena ngwana a nnoši wa morafe wo o hlakantšwego ka lapeng la gagwe le setšhabeng. Go dira bagwera, Trevor yo bohlale o ile a ithuta go bolela maleme a mantši gomme a thoma kgwebo ya dijo tša go rekiša sekolong. Sa go kgahliša, o ile a ithuta go dira gore batho ka moka ba sege. A re baleng go bona kamoo Trevor a ithutilego go phela gabotse le batho ka moka, le kamoo se se ilego sa mo iša mošomong wa gagwe wa metlae.*
- Botšiša: Naa go na le se o se tsebago mabapi le se?
- Ka boripana laetša barutwana diswantšho ka kanegelong.

2. Aga tsebo ya barutwana ya bokamorago.

- Abelana le go hlaloša Tshedimošo ya Bokamorago ya kanegelo.
- Laetša barutwana moo kanegelo e diragetšego o šomiša mmepe wa Kgoboketšo ya Dikanegelo.
- Botšiša: Naa o na le potšišo mabapi le kanegelo?

3. Hlalosa leano la kwešišo.

- Bolela o re, beke ye re tlile go ithuta ka ga: Go kamaka.
- Hlalosetša barutwana leano leo.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 1&2

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 40.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 1 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 1 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 2.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Go ruta tlotlontšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tlotlontšu
dikarata-
kgadima,
diswantšho,
dilo

Puku ya
Motheo

1. **Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 38.
 - b. Bala goba o boeletše polelotlaleletšo gape.
 - c. Laetša barutwana lenaneo la tlotlontšu la tabakgolo.
 - d. Hlalosa gore mantšu a a tla re thuša go kwešiša le gona go bolela mabapi le tabakgolo.
 - e. Ba balele lenaneo leo la mantšu.
2. **Diriša ŠDHB go ruta tlotlontšu.**
 - a. Ruta mantšu a tlotlontšu ao a latelago:
 - *kgethologanyo: Tshepedišo ya melao ye e sa lokago yeo e bego e aroganya batho ka lebaka la morafe wa bona.*
 - *morafe wo o tswakilwego: Motho yoo batswadi ba gagwe ba tšwago merafeng ye e fapanego.*
 - *rametlae: Motho yo a tlošago batho bodutu le go ba segiša.*
 - *motho wa kante: Motho yo a iponago a fapana le ba bangwe goba go ipona a sa amogelega.*
3. **Diriša maano a ŠDHB ao a loketšego lentšu le lengwe le le lengwe:**

Š: Šupa seswantšho goba selo
D: Diragatša lentšu leo
H: Botša barutwana tlhaloso ya lentšu leo
B: Bolela lentšu leo lefokong

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: RE A DIRA: A re itlwaetšeng mmogo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Gopotša barutwana ka Lebopi wa beke: di-**
2. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Re ithuta go roka seeta.
3. **Bitša morutwana go šupa le go hlaloša moo lebopi le tla go okeletšwa goba go fetošwa gona.**
4. **Bitša morutwana wa bobedi gore a ngwale gape mohlala wa 1 a šomiša phetogo yeo e dirilwego:**
 - Re ithuta go roka dieta.
5. **Bitša morutwana wa boraro gore a tlišetše ge eba phetogo yeo e dirilwego e nepagetše.**
6. **Ge e se yona, morutwana o swanetše go tla letlapeng gomme a dire phošollo.**
7. **Boeletša mohlala wa 2 ka tsela ye e latelago:**
 - Basadi ba opela sefela.
 - Basadi ba opela difela.
8. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labobedi.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 41.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go šišinya diatla.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Ge Trevor a dula le koko wa gagwe kua Soweto. O be a sa kgone go bapala mmileng.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Pele ga go Bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 59

1. **Lokiša barutwana go mošomo wa Pele wa go Bala.**
 - a. Bitša barutwana ba dule mmeteng goba lebatong.
 - b. Dula ka pele ga barutwana o swere Kgoboketšo ya Dikanegelo.
 - c. Netefatša gore barutwana ka moka ba kgona go bona puku yeo.
 - d. Gopotša barutwana ka maitshwaro ao o a nyakago ka nako ya Go bala ka go abelane, bjk. go dula ka go fera seseka; matsogo a lena a dule diropeng; theeletšang ka hlokomelo; le kwe ge le bitšwa; le emiše matsogo ge le botšiša.
2. **Dira Pele ga go Bala ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bolela hlogo ya kanegelo: *Trevor Noah, kgoši ya go amogelwa.*
 - b. Hlalosa mabokgoni a go akanya. Bolela o re: Ge re akanya re šomiša hlogo le diswantšho go leka go bona gore a e kaba kanegelo e mabapi le eng.
 - c. Laetša barutwana diswantšho letlakaleng le lengwe le le lengwe.
 - d. Botšiša: Naa e kaba go direga eng mo?
 - e. Botšiša: Ke eng seo se go naganantšhago gore diswantšho tše di ka ba di sepelelana?

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 3&4

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 41.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 3 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 3 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 4.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegelo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegelo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Ruta tlotlontšu o ahlaahle seswantšho sa morero

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tlotlontšu
dikarata-
kgadima,
diswantšho,
dilo

Puku ya
Motheo

1. Diriša ŠDHB go ruta tlotlontšu.

- a. Ruta mantšu a tlotlontšu ao a latelago:
 - *boitšhupo: Dilo tšeo di go dirago gore o be motho yo o lego yena.*
 - *kgethegilego: Yo a lego wa moswananoši gomme a fapane le batho ba bangwe ka moka.*
 - *tlhompho: Go swara batho gabotse le go tšeela godimo maikutlo a bona, ditumelo tša bona le diphapano tša bona.*
 - *ditumelo: Dikgopolo tšeo batho ba naganago gore ke tša therešo goba tše bohlokwa.*
- b. Diriša maano a ŠDHB ao a loketšego lentšu le lengwe le le lengwe.

2. Aga tsebo ya barutwana ya bokamorago.

- a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 42.
- b. Botša barutwana ditaba tše di latelago mabapi le seswantšho.
 - *Boitsebišo bja gago ke seo o lego sona. Boitsebišo bja gago bo bopša ke dilo tše dintši. Bo akaretša lapa la gago, leleme la gago, bodumedi bja gago, setšo sa gago, dilo tšeo o di ratago, ditumelo tša gago le maitemogelo a gago.*
 - *Malapa le ditšhaba gantši di na le ditsela tše di fapanego tša go keteka, go apara, go bolela goba go lokišetša dijo. Ditšo tše ke karolo ye bohlokwa ya seo ba lego sona.*
 - *Batho ka moka ga ba lebelelege ka go swana. Ga ba bolele leleme le tee. Ga ba dumele dilo tše di swanago. Re ka ithuta go tšwa go yo mongwe le yo mongwe gomme ra bontšha tlhompho go diphapano tša rena.*

3. Ahlaahlang seswantšho seo.

- a. Šomiša dipotšišo tše di latelago go ahlaahla seswantšho ka tsela ye e latelago:
 - Botšiša potšišo ya pele.
 - Laela barutwana go ahlaahla dipotšišo le bagwera ba bona.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.
 - Aga tsebo ya barutwana ya morago ka go phošolla go se kwešišege le gona go abelana ditaba tša malebana le thutokgolo.
 - Boeletša tshepedišo ye ka dipotšišo ka moka.

4. Dipotšišo:

- a. *Naa ke dilo dife tšeo di ka dirago gore motho yo mongwe le yo mongwe a be yo a ikgethilego le moswananoši?*
- b. *Naa ke maleme afe, dijo, diaparo goba ditšo tšeo o di bonago seswantšhong se?*
- c. *Naa batho ba ka re ba fapana eupša ya no fela e le bagwera?*

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: LE A DIRA: Itlwaetše le molekane, gomme ka morago le itlwaetše ka botee

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Dudiša barutwana ba itokišitše ka dipuku tša bona tša go ngwalela.**
2. **Gopotša barutwana ka Lebopi wa beke: di-**
3. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Ba hlatswa setulo.
4. **Laela barutwana gore ba kopolle mohlala wa 1 ka dipukung tša bona.**
5. **Se se latelago, laela barutwana go šoma le molekane go dira tše di latelago:**
 - a. Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.
 - b. Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego.
6. **Dudiša barutwana go goga šedi ya bona.**
7. **Lebelela mohlala wa 1 mo letlapeng, gomme o dire tše di latelago:**
 - Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.
 - a. Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego:
 - Ngwana o nwa sehlare.
8. **Botša barutwana go lekola mošomo wa bona gomme ba dire phošollo ge go nyakega.**
9. **Boeletša ka mohlala wa 2, eupša mo nakong ye, barutwana ba šome ka botee:**
 - Ba hlatswa ditulo
 - Ngwana o nwa dihlare.
10. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Laboraro.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 43.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go huna menwana ka gare ga diatla re balela ka bo 5, ka morago re khutše.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Gore a hwetše bagwera. Trevor o ile a ithuta go bo lela maleme a mantši a go fapana.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Go Bala la Mathomo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 59

1. **Lokišetša barutwana go Bala la Mathomo.**

- Dudiša barutwana mmeteng.
- Ba gopotše ka maitshwaro ao a nyakegago.
- Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Trevor Noah, kgoši ya go amogelwa*
- Bolela o re: *Na o kile wa kwa ka Trevor Noah? Kgalekgale mo Afrika Borwa, melao ya Kgethollo e be e boloka batho ba merafe ye e fapanego ka go ba aroganya. Ka ge Trevor a be a na le mma wa Mothomoso le tate wa Mošweu, o be a sa tsene sehlopheng sefe goba sefe – e be e le yena ngwana a nnoši wa morafe wo o hlakantšwego ka lapeng la gagwe le setšhabeng. Go dira bagwera, Trevor yo bohlale o ile a ithuta go bolela maleme a mantši gomme a thoma kgwebo ya dijo tša go rekiša sekolong. Sa go kgahliša, o ile a ithuta go dira gore batho ka moka ba sege. A re baleng go bona kamoo Trevor a ithutilego go phela gabotse le batho ka moka, le kamoo se se ilego sa mo iša mošomong wa gagwe wa metlae.*

2. **Dira Go Bala la Mathomo ka tsela ye e latelago:**

- Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo godimo, gabonolo o kwagale.
- Laetša barutwana diswantšho.
- Moo go nyakegago, ema o be o hlalose tše barutwana.
- Šupa tlotlontšu ya mantšu bjalo ka ge a tšwelela.
- Mafelelong a kanegelo, botšiša potšišo ya Go Bala 1 ka tsela ye e latelago:
 - Lebiša thwii Potšišo ya 1 & 2 go morutwana yo a itšeng.
 - Lebiša Potšišo 3 & 4 go phapoši ka moka. Kgopela barutwana go ahlaahla potšišo le bagwera.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.
- Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Bolela o re, beke ye re ithuta ka ga: Go kamaka.
 - Kgopela barutwana: Ke phopholetšo efe ye botse yeo re ka e dirago ka se yeo mongwadi a sego a re botša yona? O ka phopholetša eng ka dikgopolo / maikutlo a moanegwa?

Go Ngwala: Tsebiša le go Itlwaetša DPM

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. **Tsebiša nepišo ya DMP (Diboego le Melawana ya tšhomišo ya Polelo).**
 - a. Bolela o re, Beke ye re ya go nepišiša: Go šomiša mahlaodi go hlaloša batho, mafelo goba dilo mo mongwalong wa rena. Mahlaodi a re fa tshedimošo ye ntši mabapi le gore selo se bjang.
 - b. Ngwala lefoko letlapeng: Ntlo. Ntlo e nnyane Ntlo e nnyane, e khubedu
 - c. Hlalosa DMP ka maemo a kamano: Mahlaodi a šomišwa go hlaola batho, mafelo le dilo.
2. **Itlwaetše DMP le barutwana.**
 - a. Ngwala letlapeng: Katse.
 - b. Kgopela barutwana: Na o ka ngwala mahlaodi go dira gore se hlalosege?
 - c. Akanya dikgopolo le barutwana:
 - Re ka tlaleletša ka lehlaodi 'mebalabala'. Re bea lentšu le morago ga lentšu 'katse': Katse ya mebalabala. Re ka tlaleletša ka lehlaodi le lengwe, go swana le 'boleta.' Re bea lentšu le morago ga lentšu katse. Ka ge go na le mahlaodi a mabedi, re swanetše go bea fegelwana magareng ga ona: Katse ye boleta, ya mebalabala.
3. **Efa barutwana nako ya go itlwaetša DMP ka bobona.**
 - a. Ngwala letlapeng:
 - Sefatanaga
 - Mpša
 - Paki
 - b. Hlalosetša barutwana: Lokela lehlaodi le tee, gomme o ngwale a mabedi mohlaleng o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana metsotso e se kae go feleletša mošomo.
4. **Hlokomela kwešišo ya barutwana.**
 - a. Bitša barutwana go kgobokana ka moka.
 - b. Bitša barutwana ka go fapafapana go tla go abelana dikarabo tša bona.
 - c. Šupa se: Mahlaodi a šomišwa go hlaola batho, mafelo le dilo.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 5&6

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 43.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 5 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tiišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 5 ditiesekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 6.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Papadi ya Kgopolo ya Mabopi

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Mathomong a kotara, ruta barutwana papadi ye. Ba hlalose tše gore ba tla e bapala Labone le lengwe le le lengwe.

Ditaelo:

1. Dudiša barutwana ka dihlopha tša 4–6.
2. Kgetha ‘molaodi wa papadi’ sehlopheng se sengwe le se sengwe – motho yo a laolago papadi.
3. Bolela lebopi leo le rutilwego, mohlala: ba-
4. Molaodi wa papadi o thoma ka go re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi
5. Papadi e tšwela pele go tloga ka letsogong la ngele go ya go la go ja.
6. Morutwana yo a latelago o re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi le banna
7. Morutwana wa boraro o re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi, banna le batsomi
8. Papadi e tšwela pele go tloga go morutwana yo mongwe go ya go yo mongwe, go fihlela ge go se sa na mantšu ao a ka tsenywago.
9. Barutwana ba swanetše go lokeletša mantšu ka moka ka tatelano ya maleba, go sego bjalo ba tla ntšhwa mo papading yeo.
10. Morutwana wa mafelelo yo a šetšego papading ke mofenyi.
11. Mofenyi yo o tla thoma papadi ge e bapalwa gape lekga la bobedi.
12. Ge sehlopha se feditše papadi, se swanetše go dula ka setu se beile diatla godimo ga dihlogo tša sona gomme se letele lebopi la go latela.
13. **Ge dihlopha ka moka di šetše di lokile, di fe lebopi le le latelago, mohlala: di-**
14. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labone.**
 - a. Lela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 44.
 - b. Bala sengwalwa ka go hlaboša. Botša barutwana gore ba go šale morago ka go bala ka dipukung tša bona ge ntše o bala.
 - c. Bala sengwalwa gape, mo nakong ye, barutwana ba swanetše go bala le wena.
 - d. Bontšha mohlala ka moo o ka phethago kwešišo ya sengwalwa ye e ngwadilwego letlapeng.
 - e. Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go šobagantšha pampiri gomme ra boa ra e phutholla.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Go segi a batho go ile gwa thu a Trevor go hwet a le felo leo a ikwago a amogelelegile go lona.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntsha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Go Bala la Bobedi

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 59

1. **Lokišetša barutwana go Bala la Bobedi.**

- Dudiša barutwana mmeteng.
- Ba gopotše ka maitshwaro ao a nyakegago.
- Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Trevor Noah, kgoši ya go amogelwa*
- Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Bolela o re, beke ye re ithuta ka ga: Go kamaka.
 - E re, gopola, re boletše ka se maabane, ge ke go botšiša: Ke phopholetšo efe ye botse yeo re ka e dirago ka se yeo mongwadi a sego a re botša yona? O ka phopholetša eng ka dikgopolo / maikutlo a moanegwa?

2. **Dira Go Bala la Bobedi ka tsela ye e latelago:**

- Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo godimo, gabonolo o kwagale.
- Bontšha barutwana seswantšho.
- Šomiša mehlala yeo e lego letlakaleng la matseno go bontšha ka mohlala leano la kwešišo.
- Mafelelong a kanegelo, botšiša potšišo ya Go Bala 2 ka tsela ye e latelago:
 - Lebiša thwii Potšišo ya 1 & 2 go morutwana yo a itšeng.
 - Lebiša Potšišo 3 & 4 go phapoši ka moka. Kgopela barutwana go ahlaahla potšišo le bagwera.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.

Go Ngwala: Morutiši o laetša peakanyo

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala

1. **Tsebiša direrwa tša Mongwalo.**
 - a. Bolela o re, leboong le re tlo ngwala: Tšohle ka nna.
2. **Hlalosa karabo ya gago ya mošomo wa go ngwalwa ka molomo pele ba ka ngwala šomiša foreime ya go ngwala.**

Bolela o re: Ke tlo ngwala ka tšohle tše di ntirago gore ke be nna. Ke tlo akaretša dintlha tša go swana le....
3. **Laetša thulaganyo ya mošomo wa go ngwala letlapeng.**
 - a. Thala ka pejana seswantšho sa go laetša: Seswantšho sa gago, le selo sa go bontšha bohwa / setšo sa gago.
 - b. Šomiša mmepe wa monagano go rulaganya kanegelo ya gago: Leina la gago ke mang?
 - Na o tseba gore leina la gago le ra eng? Ge e ba o a tseba, le ra eng, gomme ke la polelo efe?
 - O dula kae?
 - O dula le mang?
 - Ke eng seo se go dirago gore o be moswananoši goba yo a kgethegilego?
 - Ke eng seo o thabelago go se dira le lapa leno?
 - Ke menyanya efe e kgethegilego le nago le yona ka lapeng la geno?
 - Ke dijo dife tšeo o ratago go di ja ka lapeng la geno?
 - O rata go dira eng le ba lapa la geno?
 - O ikwa bjang ge o nagana ka boitsebišo bja gago le ba lapa la geno?
 - Ke ka lebaka la eng o ikgantšha ka boitsebišo bja gago?
4. **Dira gore barutwana ba nagane.**
 - a. Bolela o re: Gosasa le tla rulaganya mošomo wa lena wa go ngwala. Etlang le dikgopolo tša lena gosasa.

Foreime ya go ngwala:

Leina la ka ke...

Leina la ka le ra gore... ka...

Ke dula...

Ke dula le...

Selo seo se ntirago gore ke be moswananoši ke...

Se sengwe sa dilo tšeo ke di ratago kudu tšeo ke di dirago le lapa gešo ke...

Ke rata ge re keteka... ka gobane...

Re ja... le... mmogo.

Ke ikwa ke... ge ke nagana ka seo ke lego sona.

Ke ikgantšha ka boitsebišo bja ka ka gobane...

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 7&8

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 44.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 7 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 7 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 8.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Ahlaahla kanegelo ya go abelana go bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ahlaahla
foreime:

Kgopolokgolo
ya kanegelo
ye e be e le...

Ke ratile
moanegwa...
ka lebaka la
gore...

Ke ithutile
gore...

Ke nagana
gore e be e
fošagetše /
e nepagetše
ge... ka lebaka
la gore...

1. **Lokiša barutwana ka hlahlo ya sehlopha.**
 - a. Beakanya barutwana ka dihlopha tša 4.
 - b. Efa sehlopha se sengwe le se sengwe lehlaka la go bolela goba leswika'.
 - c. Bolela o re: O tlo bolela fela ge o swere lehlaka la go bolela goba leswika'.
2. **Dirang dipotšišo tša hlatlho.**
 - a. Gopotša barutwana ka go abelana dikanegelo tša go bala tša beke yeo.
 - b. Ngwala foreime ya hlatlho letlapeng.
 - c. Bala o be o hlalose potšišo ye ngwe le ye ngwe (lefoko la go thoma karabo).
 - d. Botša barutwana gore sehlopha se sengwe le se sengwe se tla fiwa moleko gomme o mongwe le o mongwe wa sehlopha o swanetše go fiwa sebaka sa go araba potšišo.
 - e. Ba hlohleletše go nagana ka dikarabo tše di fapanego.
3. **Laela barutwana go thoma ka dikahlatlho tša bona.**
 - a. Laela barutwana bao ba swerego mahlaka a go bolela/maswika go thoma.
 - b. Sepelasepela moo phapošing gomme o ba fe thekgo moo e nyakegago.
 - c. Ka metsotswana e se kae ya go šala, bitša sehlopha go tla go abelana dikarabo tša bona.
4. **Boitokišo bja barutwana**
 - a. Hlaola barutwana ba 3–4 go dira Mošomo wa bomolomo ka Mošupologo.
 - b. Botša barutwana bao seo ba swanetšego go se lokiša ka Mošupologo. (Bona Lenaneothuto la GTB la Mošupologo)

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Taelo ya go ngwala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. **Dudisa baithuti ka kgutso ka dibuka tsa mosebetsi, dipene le dirula.**
 - a. Botša barutwana gore ba ngwale hlogo ye, 'Taelo ya go ngwala' gomme ba ngwale dinomoro 1–5 ka thoko ga letlakala.
 - b. Bolela mantšu a mahlano a a latelago gore barutwana ba a ngwale kgauswi le dinomoro 1–5: dieta. dilepe, difoka, ditulo, dibjana
 - c. Se se latelago, botša barutwana gore ba ngwale lefoko leo o le bolelago, o šomiše maswaodikga a nepagetšego.
 - d. Bolela lefoko le le latelago. Le boeletše ka go nanya, gabedi ge go nyakega: Bašimane ba apara dieta.
2. **Botša barutwana gore ba šomiše phentshele ya mmala go phošolla mošomo wa bona.**
 - a. Ngwala mantšu a mahlano letlapeng.
 - b. Ge o ngwala bolela lentšu le lengwe le lengwe ka modumo.
 - c. Go mafoko a, šupa maswaodikga ao a šomišitšwego.
 - d. Botša barutwana go dira sediko go diphošo tša bona ka phentshele ya mmala.
 - e. Botša barutwana gore ba ngwale gape diphošo tša bona ka nepagalo.
3. **Ela hloko mathata le kgatelopele ya barutwana.**
4. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labohlano.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 46.
 - b. Bala sengwalwa ka go hlaboša. Botša barutwana gore ba go šale morago ka go bala ka dipukung tša bona ge ntše o bala.
 - c. Bontšha mohlala ka moo o ka phethago kwešišo ya sengwalwa ye e ngwadilwego letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Go Bala ka go Abelana: Dira ka Morago ga go Bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 59

1. **Lokišetša barutwana ka Morago ga go Bala.**
 - a. Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Trevor Noah, kgoši ya go amogelwa*
 - b. Hlalosa mošomo. Bolela o re: Lehono re ya go diragatša kanegelo ka dihlopha.
2. **Laetša mošomo ka tsela ye:**
 - a. Bolela o re: Ge re diragatša kanegelo re swanetše go leka go:
 - Gopola seo moanegwa wa rena a se dirago goba go se bolela
 - Bolela le go diragatša bjalo ka baanegwa ba rena
 - Šomiša mantšu a go swana le a baanegwa
 - b. Ka boripana, bontšha barutwana ka moo o ka diragatšago bjalo ka o mongwe wa baanegwa.
 - c. Leka go se kgethe moanegwathwadi bjalo ka mohlala.
3. **Laela barutwana go feleletša mošomo.**
 - a. Balela gore o nale baanegwa ba bakae ka moo kanegelong.
 - b. Arola barutwana go ya ka dihlopha tša palo yeo. Mohlala, Ge go nale baanegwa ba bahlano (5) ka kanegelong, gona arola barutwana ka dihlophana tša tlhano (5).
 - c. Morutwana o mongwe le o mongwe a fiwe karolo ya go ba moanegwa ka moo dihlopheng.
 - d. Barutwana a ba tšwele ntle goba lefelong la kgakala.
 - e. Botša barutwana go diragatša kanegelo. Ba swanetše go:
 - Gopola seo ba swanetšego go se dira le go se bolela bjalo ka baanegwa
 - Bolele le go diragatša bjalo ka moanegwa go ya ka karolo yeo ba e filwego
 - Šomiša mantšu ao a swanago le a moanegwa
 - f. Bjalo ka ge barutwana ba diragatša kanegelo, sepelasepela o be o fe thekgo moo e nyakagago.
4. **Dumelela barutwana go abelana mešomo ya bona.**
 - a. Efa barutwana metsotswana go laetša mešomo ya bona go bagwera ba bona.
 - b. Bitša barutwana go abelana mešomo ya bona le phapoši.

Go Ngwala: Leano la barutwana

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala

1. **Gopotša barutwana ka sererwa sa go ngwala.**
 - a. E re, leboong le re tla ngwala ka: Tšohle ka nna.
2. **Laela barutwana go nagana ka dikarabo tša bona tša sererwa sa mongwalo.**
 - a. Bolela o re, Bjalo naganang ka fao le tlogo araba sererwa sa mongwalo.
 - b. Laela barutwana go abelana dikgopolo tša bona le bagwera.
 - c. Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona le phapopši.
3. **Laela barutwana go rulaganya go tla go ngwala ka dipukung tša bona tša go ngwalela.**
 - a. Bolela o re: Bjalo šomiša mmepe wa monagano go rekhota dikgopolo tša gago gomme o rulaganye mošomo wa go ngwala.
4. **Seapelasepela ka moo phapošing gomme o thuše barutwana ka o tee ka o tee ka thulaganyo tša bona.**
 - a. Bolela o re: Nke le mpotšeng ka dikgopolo tša lena.
 - b. Thuša barutwana bao ba palelwago go feleletša mmepe wa bona wa monagano.

Foreime ya go ngwala:

Leina la ka ke...

Leina la ka le ra gore... ka...

Ke dula...

Ke dula le...

Selo seo se ntirago gore ke be moswananoši ke...

Se sengwe sa dilo tšeo ke di ratago kudu tšeo ke di dirago le lapa gešo ke...

Ke rata ge re keteka... ka gobane...

Re ja... le... mmogo.

Ke ikwa ke... ge ke nagana ka seo ke lego sona.

Ke ikgantšha ka boitsebišo bja ka ka gobane...

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 9&10

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 46.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 9 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 9 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 10.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Bomolomo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgetha
barutwana
bao ba ka
tlogo le
selo goba
seswantšho
go tla go
'Laetša le go
Bolela'

1. **Dudiša barutwana go lebelela bao ba tsenago le bona ka phapošing ge ba tšweletša ditlhagišo tša bomolomo.**
2. **Gopotša barutwana ka mošomo wo o latelago: Go laetša le go bolela**
 - a. Emišetša godimo seswantšho goba selo so o se tlišitšego go tla go re bontšha.
 - b. Re botše ka seswantšho goba selo. Bolela o re:
 - Lehono ke tlile go le botša ka...
 - Ke... (bogolo, mmala, boima, sebopego, le tše dingwe)
 - E šomišwa go...
 - Ke se rata ka lebaka la gore...
 - c. Ke moka botšiša barutwana: Naa go sa na le dipotšišo?
 - d. Ge e ba o mongwe o na le potšišo leka ka bokgoni bja gago go e araba.
3. **Gopotša barutwana ka mabokgoni a go fa polelo:**
 - a. Ge o ba hlahla, gopola go:
 - Swara seswantšho goba selo ka tsela yeo e tlogo bonwa ke bohle
 - Bolela mafoko a gago go ya ka tatelano ya maleba
 - Bolela dilo gatee fela – se ipoeletše
 - Bolelela godimo ka lentšu la go tlhaka
4. **Bitša barutwana ba o ba kgethilego go tla go fa polelo ka go šielana.**
 - a. Aga tshepo ya barutwana ka go ba leboga nako le nako ge ba seno fa polelo le gona go ba fa dipolelo tša maleba.
 - b. Mafelelong a thuto, efa sehlopha ditshwaotshwao tše dingwe tša kakaretšo go kaonafatša ditlhagišo tša bona. Mohlala: Ke ile ka katana le go kwa ba bangwe ba lena. Ke kgopela le bolele ka mantšu a kwagalago – re nyaka go kwa seo le lekago go se bolela.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: KE A DIRA: Tsebiša, go hlaloša le go laetša ka mohlala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Tsebiša barutwana Lebopi la beke: -iš**
2. **Hlalošetša barutwana se ka tsela ye e latelago:**
 - Lebopi le fetola lediri gore le laetše go dira.
 - Lebopi le šomišwa ge nyaka gore motho yo mongwe a dire dire tiro.
 - Le ngwala mafelelong a lentšu.
 - Lebopi le fetola tlhathollo ya lediri.
3. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Ba a reka.
4. **Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.**
5. **Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego:**
 - Ba a rekiša
6. **Boeletša mohlala wa 2 ka tsela ye e latelago:**
 - Ba a roka.
 - Ba a rokiša.
7. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Mošupologo.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 48.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go dukološa diatla tša rena ka go la ngele le la go ja.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Lapa la Olivier le be le e tšwa Burundi, e lego naga e nnyane Afrika.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Tsebiša kanegelo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
Letlakala la
matseno 71

1. Tsebiša kanegelo.

- Bolela o re: Beke ye re tlo bala kanegelo ya hlogo ye: *Afrika Borwa ya bohle.*
- Bolela o re: *Kanegelo ye e re ruta gore batho ba bantši ba Afrika Borwa ba na le ba leloko le borakgolokhukhu bao ba tšwago dikarolong tše di fapanego tša lefase. Olivier ke mošemane wa Afrika Borwa yo a nago le bohwa bjo bo kgethegilego bja setšo go tšwa Burundi. Ge morutiši wa gagwe a kgopela gore bohle ba apare diaparo tša setšo ka Letšatši la Bohwa, Olivier o a tshwenyega kudu. O boifa gore bao a tsenago sekolo le bona ba tla sega diaparo tša gagwe gomme ba re ga se wa moo. Tatagwe o mo thuša go apara diaparo tša setšo tša Burundi, gomme o mo gopotša gore Afrika Borwa ke ya batho ka moka. Olivier o ikwa bokaone eupša o sa na le poifo ye nnyane ge a ya sekolong. Na bao a tsenago sekolo le bona ba tla mo sega, goba ba tla kgahlwa ke bohwa bja gagwe?*
- Botšiša: Naa go na le se o se tsebago mabapi le se?
- Ka boripana laetša barutwana diswantšho ka kanegelong.

2. Aga tsebo ya barutwana ya bokamorago.

- Abelana le go hlaloša Tshedimošo ya Bokamorago ya kanegelo.
- Laetša barutwana moo kanegelo e diragetšego o šomiša mmepe wa Kgoboketšo ya Dikanegelo.
- Botšiša: Naa o na le potšišo mabapi le kanegelo?

3. Hlalosa leano la kwešišo.

- Bolela o re, beke ye re tlile go ithuta ka ga: Go kamaka.
- Hlalosetša barutwana leano leo.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 1&2

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 48.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 1 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 1 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 2.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Go ruta tlotlontšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tlotlontšu
dikarata-
kgadima,
diswantšho,
dilo

Puku ya
Motheo

1. **Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 38.
 - b. Bala goba o boeletše polelotlaleletšo gape.
 - c. Laetša barutwana lenaneo la tlotlontšu la tabakgolo.
 - d. Hlalosa gore mantšu a a tla re thuša go kwešiša le gona go bolela mabapi le tabakgolo.
 - e. Ba balele lenaneo leo la mantšu.
2. **Diriša ŠDHB go ruta tlotlontšu.**
 - a. Ruta mantšu a tlotlontšu ao a latelago:
 - *bohwa: Mekgwa, ditumelo le ditšo go fetetšwa go meloko ka moka.*
 - *boitsebišo: Seo o lego sona, go akaretšwa setšo, lapa le maitemogelo.*
 - *kgotsa: Go bolela selo ka go thakgala kudu.*
 - *itokišetša: Ke ge motho a itokišetša go lebana le bothata goba selo se boifišago.*
3. **Diriša maano a ŠDHB ao a loketšego lentšu le lengwe le le lengwe:**

Š: Šupa seswantšho goba selo
D: Diragatša lentšu leo
H: Botša barutwana tlhaloso ya lentšu leo
B: Bolela lentšu leo lefokong

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: RE A DIRA: A re itlwaetšeng mmogo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Gopotša barutwana ka Lebopi wa beke: -iš**
2. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Re a ba rera.
3. **Bitša morutwana go šupa le go hlaloša moo lebopi le tla go okeletšwa goba go fetošwa gona.**
4. **Bitša morutwana wa bobedi gore a ngwale gape mohlala wa 1 a šomiša phetogo yeo e dirilwego:**
 - Re a ba reriša.
5. **Bitša morutwana wa boraro gore a tlišetše ge eba phetogo yeo e dirilwego e nepagetše.**
6. **Ge e se yona, morutwana o swanetše go tla letlapeng gomme a dire phošollo.**
7. **Boeletša mohlala wa 2 ka tsela ye e latelago:**
 - Re a ba duma.
 - Re a ba dumiša.
8. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labobedi.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 49.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**

- Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go huna menwana ka gare ga diatla re balela ka bo 5, ka morago re khutše.
- Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.

2. **Bontšha ka mohlala ka moo o ka ngwalago mafoko a a latelago ka mongwalo wa mothikito:** *Bo-egong bjoo. Olivier o ile a lora toro e mpe.*

- Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ye o thomago ka yona, tlhahlo le go kopana magareng ga ditlhaka.
- Laela barutwana gore ba ngwale mafoko ka mongwalo wa mothikito ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
- Sepelasepela gomme o lekole ka moo morutwana yo mongwe le yo mongwe a bopilego tlhaka tša gagwe ka gona, a di kopanyago le sekgoba sa go di aroganya.

Go Bala ka go Abelana: Dira Pele ga go Bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 73

1. **Lokiša barutwana go mošomo wa Pele wa go Bala.**

- Bitša barutwana ba dule mmeteng goba lebatong.
- Dula ka pele ga barutwana o swere Kgoboketšo ya Dikanegelo.
- Netefatša gore barutwana ka moka ba kgona go bona puku yeo.
- Gopotša barutwana ka maitshwaro ao o a nyakago ka nako ya Go bala ka go abelane, bjk. go dula ka go fera seseka; matsogo a lena a dule diropeng; theeletšang ka hlokomelo; le kwe ge le bitšwa; le emiše matsogo ge le botšiša.

2. **Dira Pele ga go Bala ka tsela ye e latelago:**

- Bolela hlogo ya kanegelo: *Afrika Borwa ya bohle.*
- Hlalosa mabokgoni a go akanya. Bolela o re: Ge re akanya re šomiša hlogo le diswantšho go leka go bona gore a e kaba kanegelo e mabapi le eng.
- Laetša barutwana diswantšho letlakaleng le lengwe le le lengwe.
- Botšiša: Naa e kaba go direga eng mo?
- Botšiša: Ke eng seo se go naganantšhago gore diswantšho tše di ka ba di sepelelana?

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 3&4

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 49.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 3 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 3 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 4.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegelo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegelo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Dikanegelo tša Boitlhamelo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Lokiša barutwana go anega dikanegelo tša boitlhamelo.**
 - a. Beakanya barutwana ka dihlopha tša 4.
 - b. Botša barutwana go bula Dipuku tša motheo tša go Bala letlakala 50.
2. **Laela barutwana go lebelela seswantšho.**
 - a. Botšiša: Naa o bona eng mo seswantšhong?
3. **Botša barutwana gore yo mongwe le yo mongwe o swanetše go hlama kanegelokopana ka ga seswantšho.**
4. **Botša barutwana ka fao ba ka beakanyago kanegelo ya bona. Bolela o re:**
 - a. Efa moanegwa o mongwe le o mongwe kanegelong ya gago leina.
 - b. Bolela gore kanegelo e direga kae.
 - c. Kanegelo ya gago e swanetše go ba le mathomo, bogare le mafelelo.
 - d. Seswantšho se se bontšha fela karolo ya kanegelo ya gago.
 - Seswantšho se ka laetša mathomo a kanegelo ya gago.
 - Seswantšho se ka laetša bogare bja kanegelo ya gago.
 - Seswantšho se ka laetša mafelelo a kanegelo ya gago.
 - e. O ka thoma kanegelo ya gago ka gore:
 - ____, ____ le ____ e be e le bagwera ba bagolo. Mang le mang o be a gopola gore ba a swana efela...
 - Bagwera ba kopane go tla go bogela kgwele ye kgolo ya maoto, ka moka ka meaparo ye e fapanego...
 - Tšatšing leo la kgwele ye kgolo ya maoto bašemane ba lemogile se sengwe se sefsa mabapi le o mogwe le o mogwe wa bona...
5. **Laela barutwana go feleletša mošomo.**
 - a. Efa barutwana metsotsotso ye mmalwa ya go nagana ka kanegelo ya bona ka setu.
 - b. Go tloga moo, laela barutwana go šiedišana ka go anegela sehlopha sa bona kanegelo. O ka rata go šomiša lehlaka la go bolela/leswika ge ba dira seo.
 - c. Ge barutwana ba bolela, sepelasepela gomme o theeletše.
6. **Ruma thuto ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bitša morutwana o tee go abelananegelo ya gagwe le phapoši goba o botšiše barutwana ba 1–2 dipotšišo ka ga dikanegelo tša sehlopha sa bona.
 - Botšiša: Naa kanegelo ya X e be e le mabapi le eng?
 - Botšiša: Naa ke eng seo o se ratilego mabapi le kanegelo ya X?
 - b. Efa phapoši ditshwaotshwao tše dingwe tša kakaretšo go kaonafatša **dikanegelo** tša bona. Mohlala: Gantši mathomong a kanegelo re bolela gore kanegelo e direga kae, le gore baanegwa ke bomang. Nakong ye e tlogo, leka go akaretša tshedimošo ye dikanegelong tša lena.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: LE A DIRA: Itlwaetše le molekane, gomme ka morago le itlwaetše ka botee

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Dudiša barutwana ba itokišitše ka dipuku tša bona tša go ngwalela.**
2. **Gopotša barutwana ka Lebopi wa beke: -iš**
3. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Ba a mo kuka.
4. **Laela barutwana gore ba kopolle mohlala wa 1 ka dipukung tša bona.**
5. **Se se latelago, laela barutwana go šoma le molekane go dira tše di latelago:**
 - a. Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.
 - b. Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego.
6. **Dudiša barutwana go goga šedi ya bona.**
7. **Lebelela mohlala wa 1 mo letlapeng, gomme o dire tše di latelago:**
 - Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.
 - a. Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego:
 - Ba a mo reta.
8. **Botša barutwana go lekola mošomo wa bona gomme ba dire phošollo ge go nyakega.**
9. **Boeletša ka mohlala wa 2, eupša mo nakong ye, barutwana ba šome ka botee:**
 - Ba a mo kukiša.
 - Ba a mo retiša.
10. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Laboraro.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 51.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go šišinya diatla.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *O lorile bana ba sega diapharo tšha gagwe tšha setšho.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoqe lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Go Bala la Mathomo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 73

1. **Lokišetša barutwana go Bala la Mathomo.**

- Dudiša barutwana mmeteng.
- Ba gopotše ka maitshwaro ao a nyakegago.
- Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Afrika Borwa ya bohle*
- Bolela o re: *Kanegelo ye e re ruta gore batho ba bantši ba Afrika Borwa ba na le ba leloko le borakgolokhukhu bao ba tšwago dikarolong tše di fapanego tša lefase. Olivier ke mošemane wa Afrika Borwa yo a nago le bohwa bjo bo kgethegilego bja setšo go tšwa Burundi. Ge morutiši wa gagwe a kgopela gore bohle ba apare diaparo tša setšo ka Letšatši la Bohwa, Olivier o a tshwenyega kudu. O boifa gore bao a tsenago sekolo le bona ba tla sega diaparo tša gagwe gomme ba re ga se wa moo. Tatagwe o mo thuša go apara diaparo tša setšo tša Burundi, gomme o mo gopotša gore Afrika Borwa ke ya batho ka moka. Olivier o ikwa bokaone eupša o sa na le poifo ye nnyane ge a ya sekolong. Na bao a tsenago sekolo le bona ba tla mo sega, goba ba tla kgahlwa ke bohwa bja gagwe?*
- Botšiša: Naa go na le se o se tsebago mabapi le se?

2. **Dira Go Bala la Mathomo ka tsela ye e latelago:**

- Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo godimo, gabonolo o kwagale.
- Laetša barutwana diswantšho.
- Moo go nyakegago, ema o be o hlalose tše barutwana.
- Šupa tlotlontšu ya mantšu bjalo ka ge a tšwelela.
- Mafelelong a kanegelo, botšiša potšišo ya Go Bala 1 ka tsela ye e latelago:
 - Lebiša thwii Potšišo ya 1 & 2 go morutwana yo a itšeng.
 - Lebiša Potšišo 3 go phapoši ka moka. Kgopela barutwana go ahlaahla potšišo le bagwera.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.
- Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Bolela o re, beke ye re ithuta ka ga: Go kamaka.
 - Kgopela barutwana: Ka nako ye nngwe re swanetše go itirela dikahlolo tša rena ka ga seo se diregago kanegelong. Naa o nagana eng ka sephetho sa moanegwa /tiro?

Go Ngwala: Morutiši o laetša sengwalwakakanywa

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala

1. **Tsebiša gape sererwa sa mongwalo le dinyakwa tša ona.**
 - a. Bolela o re, leboong le re tlo ngwala: Tšohle ka nna.
 - b. Hlalosa dinyakwa tša mošomo:
 - Mohuta kanegelo ya motho ka nnoši / kanegelo ya bophelo bja ka.
 - Mafoko / Ditemana: Ngwala ditemana tše pedi, ye nngwe le ye nngwe e be le bonnyane bja mafoko a mahlano. Temana ye nngwe le ye nngwe e swanetše go ba le hlogotaba ya yona.
 - DMP: Mahlaodi a šomišwa go hlaola batho, mafelo le dilo.
2. **Laetša mošomo letlapeng.**
 - a. Gopotša barutwana ka dikgopolo tša gago go tšwa mmepeng wa monagano.
 - b. Bontšha barutwana gore go feleletšwa bjang foreime ya mongwalo o šomiša go rulaganya.
3. **Laela barutwana go thoma go ngwala ka dipukung tša bona.**
 - a. Bolela o re: bjalo šomišang go rulaganya go tlaleletša foreime ya lena ya mongwalo.
4. **Sepelasepela ka phapošing gomme o thuše barutwana ka o tee ka o tee go thoma go ngwala.**
 - a. Bolela o re: A re lebeleleng mmepe wa gago wa monagano gomme re o šomiše go thoma go ngwala.
 - b. Thuša barutwana bao ba palelwago go šomiša foreime ya mongwalo.

Foreime ya go ngwala:

Leina la ka ke...

Leina la ka le ra gore... ka...

Ke dula...

Ke dula le...

Selo seo se ntirago gore ke be moswananoši ke...

Se sengwe sa dilo tšeo ke di ratago kudu tšeo ke di dirago le lapa gešo ke...

Ke rata ge re keteka... ka gobane...

Re ja... le... mmogo.

Ke ikwa ke... ge ke nagana ka seo ke lego sona.

Ke ikgantšha ka boitsebišo bja ka ka gobane...

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 5&6

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 51.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 5 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 5 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 6.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegelo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Papadi ya Kgopolo ya Mabopi

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Mathomong a kotara, ruta barutwana papadi ye. Ba hlalose tše gore ba tla e bapala Labone le lengwe le le lengwe.

Ditaelo:

1. Dudiša barutwana ka dihlopha tša 4–6.
2. Kgetha 'molaodi wa papadi' sehlopheng se sengwe le se sengwe – motho yo a laolago papadi.
3. Bolela lebopi leo le rutilwego, mohlala: ba-
4. Molaodi wa papadi o thoma ka go re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi
5. Papadi e tšwela pele go tloga ka letsogong la ngele go ya go la go ja.
6. Morutwana yo a latelago o re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi le banna
7. Morutwana wa boraro o re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi, banna le batsomi
8. Papadi e tšwela pele go tloga go morutwana yo mongwe go ya go yo mongwe, go fihlela ge go se sa na mantšu ao a ka tsenywago.
9. Barutwana ba swanetše go lokeletša mantšu ka moka ka tatelano ya maleba, go sego bjalo ba tla ntšhwa mo papading yeo.
10. Morutwana wa mafelelo yo a šetšego papading ke mofenyi.
11. Mofenyi yo o tla thoma papadi ge e bapalwa gape lekga la bobedi.
12. Ge sehlopha se feditše papadi, se swanetše go dula ka setu se beile diatla godimo ga dihlogo tša sona gomme se letele lebopi la go latela.
13. **Ge dihlopha ka moka di šetše di lokile, di fe lebopi le le latelago, mohlala: -iš**
14. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labone.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 52.
 - b. Bala sengwalwa ka go hlaboša. Botša barutwana gore ba go šale morago ka go bala ka dipukung tša bona ge ntše o bala.
 - c. Bala sengwalwa gape, mo nakong ye, barutwana ba swanetše go bala le wena.
 - d. Bontšha mohlala ka moo o ka phethago kwešišo ya sengwalwa ye e ngwadilwego letlapeng.
 - e. Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go itiriša o kare re raloka piano.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Olivier o ile a myemyela kudu ka gobane o be a t seba gore le yena o amogetse.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Go Bala la Bobedi

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 73

1. **Lokišetša barutwana go Bala la Bobedi.**
 - a. Dudiša barutwana mmeteng.
 - b. Ba gopotše ka maitshwaro ao a nyakegago.
 - c. Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Afrika Borwa ya bohle*
 - d. Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Bolela o re, beke ye re ithuta ka ga: Go kamaka.
 - E re, gopola, re boletše ka se maabane, ge ke go botšiša: Ka nako ye nngwe re swanetše go itirela dikahlolo tša rena ka ga seo se diregago kanegelong. Naa o nagana eng ka sephetho sa moanegwa /tiro?
2. **Dira Go Bala la Bobedi ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo godimo, gabonolo o kwagale.
 - b. Bontšha barutwana seswantšho.
 - c. Šomiša mehlala yeo e lego letlakaleng la matseno go bontšha ka mohlala leano la kwešišo.
 - d. Mafelelong a kanegelo, botšiša potšišo ya Go Bala 2 ka tsela ye e latelago:
 - Lebiša thwii Potšišo ya 1 & 2 go morutwana yo a itšeng.
 - Lebiša Potšišo 3 go phapoši ka moka. Kgopela barutwana go ahlaahla potšišo le bagwera.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.

Go Ngwala: Sengwalwakakanywa sa barutwana

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala

1. **Gopotša barutwana ka ga mošomo wa go ngwala le dinyakwa tša gona.**
 - a. Bolela o re, lehono re tlo feleletša go ngwala: Tšohle ka nna.
2. **Laela barutwana go tšwelapele go ngwala ka dipukung tša bona.**
3. **Fapantšha.**
 - a. Sepelasepela ka phapošing gomme o thuše barutwana bao ba palelwago ke go feleletša foreime ya go ngwala.
 - b. Efa barutwana bao ba lego pele mošomo wa bonakwana. Ngwala lehlaodi go le lengwe le le lenngwe la mafoko a gago.
4. **Ba fe mošomo wa gae bjalo ka ge go nyakega.**
 - a. Hlalosa gore barutwana ba swanetše go fetša sengwalwakakanywa sa bona sa mošomo wa gae ge e ba ga se ba fetše.

Foreime ya go ngwala

Leina la ka ke...

Leina la ka le ra gore... ka...

Ke dula...

Ke dula le...

Selo seo se ntirago gore ke be moswananoši ke...

Se sengwe sa dilo tšeo ke di ratago kudu tšeo ke di dirago le lapa gešo ke...

Ke rata ge re keteka... ka gobane...

Re ja... le... mmogo.

Ke ikwa ke... ge ke nagana ka seo ke lego sona.

Ke ikgantšha ka boitsebišo bja ka ka gobane...

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 7&8

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 52.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 7 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 7 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 8.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Ahlaahla kanegelo ya go abelana go bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ahlaahla
foreime:

Kgopolokgolo
ya kanegelo
ye e be e le...

Ke ratile
moanegwa...
ka lebaka la
gore...

Ke ithutile
gore...

Ke nagana
gore e be e
fošagetše /
e nepagetše
ge... ka lebaka
la gore...

1. **Lokiša barutwana ka hlahlo ya sehlopha.**
 - a. Beakanya barutwana ka dihlopha tša 4.
 - b. Efa sehlopha se sengwe le se sengwe lehlaka la go bolela goba leswika'.
 - c. Bolela o re: O tlo bolela fela ge o swere lehlaka la go bolela goba leswika'.
2. **Dirang dipotšišo tša hlatlho.**
 - a. Gopotša barutwana ka go abelana dikanegelo tša go bala tša beke yeo.
 - b. Ngwala foreime ya hlatlho letlapeng.
 - c. Bala o be o hlalose potšišo ye ngwe le ye ngwe (lefoko la go thoma karabo).
 - d. Botša barutwana gore sehlopha se sengwe le se sengwe se tla fiwa moleko gomme o mongwe le o mongwe wa sehlopha o swanetše go fiwa sebaka sa go araba potšišo.
 - e. Ba hlohleletše go nagana ka dikarabo tše di fapanego.
3. **Laela barutwana go thoma ka dikahlatlho tša bona.**
 - a. Laela barutwana bao ba swerego mahlaka a go bolela/maswika go thoma.
 - b. Sepelasepela moo phapošing gomme o ba fe thekgo moo e nyakegago.
 - c. Ka metsotswana e se kae ya go šala, bitša sehlopha go tla go abelana dikarabo tša bona.
4. **Boitokišo bja barutwana**
 - a. Hlaola barutwana ba 3–4 go dira Mošomo wa bomolomo ka Mošupologo.
 - b. Botša barutwana bao seo ba swanetšego go se lokiša ka Mošupologo. (Bona Lenaneothuto la GTB la Mošupologo)

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Taelo ya go ngwala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. **Dudisa baithuti ka kgutso ka dibuka tsa mosebetsi, dipene le dirula.**
 - a. Botša barutwana gore ba ngwale hlogo ye, 'Taelo ya go ngwala' gomme ba ngwale dinomoro 1–5 ka thoko ga letlakala.
 - b. Bolela mantšu a mahlano a a latelago gore barutwana ba a ngwale kgauswi le dinomoro 1–5: rekiša, kukiša. sekiša, reriša, lokiša.
 - c. Se se latelago, botša barutwana gore ba ngwale lefoko leo o le boelago, o šomiše maswaodikga a nepagetšego.
 - d. Bolela lefoko le le latelago. Le boeletše ka go nanya, gabedi ge go nyakega: Buti o lokiša setulo.
2. **Botša barutwana gore ba šomiše phentshele ya mmala go phošolla mošomo wa bona.**
 - a. Ngwala mantšu a mahlano letlapeng.
 - b. Ge o ngwala bolela lentšu le lengwe le lengwe ka modumo.
 - c. Go mafoko a, šupa maswaodikga ao a šomišitšwego.
 - d. Botša barutwana go dira sediko go diphošo tša bona ka phentshele ya mmala.
 - e. Botša barutwana gore ba ngwale gape diphošo tša bona ka nepagalo.
3. **Ela hloko mathata le kgatelopele ya barutwana.**
4. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labohlano.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 54.
 - b. Bala sengwalwa ka go hlaboša. Botša barutwana gore ba go šale morago ka go bala ka dipukung tša bona ge ntše o bala.
 - c. Bontšha mohlala ka moo o ka phethago kwešišo ya sengwalwa ye e ngwadilwego letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Go Bala ka go Abelana: Dira ka Morago ga go Bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 73

1. **Lokišetša barutwana ka Morago ga go Bala.**
 - a. Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Afrika Borwa ya bohle*
 - b. Hlalosa mošomo. Bolela o re: Lehono re ya go thala le go ngwala ka karolo yeo re e ratago kudu ya kanegelo.
2. **Laetša mošomo ka tsela ye:**
 - a. Tswalela mahlo gomme o itire o kare o a nagana.
 - b. Bula maahlo a gago gomme o re: Karolo ya ka ye ke e ratago ya kanegelo ke ge...
 - c. Leka gore o se kgethe karolo ya kanegelo ye e lego molaleng moo mohlaleng wa gago.
 - d. Thala seswantšho letlapeng ka bonakwana. Ge o dutše o se thala, hlalosa gore ke eng seo o se thalago.
 - e. Ngwala mafoko a 1–2 ka ga sethalwa sa gago: Ke ratile...
3. **Laela barutwana go feleletša mošomo.**
 - a. Botša barutwana go tswalela mahlo a bona gomme ba nagane ka karolo ya kanegelo yeo ba e ratago kudu.
 - b. Bolela o re: Nagana ka kgopolo ya gago, o se kopiše mošomo wa ka.
 - c. Sa go latela, botša barutwana go bula mahlo a bona gomme ba ahlaahle dikarabo le bagwera ba bona.
 - d. Ka morago ga moo, laela barutwana go thala karolo yeo ya kanegelo ka dipukung tša bona.
 - e. Thuša barutwana go ngwala mafoko a 1–2 go sethalwa sa bona.
4. **Dumelela barutwana go abelana mešomo ya bona.**
 - a. Efa barutwana metsotswana go laetša mešomo ya bona go bagwera ba bona.
 - b. Bitša barutwana go abelana mešomo ya bona le phapoši.

Go Ngwala: Morutiši o laetša go phošolla gomme barutwana ba phošolla diphošo

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Pukutšhomo
ya DBE 2,
letlakaleng la
31–32

1. **Gopotša barutwana ka mošomo wa mongwalo:** Tšohle ka nna
2. **Tsebiša lenaneo la go phošolla**
 - a. Bolela o re, leho no re tla be re phošolla mongwalo wa rena, re šomiša lenaneo la go phošolla:
 - Mafoko / Ditemana: Ngwala ditemana tše pedi, ye nngwe le ye nngwe e be le bonnyane bja mafoko a mahlano. Temana ye nngwe le ye nngwe e swanetše go ba le hlogotaba ya yona.
 - DMP: Mahlaodi a šomišwa go hlaola batho, mafelo le dilo.
3. **Ba laetše go phošolla.**
 - a. Ngwala lefoko letlapeng leo le nago le diphošo.
 - b. Laetša barutwana gore ba phošolla bjang diphošo.
4. **Laela barutwana go bala le go phošolla mongwalo wa bona.**
 - a. Bolela o re, Bjalo ke nako ya go bala le go phošolla mongwalo wa gago.
 - b. Sepelasepela ka phapošing o be o phošolle mongwalo wa bona o thuša barutwana bao ba palelwago.
5. **Ba fe mošomo wa go ngwala wa Puku ya DBE.**
 - a. Ge barutwana ba feleletša go phošolla, hlalosa gore ba swanetše go šoma ka dipukung tša bona tša mošomo tša DBE.
 - b. Laela barutwana go feleletša:
 - c. Pukutšhomo ya DBE 2, letlakaleng la
 - : 31–32
 - Bolela le mogwera wa gago ka kanegelo yeo o nyakago go e ngwala. Go tloga moo o tlatše dikgopolo tša gago letlakaleng le.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 9&10

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 54.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 9 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 9 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 10.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Tsebiša Tabakgolo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Diswantšho
le dilo tša
nnete tša
go bontšha
tabakgolo
Puku ya
Motheo

1. **Bontšha tabakgolo ye e beakantšwego:** *Re ithuta dilo tše diswa*
2. **Botšiša dipotšišo tša boleta go tsošološa tsebo ya barutwana ya bokamorago.**
 - *Ke selo sefe seo o sa tšwago go ithuta go se dira, goba seo o sa ithutago go se dira?*
 - *Ke mang goba eng seo se go thušago go ithuta dilo tše mpsa?*
 - *Ke selo sefe seo o nyakago go ithuta nakong tše di tlogo?*
3. **Thala mmepe wa monagano o šomiša dipotšišo le dikarabo tša barutwana.**
4. **Ngwala dikarabo tša gago moo mmepeng wa monagano go oketša tsebo ya barutwana.**
5. **Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 56.**
6. **Botša barutwana gore ba tsepelele polelotlaleletšo ya morero.**
 - a. Balela polelotlaleletšo godimo.
 - b. Laela barutwana go bala le wena goba go boeletša ka morago ga gago: Sekolo Sekolo ke legae la thuto, moo re rutwago go bala le go ngwala. Barutiši ba rena ke mabone, ba re šupa tsela ya bokamoso. Bana ba Afrika ba a kopana, Re tšea tsebo re e beya ka dipelong. Re tla atlega re le batee, go aga naga ya rena ye botse!
7. **Ahlaahla polelotlaleletšo le barutwana.**
 - a. Botšiša: Naa o ka mpotša gore se se ra go reng? / Naa o ka kgona go bona Karabo?
 - b. Hlohleletša barutwana go abelana dikgopolo tša bona.
 - c. Hlalosa tlhaloso goba o fe karabo ka tsela ye e latelago: Go ithuta ke karolo ye bohlokwa ya tšatši ka tšatši. Go thuša batho gore ba atlege, ba be le maitemogelo a maswa le tsebo yeo e oketšegilego.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: KE A DIRA: Tsebiša, go hlaloša le go laetša ka mohlala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Tsebiša barutwana Lebopi la beke: di/din-**
2. **Hlalošetša barutwana se ka tsela ye e latelago:**
 - Lebopi le tšwa magorong a maina a n-di/din
 - Lebopi le laetša bontši bja maina ao a thomago la -n
 - Lebopi le ngwalwa mathomong a lentšu - hlogo ya lentšu.
 - Lebopi le fetošwa leina go tšwa go botee go ya go bontši.
3. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Bana ba kitimiša nku.
4. **Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.**
5. **Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego:**
 - Bana ba kitimiša dinku.
6. **Boeletša mohlala wa 2 ka tsela ye e latelago:**
 - Baagi ba aga ntlo.
 - Baagi ba aga dintlo.
7. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Mošupologo.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 58.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go šobagantšha pampiri gomme ra boa ra e phutholla.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Otang o ile a tsoga e sa le ka pela kudu gore a yo bala puku ya gagwe ka ntle.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Tsebiša kanegelo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
Letlakala la
matseno 85

1. Tsebiša kanegelo.

- Bolela o re: Beke ye re tlo bala kanegelo ya hlogo ye: *Atang o ithuta go fola moya.*
- Bolela o re: *Mesong ye mengwe, Atang o lebelela ka godimo ga legora la tšhengwana ya gagwe gomme o bona baagišani ba gagwe ba dira selo se se sa tlwaelegago. Ba dutše fase, ba bolelela fase! Atang o ipotšiša gore ba dira eng gomme o botšiša morwedi wa bona, Geeta, yo gape e lego mogwera wa Atang ka phapošing. Geeta o hlaloša gore e no ba fodiša moya gore ba hlwekiše menagano ya bona le go ikwa ba lapologile. Atang o a leka le yena, eupša ga go šome le gatee. Monagano wa gagwe o dula o kitima ka dikgopolo tša mošomo wa sekolo le dijo tše bose tša mantšiboa! Geeta o mo laletša ntlong ya gabo, moo Mna. Ramathopa a ba bontšhago bobedi bja bona kamoo ba ka phuthago maoto le go hema ka go nanya le ka go tsenelela. Naa Atang a ka tlwaetša monagano wa gagwe wo o dulago o swaregile gore o homole? A re baleng go hwetša gore naa Atang o ithuta go fodiša moya wa gagwe le go ikwa a na le khutšo.*
- Botšiša: Naa go na le se o se tsebago mabapi le se?
- Ka boripana laetša barutwana diswantšho ka kanegelong.

2. Aga tsebo ya barutwana ya bokamorago.

- Abelana le go hlaloša Tshedimošo ya Bokamorago ya kanegelo.
- Laetša barutwana moo kanegelo e diragetšego o šomiša mmepe wa Kgoboketšo ya Dikanegelo.
- Botšiša: Naa o na le potšišo mabapi le kanegelo?

3. Hlalosa leano la kwešišo.

- Bolela o re, beke ye re tlile go ithuta ka ga: Go kamaka.
- Hlalosetša barutwana leano leo.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 1&2

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 58.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 1 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 1 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 2.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Go ruta tlotlontšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tlotlontšu
dikarata-
kgadima,
diswantšho,
dilo

Puku ya
Motheo

1. **Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 56.
 - b. Bala goba o boeletše polelotlaleletšo gape.
 - c. Laetša barutwana lenaneo la tlotlontšu la tabakgolo.
 - d. Hlalosa gore mantšu a a tla re thuša go kwešiša le gona go bolela mabapi le tabakgolo.
 - e. Ba balele lenaneo leo la mantšu.
2. **Diriša ŠDHB go ruta tlotlontšu.**
 - a. Ruta mantšu a tlotlontšu ao a latelago:
 - *go itheeletša: Mokgwa wa go dula o nnoši, o nepišitše monaganong go go thuša go itheeletša le go homola.*
 - *khutšo: Go ikwa o fodile moyeng, o iketlile, o sa tshwenyega le go nyama.*
 - *šitišwa: Ge tsepelelo ya gago e tlošwa moo wena o nepišitšego gona.*
 - *go iketla: Go ikwa o lokologile, o iketlile.*
3. **Diriša maano a ŠDHB ao a loketšego lentšu le lengwe le le lengwe:**

Š: Šupa seswantšho goba selo
D: Diragatša lentšu leo
H: Botša barutwana tlhaloso ya lentšu leo
B: Bolela lentšu leo lefokong

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: RE A DIRA: A re itlwaetšeng mmogo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Gopotša barutwana ka Lebopi wa beke: di/din-**
2. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Re bone nta meriring.
3. **Bitša morutwana go šupa le go hlaloša moo lebopi le tla go okeletšwa goba go fetošwa gona.**
4. **Bitša morutwana wa bobedi gore a ngwale gape mohlala wa 1 a šomiša phetogo yeo e dirilwego:**
 - Re bone dinta meriring.
5. **Bitša morutwana wa boraro gore a tlišetše ge eba phetogo yeo e dirilwego e nepagetše.**
6. **Ge e se yona, morutwana o swanetše go tla letlapeng gomme a dire phošollo.**
7. **Boeletša mohlala wa 2 ka tsela ye e latelago:**
 - Thabo o rata ntwā.
 - Thabo o rata dintwa.
8. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labobedi.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 59.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go dukološa diatla tša rena ka go la ngele le la go ja.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Baagišani ba gagwe. Mna le Mohumagadi Ramathopa. ba be ba dutše godimo ga bjang ba tswaletše mahlo.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Pele ga go Bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 87

1. **Lokiša barutwana go mošomo wa Pele wa go Bala.**
 - a. Bitša barutwana ba dule mmeteng goba lebatong.
 - b. Dula ka pele ga barutwana o swere Kgoboketšo ya Dikanegelo.
 - c. Netefatša gore barutwana ka moka ba kgona go bona puku yeo.
 - d. Gopotša barutwana ka maitshwaro ao o a nyakago ka nako ya Go bala ka go abelane, bjk. go dula ka go fera seseka; matsogo a lena a dule diropeng; theeletšang ka hlokomelo; le kwe ge le bitšwa; le emiše matsogo ge le botšiša.
2. **Dira Pele ga go Bala ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bolela hlogo ya kanegelo: *Atang o ithuta go fola moya.*
 - b. Hlalosa mabokgoni a go akanya. Bolela o re: Ge re akanya re šomiša hlogo le diswantšho go leka go bona gore a e kaba kanegelo e mabapi le eng.
 - c. Laetša barutwana diswantšho letlakaleng le lengwe le le lengwe.
 - d. Botšiša: Naa e kaba go direga eng mo?
 - e. Botšiša: Ke eng seo se go naganantšhago gore diswantšho tše di ka ba di sepelelana?

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 3&4

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 59.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 3 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 3 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 4.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Ruta tlotlontšu o ahlaahle seswantšho sa morero

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tlotlontšu
dikarata-
kgadima,
diswantšho,
dilo

Puku ya
Motheo

1. Diriša ŠDHB go ruta tlotlontšu.

- a. Ruta mantšu a tlotlontšu ao a latelago:
 - *kaonafatša: Go ba kaone go selo se itšego.*
 - *ditaelo: Magato yeo e go botšago ka moo o ka dirago selo se se itšego.*
 - *resepi: Lenaneo la metswako le megato ya go dira dijo.*
 - *didirišwa (didirišwa tša go ithuta): Dilo tšeo di re thušago go ithuta, go swana le dipuku, diswantšho, dibidio goba batho bao ba re rutago.*
- b. Diriša maano a ŠDHB ao a loketšego lentšu le lengwe le le lengwe.

2. Aga tsebo ya barutwana ya bokamorago.

- a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 60.
- b. Botša barutwana ditaba tše di latelago mabapi le seswantšho:
 - Ke selo sefe seo o sa tšwago go ithuta go se dira, goba seo o sa ithutago go se dira?
 - Ke mang goba eng seo se go thušago go ithuta dilo tše mpsha?
 - Ke selo sefe seo o nyakago go ithuta nakong tše di tlogo?

3. Ahlaahlang seswantšho seo.

- a. Šomiša dipotšišo tše di latelago go ahlaahla seswantšho ka tsela ye e latelago:
 - Botšiša potšišo ya pele.
 - Laela barutwana go ahlaahla dipotšišo le bagwera ba bona.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.
 - Aga tsebo ya barutwana ya morago ka go phošolla go se kwešišege le gona go abelana ditaba tša malebana le thutokgolo.
 - Boeletša tshepedišo ye ka dipotšišo ka moka.

4. Dipotšišo:

- a. *Naa ke mekgwa efe ya go fapana mo seswantšhong yeo batho ba ithutago yona?*
- b. *Naa ke mang a ka re thušago go ithuta sengwe se sefsa?*
- c. *Naa ke eng se sefsa seo o sa tšwago go ithuta?*

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: LE A DIRA: Itlwaetše le molekane, gomme ka morago le itlwaetše ka botee

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Dudiša barutwana ba itokišitše ka dipuku tša bona tša go ngwalela.**
2. **Gopotša barutwana ka Lebopi wa beke: di/din-**
3. **Ngwala mohlala wa 1 letlapeng:**
 - Rakgadi o bopa nkgo.
4. **Laela barutwana gore ba kopolle mohlala wa 1 ka dipukung tša bona.**
5. **Se se latelago, laela barutwana go šoma le molekane go dira tše di latelago:**
 - a. Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.
 - b. Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego.
6. **Dudiša barutwana go goga šedi ya bona.**
7. **Lebelela mohlala wa 1 mo letlapeng, gomme o dire tše di latelago:**
 - Laetša gomme o hlaloše moo Lebopi le tlogo okeletšwa goba go fetošwa gona.
 - a. Ngwala mohlala wa 1 gape o akaretša phetogo yeo e dirilwego:
 - Bana ba thala nko.
8. **Botša barutwana go lekola mošomo wa bona gomme ba dire phošollo ge go nyakega.**
9. **Boeletša ka mohlala wa 2, eupša mo nakong ye, barutwana ba šome ka botee:**
 - Rakgadi o bopa dinkgo.
 - Bana ba thala dinko.
10. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Laboraro.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 61.
 - b. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go go thuša go dira mohlala wa mošomo wo mongwe le wo mongwe.
 - c. Laetša ka mo go dirwago mešongwana ya go ngwala letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go šišinya diatla.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Ba dira eng Atang o ile a ipotšhiša.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoqe lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Go Bala la Mathomo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 87

1. **Lokišetša barutwana go Bala la Mathomo.**

- Dudiša barutwana mmeteng.
- Ba gopotše ka maitshwaro ao a nyakegago.
- Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Atang o ithuta go fola moya*
- Bolela o re: *Mesong ye mengwe, Atang o lebelela ka godimo ga legora la tšhengwana ya gagwe gomme o bona baagišani ba gagwe ba dira selo se se sa tlwaelegago. Ba dutše fase, ba bolelela fase! Atang o ipotšiša gore ba dira eng gomme o botšiša morwedi wa bona, Geeta, yo gape e lego mogwera wa Atang ka phapošing. Geeta o hlaloša gore e no ba fodiša moya gore ba hlwekiše menagano ya bona le go ikwa ba lapologile. Atang o a leka le yena, eupša ga go šome le gatee. Monagano wa gagwe o dula o kitima ka dikgopolo tša mošomo wa sekolo le dijo tše bose tša mantšiboa! Geeta o mo laletša ntlong ya gabo, moo Mna. Ramathopa a ba bontšhago bobedi bja bona kamoo ba ka phuthago maoto le go hema ka go nanya le ka go tsenelela. Naa Atang a ka tlwaetša monagano wa gagwe wo o dulago o swaregile gore o homole? A re baleng go hwetša gore naa Atang o ithuta go fodiša moya wa gagwe le go ikwa a na le khutšo.*

2. **Dira Go Bala la Mathomo ka tsela ye e latelago:**

- Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo godimo, gabonolo o kwagale.
- Laetša barutwana diswantšho.
- Moo go nyakegago, ema o be o hlalose tše barutwana.
- Šupa tlotlontšu ya mantšu bjalo ka ge a tšwelela.
- Mafelelong a kanegelo, botšiša potšišo ya Go Bala 1 ka tsela ye e latelago:
 - Lebiša thwii Potšišo ya 1 & 2 go morutwana yo a itšeng.
 - Lebiša Potšišo 3 & 4 go phapoši ka moka. Kgopela barutwana go ahlaahla potšišo le bagwera.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.
- Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Bolela o re, beke ye re ithuta ka ga: Go kamaka.
 - Kgopela barutwana: Ke phopholetšo efe ye botse yeo re ka e dirago ka se yeo mongwadi a sego a re botša yona? O ka phopholetša eng ka dikgopolo / maikutlo a moanegwa?

Go Ngwala: Tsebiša le go Itlwaetša DPM

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. **Tsebiša nepišo ya DMP (Dibopego le Melawana ya tšhomišo ya Polelo).**
 - a. Bolela o re, Beke ye re ya go nepišiša: Go šomiša lekopanyi la 'le' go kopanaya dilo tše pedi goba dikgopolo tše di amanago.
 - b. Ngwala lefoko letlapeng:
Ke rata go bala dipuku. Ke rata go bogela difilimi. Ke rata go bala dipuku le go bogela difilimi.
 - c. Hlalosa DMP ka maemo a kamano: Lekopanyi 'le' le šomišwa go kopanya dilo tše pedi goba dilo tše di amanago goba dikgopolo.
2. **Itlwaetše DMP le barutwana.**
 - a. Ngwala letlapeng: Ke rata go ithuta ka dimela. Ke rata go ithuta ka diphoofole.
 - b. Kgopela barutwana: Re šomiša bjang lekopanyi la 'le' go kgomaganya dilo tše pedi?
 - c. Akanya dikgopolo le barutwana:
Kopanya mantšu a a mabedi o šomiša 'le': Ge re na le mafoko a mabedi ao a bolelago ka dikgopolo tše di swanago, re ka a kopanya re šomiša lekopanyi la 'le'. Re ka kopanya mafoko a mabedi ka tsela ye: Ke rata go ithuta ka dimela ebile ke rata go ithuta ka diphoofole. Ka nako ye nngwe re ka dira gore lefoko le be le lekopana ka go tloša mantšu ao a boeletšwago, ka mokgwa wo: Ke rata go ithuta ka dimela le diphoofole.
3. **Efa barutwana nako ya go itlwaetša DMP ka bobona.**
 - a. Ngwala letlapeng:
 - Refilwe o rata go bapala le bagwera ba gagwe. Refilwe o rata go bapala kgwele ya maoto.
 - Nka tshepa koko. Nka tshepa sesim wa ka.
 - Thabang o bone dikgomo ka ntle ga lefasetere. O bone dipudi ka ntle ga lefasetere.
 - b. Hlalosetša barutwana:
 - Šomiša lekopanyi 'le' go kopanya mafoko.
 - Dikgopolo di swanetše go amana.
 - Kgomaganya mafoko a mabedi o šomiša lekopanyi 'le'.
 - Tloša khutlo lefokong la mathomo.
 - Ngwala 'le' magareng ga mafoko.
 - Tlogela khutlo e tee fela mafelelong.
 - c. Efa barutwana metsotso e se kae go feleletša mošomo.
4. **Hlokomela kwešišo ya barutwana.**
 - a. Bitša barutwana go kgobokana ka moka.
 - b. Bitša barutwana ka go fapafapana go tla go abelana dikarabo tša bona.
 - c. Šupa se: Lekopanyi 'le' le šomišwa go kopanya dilo tše pedi goba dilo tše di amanago goba dikgopolo.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 5&6

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 61.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 5 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 5 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 6.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Papadi ya Kgopolo ya Mabopi

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Mathomong a kotara, ruta barutwana papadi ye. Ba hlalose tše gore ba tla e bapala Labone le lengwe le le lengwe.

Ditaelo:

1. Dudiša barutwana ka dihlopha tša 4–6.
2. Kgetha 'molaodi wa papadi' sehlopheng se sengwe le se sengwe – motho yo a laolago papadi.
3. Bolela lebopi leo le rutilwego, mohlala: ba-
4. Molaodi wa papadi o thoma ka go re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi
5. Papadi e tšwela pele go tloga ka letsogong la ngele go ya go la go ja.
6. Morutwana yo a latelago o re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi le banna
7. Morutwana wa boraro o re: Mantšu ao a šomišago ba- ke: basadi, banna le batsomi
8. Papadi e tšwela pele go tloga go morutwana yo mongwe go ya go yo mongwe, go fihlela ge go se sa na mantšu ao a ka tsenywago.
9. Barutwana ba swanetše go lokeletša mantšu ka moka ka tatelano ya maleba, go sego bjalo ba tla ntšhwa mo papading yeo.
10. Morutwana wa mafelelo yo a šetšego papading ke mofenyi.
11. Mofenyi yo o tla thoma papadi ge e bapalwa gape lekga la bobedi.
12. Ge sehlopha se feditše papadi, se swanetše go dula ka setu se beile diatla godimo ga dihlogo tša sona gomme se letele lebopi la go latela.
13. **Ge dihlopha ka moka di šetše di lokile, di fe lebopi le le latelago, mohlala: di/din-**
14. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labone.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 62.
 - b. Bala sengwalwa ka go hlaboša. Botša barutwana gore ba go šale morago ka go bala ka dipukung tša bona ge ntše o bala.
 - c. Bala sengwalwa gape, mo nakong ye, barutwana ba swanetše go bala le wena.
 - d. Bontšha mohlala ka moo o ka phethago kwešišo ya sengwalwa ye e ngwadilwego letlapeng.
 - e. Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go itiriša o kare re raloka piano.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Utang o ile a boa gomme a tšwela pele a leka.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Go Bala la Bobedi

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 87

1. **Lokišetša barutwana go Bala la Bobedi.**
 - a. Dudiša barutwana mmeteng.
 - b. Ba gopotše ka maitshwaro ao a nyakegago.
 - c. Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Atang o ithuta go fola moya*
 - d. Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Bolela o re, beke ye re ithuta ka ga: Go kamaka.
 - E re, gopola, re boletše ka se maabane, ge ke go botšiša: Ke phopholetšo efe ye botse yeo re ka e dirago ka se yeo mongwadi a sego a re botša yona? O ka phopholetša eng ka dikgopolo / maikutlo a moanegwa?
2. **Dira Go Bala la Bobedi ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo godimo, gabonolo o kwagale.
 - b. Bontšha barutwana seswantšho.
 - c. Šomiša mehlala yeo e lego letlakaleng la matseno go bontšha ka mohlala leano la kwešišo.
 - d. Mafelelong a kanegelo, botšiša potšišo ya Go Bala 2 ka tsela ye e latelago:
 - Lebiša thwii Potšišo ya 1 & 2 go morutwana yo a itšeng.
 - Lebiša Potšišo 3 & 4 go phapoši ka moka. Kgopela barutwana go ahlaahla potšišo le bagwera.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.

Go Ngwala: Morutiši o laetša peakanyo

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala

1. **Tsebiša direrwa tša Mongwalo.**
 - a. Bolela o re, leboong le re tlo ngwala: Ngwala tsenyo ya pukutšatši mabapi le go leka selo se seswa.
2. **Hlalosa karabo ya gago ya mošomo wa go ngwalwa ka molomo pele ba ka ngwala šomiša foreime ya go ngwala.**
 - a. Bolela o re: Ke tla ngwala ka go leka... la mathomo. Ka go tsenyo ya pukutšatši re tsepeletše go ngwala ka dikgopolo le maikutlo a rena, ka fao ke tla ngwala ka ga ka fao ke ilego ka ikwa ka gona...
3. **Laetša thulaganyo ya mošomo wa go ngwala letlapeng.**
 - a. Thala ka pejana seswantšho sa go laetša: Thala seswantšho sa gago o leka go dira selo se seswa.
 - b. Šomiša mmepe wa monagano go rulaganya kanegelo ya gago:
 - O lekile go ithuta goba go kaonafatša eng lehono?
 - Ke ka lebaka la eng o be o nyaka go ithuta bokgoni bjo?
 - O be o ikwa bjang mathomong? Ke ka lebaka la eng o ile wa ikwa ka tsela ye?
 - Ke karolo efe yeo e bego e le thata go wena?
 - Ke diphošo dife tše o di dirilego ge o be o ithuta?
 - O ile wa ikwa bjang ge o be o dira diphošo goba ge o be o thatafalelwa?
 - Ke bomang bao ba go thušitšego, gona ba ile ba dira eng goba ba boletše eng?
 - O dirile eng go tšwelapele go leka le ge go be go le bothata?
 - O ile wa kaonafala bjang ge nako e dutše e eya?
 - O ikwa bjang bjale ka se o kgonago go se dira?
4. **Dira gore barutwana ba nagane.**
 - a. Bolela o re: Gosasa le tla rulaganya mošomo wa lena wa go ngwala. Etlang le dikgopolo tša lena gosasa.

Foreime ya go ngwala:

Pukutšatši ya ka,

Ke lekile go...

Mathomong, ke ile ka ikwa ke... ka gobane...

Ke ile ka thatafalelwa ke...

Ke dirile diphošo, tša go swana le...

Ge ke hwetša go le bothata, ke ile ka...

Morutiši wa ka / mogwera wa ka / ba gašo ba nthušitše ka go...
 Le ge go be go le bothata, ke ile ka dula ke leka ka gobane...
 Gannyane, ke lemogile...
 Ke ile ka ikwa ke... ge ke lemoga gore ke a kaonafala.
 Bjale ke kgona... gomme ke ikwa...
 Go tšwa go,
 [Leina]

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 7&8

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

- Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 62.
- Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
- Bitša Sehlopha sa 7 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - Hlokomela medumo yeo e nyakago go tiišetšwa.
- Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
- Romela barutwana ba Sehlopha sa 7 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 8.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Ahlaahla kanegelo ya go abelana go bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ahlaahla
foreime:

Kgopolokgolo
ya kanegelo
ye e be e le...

Ke ratile
moanegwa...
ka lebaka la
gore...

Ke ithutile
gore...

Ke nagana
gore e be e
fošagetše /
e nepagetše
ge... ka lebaka
la gore...

1. **Lokiša barutwana ka hlahlo ya sehlopha.**
 - a. Beakanya barutwana ka dihlopha tša 4.
 - b. Efa sehlopha se sengwe le se sengwe lehlaka la go bolela goba leswika'.
 - c. Bolela o re: O tlo bolela fela ge o swere lehlaka la go bolela goba leswika'.
2. **Dirang dipotšišo tša hlatlho.**
 - a. Gopotša barutwana ka go abelana dikanegelo tša go bala tša beke yeo.
 - b. Ngwala foreime ya hlatlho letlapeng.
 - c. Bala o be o hlalose potšišo ye ngwe le ye ngwe (lefoko la go thoma karabo).
 - d. Botša barutwana gore sehlopha se sengwe le se sengwe se tla fiwa moleko gomme o mongwe le o mongwe wa sehlopha o swanetše go fiwa sebaka sa go araba potšišo.
 - e. Ba hlohleletše go nagana ka dikarabo tše di fapanego.
3. **Laela barutwana go thoma ka dikahlatlho tša bona.**
 - a. Laela barutwana bao ba swerego mahlaka a go bolela/maswika go thoma.
 - b. Sepelasepela moo phapošing gomme o ba fe thekgo moo e nyakegago.
 - c. Ka metsotswana e se kae ya go šala, bitša sehlopha go tla go abelana dikarabo tša bona.
4. **Boitokišo bja barutwana**
 - a. Hlaola barutwana ba 3–4 go dira Mošomo wa bomolomo ka Mošupologo.
 - b. Botša barutwana bao seo ba swanetšego go se lokiša ka Mošupologo. (Bona Lenaneothuto la GTB la Mošupologo)

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Taelo ya go ngwala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. **Dudisa baithuti ka kgutso ka dibuka tsa mosebetsi, dipene le dirula.**
 - a. Botša barutwana gore ba ngwale hlogo ye, 'Taelo ya go ngwala' gomme ba ngwale dinomoro 1–5 ka thoko ga letlakala.
 - b. Bolela mantšu a mahlano a a latelago gore barutwana ba a ngwale kgauswi le dinomoro 1–5: dinku, dinko, dinta, dinkgo, dintshi
 - c. Se se latelago, botša barutwana gore ba ngwale lefoko leo o le boelago, o šomiše maswaodikga a nepagetšego.
 - d. Bolela lefoko le le latelago. Le boeletše ka go nanya, gabedi ge go nyakega: Tate o rekile dinku.
2. **Botša barutwana gore ba šomiše phentshele ya mmala go phošolla mošomo wa bona.**
 - a. Ngwala mantšu a mahlano letlapeng.
 - b. Ge o ngwala bolela lentšu le lengwe le lengwe ka modumo.
 - c. Go mafoko a, šupa maswaodikga ao a šomišitšwego.
 - d. Botša barutwana go dira sediko go diphošo tša bona ka phentshele ya mmala.
 - e. Botša barutwana gore ba ngwale gape diphošo tša bona ka nepagalo.
3. **Ela hloko mathata le kgatelopele ya barutwana.**
4. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labohlano.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 64.
 - b. Bala sengwalwa ka go hlaboša. Botša barutwana gore ba go šale morago ka go bala ka dipukung tša bona ge ntše o bala.
 - c. Bontšha mohlala ka moo o ka phethago kwešišo ya sengwalwa ye e ngwadilwego letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Go Bala ka go Abelana: Dira ka Morago ga go Bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la 87

1. **Lokišetša barutwana ka Morago ga go Bala.**
 - a. Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Atang o ithuta go fola moya*
 - b. Hlalosa mošomo. Bolela o re: Lehono re ya go diragatša kanegelo ka dihlopha.
2. **Laetša mošomo ka tsela ye:**
 - a. Bolela o re: Ge re diragatša kanegelo re swanetše go leka go:
 - Gopola seo moanegwa wa rena a se dirago goba go se bolela
 - Bolela le go diragatša bjalo ka baanegwa ba rena
 - Šomiša mantšu a go swana le a baanegwa
 - b. Ka boripana, bontšha barutwana ka moo o ka diragatšago bjalo ka o mongwe wa baanegwa.
 - c. Leka go se kgethe moanegwathwadi bjalo ka mohlala.
3. **Laela barutwana go feleletša mošomo.**
 - a. Balela gore o nale baanegwa ba bakae ka moo kanegelong.
 - b. Arola barutwana go ya ka dihlopha tša palo yeo. Mohlala, Ge go nale baanegwa ba bahlano (5) ka kanegelong, gona arola barutwana ka dihlophana tša tlhano (5).
 - c. Morutwana o mongwe le o mongwe a fiwe karolo ya go ba moanegwa ka moo dihlopheng.
 - d. Barutwana a ba tšwele ntle goba lefelong la kgakala.
 - e. Botša barutwana go diragatša kanegelo. Ba swanetše go:
 - Gopola seo ba swanetšego go se dira le go se bolela bjalo ka baanegwa
 - Bolele le go diragatša bjalo ka moanegwa go ya ka karolo yeo ba e filwego
 - Šomiša mantšu ao a swanago le a moanegwa
 - f. Bjalo ka ge barutwana ba diragatša kanegelo, sepelasepela o be o fe thekgo moo e nyakagago.
4. **Dumelela barutwana go abelana mešomo ya bona.**
 - a. Efa barutwana metsotswana go laetša mešomo ya bona go bagwera ba bona.
 - b. Bitša barutwana go abelana mešomo ya bona le phapoši.

Go Ngwala: Leano la barutwana

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala

1. **Gopotša barutwana ka sererwa sa go ngwala.**
 - a. E re, leboong le re tla ngwala ka: Ngwala tsenyo ya pukutšatši mabapi le go leka selo se seswa.
2. **Laela barutwana go naganana ka dikarabo tša bona tša sererwa sa mongwalo.**
 - a. Bolela o re, Bjalo naganang ka fao le tlogo araba sererwa sa mongwalo.
 - b. Laela barutwana go abelana dikgopolo tša bona le bagwera.
 - c. Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona le phapopši.
3. **Laela barutwana go rulaganya go tla go ngwala ka dipukung tša bona tša go ngwalela.**
 - a. Bolela o re: Bjalo šomiša mmepe wa monagano go rekhota dikgopolo tša gago gomme o rulaganye mošomo wa go ngwala.
4. **Sepelasepela ka moo phapošing gomme o thuše barutwana ka o tee ka o tee ka thulaganyo tša bona.**
 - a. Bolela o re: Nke le mpotšeng ka dikgopolo tša lena.
 - b. Thuša barutwana bao ba palelwago go feleletša mmepe wa bona wa monagano.

Foreime ya go ngwala:

Pukutšatši ya ka,
Ke lekile go...
Mathomong, ke ile ka ikwa ke... ka gobane...
Ke ile ka thatafalelwa ke...
Ke dirile diphošo, tša go swana le...
Ge ke hwetša go le bothata, ke ile ka...

Morutiši wa ka / mogwera wa ka / ba gašo ba nthušetše ka go...
Le ge go be go le bothata, ke ile ka dula ke leka ka gobane...
Gannyane, ke lemogile...
Ke ile ka ikwa ke... ge ke lemoga gore ke a kaonafala.
Bjale ke kgona... gomme ke ikwa...
Go tšwa go,
[Leina]

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 9&10

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 64.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 9 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 9 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 10.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Bomolomo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. **Dudiša barutwana go lebelela bao ba tsenago le bona ka phapošing ge ba tšweletša ditlhagišo tša bomolomo.**
2. **Gopotša barutwana ka mošomo wo o latelago: Go abelana ditaba tša gago**
 - a. Re botše gore ditaba tša gago di mabapi le eng. Bolela o re:
 - Lehono ke tlile go le botša ka...
 - Ke moka, bolela ditaba tša gago.
 - Re botše ka seo se diregilego ka tatelano ya maleba.
 - Re botše ka dintlhakgolo tša ditaba tša gago.
 - Feleletša ka go re botša ka fao o ikwago ka ditaba tša gago.
3. **Gopotša barutwana ka mabokgoni a go fa polelo:**
 - a. Ge o abelana ditaba tša gago, gopola go:
 - Re botše gore ditaba tša gago di mabapi le eng
 - Re botše gore di diregile neng
 - Re botše gore naa di diragetše mang
 - Bolela mafoko a gago go ya ka tatelano ya maleba
 - Bolela dilo gatee fela – se ipoeletše
 - Bolelela godimo ka lentšu la go tlhaka
4. **Bitša barutwana ba o ba kgethilego go tla go fa polelo ka go šielana.**
 - a. Aga tshepo ya barutwana ka go ba leboga nako le nako ge ba seno fa polelo le gona go ba fa dipolelo tša maleba.
 - b. Mafelelong a thuto, efa sehlopha ditshwaotshwao tše dingwe tša kakaretšo go kaonafatša ditlhagišo tša bona. Mohlala: Ke ile ka katana le go kwa ba bangwe ba lena. Ke kgopela le bolele ka mantšu a kwagalago – re nyaka go kwa seo le lekago go se bolela.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Ngwala dingwalwa tšeo di ka hlathollwago

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Mošupologo.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 66.
 - b. Hlalosetša barutwana mešomo ya popafoko.
 - c. Laetša mohlala wa mošongwana o mongwe le o mongwe letlapeng.
 - d. Laela barutwana go feleletša mešongwana ka dipukung tša bona.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go huna menwana ka gare ga diatla re balela ka bo 5, ka morago re khutše..
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Bo□egong bjo bongwe. Yeeta le tatagwe ba be ba lebe let□e ngwedi.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphoso tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Tsebiša kanegelo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
Letlakala la
matseno 99

1. Tsebiša kanegelo.

- Bolela o re: Beke ye re tlo bala kanegelo ya hlogo ye: *Katherine Johnson ke mang?*
- Bolela o re: *Bošegong bjo bongwe bjo borutho, Geeta o lebelela ngwedi wo o phadimago gomme o lora a fofela kgole ka rokhete. Tatagwe, Mna. Ramathopa, o re ga a rate kgopolo ya gore Geeta a ye ngwedding – o be a ka rata gore a ithute dipalo. Ke moka, tatagwe o ile a mmotša kanegelo ya therešo e makatšago ya Katherine Johnson, e lego setsebi se se hlalefilego sa dipalo. Katherine o be a rata go bala dilo ka moka gomme o ile a ya yunibesithing ge a be a na le mengwaga e 14 feela! Batho ba bangwe ba be ba mo swara ka mo go sa lokago ka lebaka la mmala wa gagwe wa letlalo le bong bja gagwe, Katherine ga se a ka a ineela. O ile a šomela NASA gomme a diriša bokgoni bja gagwe bjo bo makatšago bja dipalo. O thušitše go beakanya tsela ya go fofela ngwedding la mathomo le maeto a a latelago a go sepela lefaufaung. A re baleng go hwetša dintlha ka botlalo ka ga dintwa tšeo Katherine Johnson a fetilego go tšona.*
- Botšiša: Naa go na le se o se tsebago mabapi le se?
- Ka boripana laetša barutwana diswantšho ka kanegelong.

2. Aga tsebo ya barutwana ya bokamorago.

- Abelana le go hlaloša Tshedimošo ya Bokamorago ya kanegelo.
- Laetša barutwana moo kanegelo e diragetšego o šomiša mmepe wa Kgoboketšo ya Dikanegelo.
- Botšiša: Naa o na le potšišo mabapi le kanegelo?

3. Hlalosa leano la kwešišo.

- Bolela o re, beke ye re tlile go ithuta ka ga: Go kamaka.
- Hlalosetša barutwana leano leo.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 1&2

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 66.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 1 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 1 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 2.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegelo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Go ruta tlotlontšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tlotlontšu
dikarata-
kgadima,
diswantšho,
dilo

Puku ya
Motheo

1. **Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 56.
 - b. Bala goba o boeletše polelotlaleletšo gape.
 - c. Laetša barutwana lenaneo la tlotlontšu la tabakgolo.
 - d. Hlalosa gore mantšu a a tla re thuša go kwešiša le gona go bolela mabapi le tabakgolo.
 - e. Ba balele lenaneo leo la mantšu.
2. **Diriša ŠDHB go ruta tlotlontšu.**
 - a. Ruta mantšu a tlotlontšu ao a latelago:
 - *setsebi sa Mmetse: Motho yoo a šomišago mmetse go rarolla mathata le go araba dipotšišo.*
 - *maatlakgogedi: Maatla ao a gogelago dilo lefaseng gomme a dira gore re seke ra phaphamala moyeng.*
 - *kgethologanyo: Go swara motho ka tsela yeo e esgo ya maleba ka lebaka la seo a lego sona.*
 - *go laela mošomong: Ge motho a tlogela go šoma ka lebaka la go gola le go fetša nako ya gagwe ya mošomo.*
3. **Diriša maano a ŠDHB ao a loketšego lentšu le lengwe le le lengwe:**

Š: Šupa seswantšho goba selo
D: Diragatša lentšu leo
H: Botša barutwana tlhaloso ya lentšu leo
B: Bolela lentšu leo lefokong

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Ngwala dingwalwa tšeo di ka hlathollwago

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Kgopela barutwana go bula dipuku tša bona tša go ngwalela go mešongwana ya Popafoko ya Mošupulogo.**
 - Ngwala dikarabo tša maleba letlapeng gomme o di hlalose tše barutwana.
 - Botša barutwana go lebelela mešomo ya bona le go dira diphošollo ge go nyakega.
2. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labobedi.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 67.
 - b. Laela barutwana go feleletša mešongwana ka dipukung tša bona.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go šobagantšha pampiri gomme ra boa ra e phutholla.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Katherine Johnson e be e le moithuti yo bohlalehlale.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Pele ga go Bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la
101

1. **Lokiša barutwana go mošomo wa Pele wa go Bala.**
 - a. Bitša barutwana ba dule mmeteng goba lebatong.
 - b. Dula ka pele ga barutwana o swere Kgoboketšo ya Dikanegelo.
 - c. Netefatša gore barutwana ka moka ba kgona go bona puku yeo.
 - d. Gopotša barutwana ka maitshwaro ao o a nyakago ka nako ya Go bala ka go abelane, bjk. go dula ka go fera seseka; matsogo a lena a dule diropeng; theeletšang ka hlokomelo; le kwe ge le bitšwa; le emiše matsogo ge le botšiša.
2. **Dira Pele ga go Bala ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bolela hlogo ya kanegelo: *Katherine Johnson ke mang?*
 - b. Hlalosa mabokgoni a go akanya. Bolela o re: Ge re akanya re šomiša hlogo le diswantšho go leka go bona gore a e kaba kanegelo e mabapi le eng.
 - c. Laetša barutwana diswantšho letlakaleng le lengwe le le lengwe.
 - d. Botšiša: Naa e kaba go direga eng mo?
 - e. Botšiša: Ke eng seo se go naganantšhago gore diswantšho tše di ka ba di sepelelana?

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 3&4

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 67.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 3 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 3 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 4.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Dikanegelo tša Boitlhamelo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Lokiša barutwana go anega dikanegelo tša boitlhamelo.**
 - a. Beakanya barutwana ka dihlopha tša 4.
 - b. Botša barutwana go bula Dipuku tša motheo tša go Bala letlakala 68.
2. **Laela barutwana go lebelela seswantšho.**
 - a. Botšiša: Naa o bona eng mo seswantšhong?
3. **Botša barutwana gore yo mongwe le yo mongwe o swanetše go hlama kanegelokopana ka ga seswantšho.**
4. **Botša barutwana ka fao ba ka beakanyago kanegelo ya bona. Bolela o re:**
 - a. Efa moanegwa o mongwe le o mongwe kanegelong ya gago leina.
 - b. Bolela gore kanegelo e direga kae.
 - c. Kanegelo ya gago e swanetše go ba le mathomo, bogare le mafelelo.
 - d. Seswantšho se se bontšha fela karolo ya kanegelo ya gago.
 - Seswantšho se ka laetša mathomo a kanegelo ya gago.
 - Seswantšho se ka laetša bogare bja kanegelo ya gago.
 - Seswantšho se ka laetša mafelelo a kanegelo ya gago.
 - e. O ka thoma kanegelo ya gago ka gore:
 - “O nagana gore re ka e dira?” ____ a botšiša...
 - E be e le lekga la mathomo...
 - Tšatši leo re lekilego go aga rokhetho go be go tletše dimaka...
5. **Laela barutwana go feleletša mošomo.**
 - a. Efa barutwana metsotsotso ye mmalwa ya go nagana ka kanegelo ya bona ka setu.
 - b. Go tloga moo, laela barutwana go šiedišana ka go anegela sehlopha sa bona kanegelo. O ka rata go šomiša lehlaka la go bolela/leswika ge ba dira seo.
 - c. Ge barutwana ba bolela, sepelasepela gomme o theeletše.
6. **Ruma thuto ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bitša morutwana o tee go abelananegelo ya gagwe le phapoši goba o botšiše barutwana ba 1–2 dipotšišo ka ga dikanegelo tša sehlopha sa bona.
 - Botšiša: Naa kanegelo ya X e be e le mabapi le eng?
 - Botšiša: Naa ke eng seo o se ratilego mabapi le kanegelo ya X?
 - b. Efa phapoši ditshwaotshwao tše dingwe tša kakaretšo go kaonafatša dikanegelo tša bona. Mohlala: Gantši mathomong a kanegelo re bolela gore kanegelo e direga kae, le gore baanegwa ke bomang. Nakong ye e tlogo, leka go akaretša tshedimošo ye dikanegelong tša lena.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Ngwala dingwalwa tšeo di ka hlathollwago

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Kgopela barutwana go bula dipuku tša bona tša go ngwalela go mešongwana ya Popafoko ya Labobedi.**
 - Ngwala dikarabo tša maleba letlapeng gomme o di hlalose tše barutwana.
 - Botša barutwana go lebelela mešomo ya bona le go dira diphošollo ge go nyakega.
2. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Laboraro.**
 - Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 69.
 - Laela barutwana go feleletša mešongwana ka dipukung tša bona.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go dukološa diatla tša rena ka go la ngele le la go ja.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Yeeta o be a ka se kgone go ya sekolong se se phaga mego ka nako yeo.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Go Bala la Mathomo

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la
101

1. **Lokišetša barutwana go Bala la Mathomo.**

- Dudiša barutwana mmeteng.
- Ba gopotše ka maitshwaro ao a nyakegago.
- Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Katherine Johnson ke mang?*
- Bolela o re: *Bošegong* bjo bongwe bjo borutho, Geeta o lebelela ngwedi wo o phadimago gomme o lora a fofela kgole ka rokhete. Tatagwe, Mna. Ramathopa, o re ga a rate kgopolo ya gore Geeta a ye ngweding – o be a ka rata gore a ithute dipalo. Ke moka, tatagwe o ile a mmotša kanegelo ya therešo e makatšago ya Katherine Johnson, e lego setsebi se se hlalefilego sa dipalo. Katherine o be a rata go bala dilo ka moka gomme o ile a ya yunibesithing ge a be a na le mengwaga e 14 feela! Batho ba bangwe ba be ba mo swara ka mo go sa lokago ka lebaka la mmala wa gagwe wa letlalo le bong bja gagwe, Katherine ga se a ka a ineela. O ile a šomela NASA gomme a diriša bokgoni bja gagwe bjo bo makatšago bja dipalo. O thušitše go beakanya tsela ya go fofela ngweding la mathomo le maeto a a latelago a go sepela lefaufaug. A re baleng go hwetša dintlha ka botlalo ka ga dintwa tšeo Katherine Johnson a fetilego go tšona.
- Botšiša: Naa go na le se o se tsebago mabapi le se?

2. **Dira Go Bala la Mathomo ka tsela ye e latelago:**

- Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo godimo, gabonolo o kwagale.
- Laetša barutwana diswantšho.
- Moo go nyakegago, ema o be o hlalose tše barutwana.
- Šupa tlotlontšu ya mantšu bjalo ka ge a tšwelela.
- Mafelelong a kanegelo, botšiša potšišo ya Go Bala 1 ka tsela ye e latelago:
 - Lebiša thwii Potšišo ya 1 & 2 go morutwana yo a itšeng.
 - Lebiša Potšišo 3 go phapoši ka moka. Kgopela barutwana go ahlaahla potšišo le bagwera.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.
- Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Bolela o re, beke ye re ithuta ka ga: Go kamaka.
 - Kgopela barutwana: Ke phopholetšo efe ye botse yeo re ka e dirago ka se yeo mongwadi a sego a re botša yona? O ka phopholetša eng ka dikgopolo / maikutlo a moanegwa?

Go Ngwala: Morutiši o laetša sengwalwakakanywa

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala

1. **Tsebiša gape sererwa sa mongwalo le dinyakwa tša ona.**
 - a. Bolela o re, leboong le re tlo ngwala: Ngwala tsenyo ya pukutšatši mabapi le go leka selo se seswa.
 - b. Hlalosa dinyakwa tša mošomo:
 - Mohuta: Tsenyo ya pukutšatši
 - Mafoko / Ditemana: Ngwala tsenyo ya pukutšatši ya tekano ya mafoko a 10.
 - DMP: Lekopanyi 'le' le šomišwa go kopanya dilo tše pedi goba dilo tše di amanago goba dikgopolo.
2. **Laetša mošomo letlapeng.**
 - a. Gopotša barutwana ka dikgopolo tša gago go tšwa mmepeng wa monagano.
 - b. Bontšha barutwana gore go feleletšwa bjang foreime ya mongwalo o šomiša go rulaganya.
3. **Laela barutwana go thoma go ngwala ka dipukung tša bona.**
 - a. Bolela o re: bjalo šomišang go rulaganya go tlaletša foreime ya lena ya mongwalo.
4. **Sepelasepela ka phapošing gomme o thuše barutwana ka o tee ka o tee go thoma go ngwala.**
 - a. Bolela o re: A re lebeleleng mmepe wa gago wa monagano gomme re o šomiše go thoma go ngwala.
 - b. Thuša barutwana bao ba palelwago go šomiša foreime ya mongwalo.

Foreime ya go ngwala:

Pukutšatši ya ka,
Ke lekile go...
Mathomong, ke ile ka ikwa ke... ka gobane...
Ke ile ka thatafalelwa ke...
Ke dirile diphošo, tša go swana le...
Ge ke hwetša go le bothata, ke ile ka...

Morutiši wa ka / mogwera wa ka / ba gašo ba nthušetše ka go...
Le ge go be go le bothata, ke ile ka dula ke leka ka gobane...
Gannyane, ke lemogile...
Ke ile ka ikwa ke... ge ke lemoga gore ke a kaonafala.
Bjale ke kgona... gomme ke ikwa...
Go tšwa go,
[Leina]

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 5&6

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 69.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 5 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 5 ditsekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 6.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegelo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Ngwala dingwalwa tšeo di ka hlathollwago

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

1. **Kgopela barutwana go bula dipuku tša bona tša go ngwalela go mešongwana ya Popafoko ya Laboraro.**
 - Ngwala dikarabo tša maleba letlapeng gomme o di hlalose tše barutwana.
 - Botša barutwana go lebelela mešomo ya bona le go dira diphošollo ge go nyakega.
2. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labone.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 70.
 - b. Bala sengwalwa ka go hlaboša. Botša barutwana gore ba go šale morago ka go bala ka dipukung tša bona ge ntše o bala.
 - c. Bala sengwalwa gape, mo nakong ye, barutwana ba swanetše go bala le wena.
 - d. Bontšha mohlala ka moo o ka phethago kwešišo ya sengwalwa ye e ngwadilwego letlapeng.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go šišinya diatla.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Katherine o ile a thuša go rulaganya tsela ya sefofane sa mathomo sa go ya ngwedding.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Dira Go Bala la Bobedi

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la
101

1. **Lokišetša barutwana go Bala la Bobedi.**
 - a. Dudiša barutwana mmeteng.
 - b. Ba gopotše ka maitshwaro ao a nyakegago.
 - c. Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Katherine Johnson ke mang?*
 - d. Gopotša barutwana mabapi le mokgwa wa tekatlhaologanyo.
 - Bolela o re, beke ye re ithuta ka ga: Go kamaka.
 - E re, gopola, re boletše ka se maabane, ge ke go botšiša: Ka nako ye nngwe re swanetše go itirela dikahlolo tša rena ka ga seo se diregago kanegelong. Naa o nagana eng ka sephetho sa moanegwa /tiro?
2. **Dira Go Bala la Bobedi ka tsela ye e latelago:**
 - a. Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo godimo, gabonolo o kwagale.
 - b. Bontšha barutwana seswantšho.
 - c. Šomiša mehlala yeo e lego letlakaleng la matseno go bontšha ka mohlala leano la kwešišo.
 - d. Mafelelong a kanegelo, botšiša potšišo ya Go Bala 2 ka tsela ye e latelago:
 - Lebiša thwii Potšišo ya 1 & 2 go morutwana yo a itšeng.
 - Lebiša Potšišo 3 go phapoši ka moka. Kgopela barutwana go ahlaahla potšišo le bagwera.
 - Bitša barutwana ba se bakae go abelana dikarabo tša bona.

Go Ngwala: Sengwalwakakanywa sa barutwana

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala

1. **Gopotša barutwana ka ga mošomo wa go ngwala le dinyakwa tša gona.**
 - a. Bolela o re, lehono re tlo feleletša go ngwala: Ngwala tsenyo ya pukutšatši mabapi le go leka selo se seswa.
2. **Laela barutwana go tšwelapele go ngwala ka dipukung tša bona.**
3. **Fapantšha.**
 - a. Sepelasepela ka phapošing gomme o thuše barutwana bao ba palelwago ke go feleletša foreime ya go ngwala.
 - b. Efa barutwana bao ba lego pele mošomo wa bonakwana. Ngwala lefoko le lengwe go mongwalo wa gago.
4. **Ba fe mošomo wa gae bjalo ka ge go nyakega.**
 - a. Hlalosa gore barutwana ba swanetše go fetša sengwalwakakanywa sa bona sa mošomo wa gae ge e ba ga se ba fetše.

Foreime ya go ngwala:

Pukutšatši ya ka,

Ke lekile go...

Mathomong, ke ile ka ikwa ke... ka gobane...

Ke ile ka thatafalelwa ke...

Ke dirile diphošo, tša go swana le...

Ge ke hwetša go le bothata, ke ile ka...

Morutiši wa ka / mogwera wa ka / ba gašo ba nthušetše ka go...

Le ge go be go le bothata, ke ile ka dula ke leka ka gobane...

Gannyane, ke lemogile...

Ke ile ka ikwa ke... ge ke lemoga gore ke a kaonafala.

Bjale ke kgona... gomme ke ikwa...

Go tšwa go,

[Leina]

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 7&8

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 67.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 7 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 7 ditekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 8.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Ahlaahla kanegelo ya go abelana go bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ahlaahla
foreime:

Kgopolokgolo
ya kanegelo
ye e be e le...

Ke ratile
moanegwa...
ka lebaka la
gore...

Ke ithutile
gore...

Ke nagana
gore e be e
fošagetše /
e nepagetše
ge... ka lebaka
la gore...

1. **Lokiša barutwana ka hlahlo ya sehlopha.**
 - a. Beakanya barutwana ka dihlopha tša 4.
 - b. Efa sehlopha se sengwe le se sengwe lehlaka la go bolela goba leswika'.
 - c. Bolela o re: O tlo bolela fela ge o swere lehlaka la go bolela goba leswika'.
2. **Dirang dipotšišo tša hlatlho.**
 - a. Gopotša barutwana ka go abelana dikanegelo tša go bala tša beke yeo.
 - b. Ngwala foreime ya hlatlho letlapeng.
 - c. Bala o be o hlalose potšišo ye ngwe le ye ngwe (lefoko la go thoma karabo).
 - d. Botša barutwana gore sehlopha se sengwe le se sengwe se tla fiwa moleko gomme o mongwe le o mongwe wa sehlopha o swanetše go fiwa sebaka sa go araba potšišo.
 - e. Ba hlohleletše go nagana ka dikarabo tše di fapanego.
3. **Laela barutwana go thoma ka dikahlatlho tša bona.**
 - a. Laela barutwana bao ba swerego mahlaka a go bolela/maswika go thoma.
 - b. Sepelasepela moo phapošing gomme o ba fe thekgo moo e nyakegago.
 - c. Ka metsotswana e se kae ya go šala, bitša sehlopha go tla go abelana dikarabo tša bona.
4. **Boitokišo bja barutwana**
 - a. Hlaola barutwana ba 3–4 go dira Mošomo wa bomolomo ka Mošupologo.
 - b. Botša barutwana bao seo ba swanetšego go se lokiša ka Mošupologo. (Bona Lenaneothuto la GTB la Mošupologo)

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Taelo ya go ngwala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. **Dudisa baithuti ka kgutso ka dibuka tsa mosebetsi, dipene le dirula.**
 - a. Botša barutwana gore ba ngwale hlogo ye, 'Taelo ya go ngwala' gomme ba ngwale dinomoro 1–5 ka thoko ga letlakala.
 - b. Bolela mantšu a mahlano a a latelago gore barutwana ba a ngwale kgauswi le dinomoro 1–5: bareki, baruti, basadi, baroki, baagi
 - c. Se se latelago, botša barutwana gore ba ngwale lefoko leo o le boelago, o šomiše maswaodikga a nepagetšego.
 - d. Bolela lefoko le le latelago. Le boeletše ka go nanya, gabedi ge go nyakega: Bareki ba a reka.
2. **Botša barutwana gore ba šomiše phentshele ya mmala go phošolla mošomo wa bona.**
 - a. Ngwala mantšu a mahlano letlapeng.
 - b. Ge o ngwala bolela lentšu le lengwe le lengwe ka modumo.
 - c. Go mafoko a, šupa maswaodikga ao a šomišitšwego.
 - d. Botša barutwana go dira sediko go diphošo tša bona ka phentshele ya mmala.
 - e. Botša barutwana gore ba ngwale gape diphošo tša bona ka nepagalo.
3. **Ela hloko mathata le kgatelopele ya barutwana.**
4. **Hlathollela barutwana ka mešongwana ya Puku ya Motheo ya Labohlano.**
 - a. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 72.
 - b. Bala sengwalwa ka go hlaboša. Botša barutwana gore ba go šale morago ka go bala ka dipukung tša bona ge ntše o bala.
 - c. Bontšha mohlala ka moo o ka phethago kwešišo ya sengwalwa ye e ngwadilwego letlapeng.

Ela Hloko: Botša barutwana gore ba tlile go dira mešongwana ye le balekane ba bona ka nako ya go bala.

Go Bala ka go Abelana: Dira ka Morago ga go Bala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Kgoboketšo
ya
Dikanegelo,
letlakala la
101

1. **Lokišetša barutwana ka Morago ga go Bala.**
 - a. Gopotša barutwana mabapi le tabakgolo ya kanegelo: *Katherine Johnson ke mang?*
 - b. Hlalosa mošomo. Bolela o re: Lehono re ya go feleletša tekatlhaologanyo ya go ngwalwa ka ga kanegelo.
2. **Laetša mošomo ka tsela ye:**
 - a. Ngwala dipotšišo tša gago letlapeng.
 - b. Balela potšišo ye ngwe le ye ngwe godimo.
 - c. Hlalosa gore mehuta yeo ya dipotšišo e ka nyaka dikarabo tša mohuta ofe.
 - d. Mohlala: Naa Anna o be a apere eng? Karabo e swanetše go re botša ka diaparo tša Anna.
 - e. Mohlala: Naa o gopola gore Anna o be a swanetše go dira eng? Karabo ga e gona ka gare ga diteko – barutwana ba swanetše go nagana kgopolo tša bona.
 - f. Laetša barutwana gore ka fase ga potšišo ye ngwe le ye ngwe go na le lefoko la go thoma. Hlaosa gore ba swanetše go šomiša seo go ba thuša go ngwala dikarabo.
3. **Laela barutwana go feleletša mošomo.**
 - a. Botša barutwana go bula dipuku tša bona gomme ba ngwale tšatšikgweri le hlogo: Tekatlhaologanyo.
 - b. Botša barutwana go šomiša 'mafoko a go thoma' ka fase ga potšišo ye ngwe le ye ngwe ka dipukung tša bona.
 - c. Laela barutwana go šomiša tsebo ya bona ya ditumatlhaka go ngwala mantšu ao a sa tsebjego Ba swanetše go bolela lentšu ka go nanya gomme ba ngwale modumo woo ba o kwago.

Tekatlhaologanyo ya go ngwalwa

1. **Naa ke ka lebaka la eng Geeta a be a nyaka go ya ngwedding?**
Geeta o be a nyaka go...
2. **Ke selo sefe se tee seo Katherine a bego a se bala ge e be e sa le yo monnyane?**
Selo se tee seo Katherine a ilego a se bala e be e le...
3. **Naa Katherine o be a na le mengwaga e mekae ge a thoma sekolo se se phagamego?**
Katherine o thomile sekolo se se phagamego ge a nale mengwaga ye...
4. **Naa ke dilo dife tše pedi tšeo Katherine a bego a lebane le tšona tša kgethologanyo?**
Katherine o be a kgethollwa ka lebaka la gore o be a... le...
5. **Ke mang yo a ilego a kwera Geeta mabapi le mmetse?**
___ o ile a kwera Geeta mabapi le tša mmetse.

Go Ngwala: Morutiši o laetša go phošolla gomme barutwana ba phošolla diphošo

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Pukutšhomo
ya DBE 2,
letlakaleng la
28

1. **Gopotša barutwana ka mošomo wa mongwalo:** Ngwala tsenyo ya pukutšatši mabapi le go leka selo se seswa.
2. **Tsebiša lenaneo la go phošolla**
 - a. Bolela o re, lehono re tla be re phošolla mongwalo wa rena, re šomiša lenaneo la go phošolla:
 - Mafoko / Ditemana: Ngwala tsenyo ya pukutšatši ya tekano ya mafoko a 10.
 - DMP: Lekopanyi 'le' le šomišwa go kopanya dilo tše pedi goba dilo tše di amanago goba dikgopolo.
3. **Ba laetše go phošolla.**
 - a. Ngwala lefoko letlapeng leo le nago le diphošo.
 - b. Laetša barutwana gore ba phošolla bjang diphošo.
4. **Laela barutwana go bala le go phošolla mongwalo wa bona.**
 - a. Bolela o re, Bjalo ke nako ya go bala le go phošolla mongwalo wa gago.
 - b. Sepelasepela ka phapošing o be o phošolle mongwalo wa bona o thuša barutwana bao ba palelwago.
5. **Ba fe mošomo wa go ngwala wa Puku ya DBE.**
 - a. Ge barutwana ba feleletša go phošolla, hlalosa gore ba swanetše go šoma ka dipukung tša bona tša mošomo tša DBE.
 - b. Laela barutwana go feleletša:
 - Puku ya mošomo ya DBE letlakala: 28
 - Feleletša mošomowa 'A re ngwale'. Itire o kare ke wena Dan. Ngwala tsenyo ya pukutšatši ka ga nako ya gago ya go ba disorokising.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Šoma le Dihlopha tša 9&10

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Dipuku tša
go bala tše di
arotšwego go
ya ka maemo
(ga di a fiwa
ke NHLRP)

1. **Beakanya barutwana go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Netefatša gore barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala.
 - b. Dudiša barutwana ka bobedi ba sware Dipuku tša Motheo tša go bala, dipuku tša go ngwalela le diphentshele.
 - c. Laela barutwana go bula Puku ya Motheo go letlakala la 72.
2. **Dira mešomo ya Puku ya Motheo ya tša letšatši le barutwana.**
Gopotša barutwana seo ba swanetšego go se dira go feleletša mošongwana o mongwe le o mongwe.
3. **Bitša Sehlopha sa 9 go lefelo la go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa.**
 - a. Dudiša dihlopha ka Dipuku tša Motheo tša bona.
 - b. Bitša morutwana ka o tee ka o tee go bala medumo ya ditlhaka.
 - c. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go feleletša mešongwana ya go bala ka go hlatholla mantšu.
 - d. Bitša morutwana o mongwe le o mongwe go bala mantšu goba temana go tšwa mošomong wa beke ye e fetilego.
 - e. Hlokomela barutwana bao ba nyakago thušo.
 - f. Hlokomela medumo yeo e nyakago go tlišetšwa.
4. **Šomiša dipadi tše di arotšwego ka Maemo / Bokgoni**
 - a. Aba dipadi tše di lego gona dihlopheng. (Dipadi ka go Lekantšha / maemo a go swana)
 - b. Theeletša morutwana o mongwe le o mongwe ge a bala go tšwa go padi.
 - c. Ge e ba e sepetšana le pholisi ya sekolo, aba dipadi ka go ya ka Maemo / Bokgoni bja barutwana gore ba ye le tšona gae.
5. **Romela barutwana ba Sehlopha sa 9 ditesekekeng tša bona gomme o bitše barutwana ba Sehlopha sa 10.**

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Bapala dipapadi tša tlotlontšu: Go diragatša goba go thala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhoko le
letlapa la go
ngwalela

1. **Dira lenaneo la mantšu ka moka a tlotlontšu ao e lego madiri goba maina.**
2. **Botša barutwana gore kotareng ye go tlo boeletšwa mantšu a tlotlontšu ao ba ithutilego ona.**
3. **Efa barutwana ditaelo tše di latelago:**
 - a. Re tlo bapala 'ka go diragatša goba go thala'.
 - b. Ke tlo kgetha morutwana 'yo a tlogo bapala'.
 - c. Morutwana o tla ka pele ga phapoši gomme ke mo sebela lentšu ka tsebeng.
 - d. Morutwana o swanetše go diragatša lentšu GOBA go thala seswantšho sa lentšu leo letlapeng.
 - e. Ka moka ka phapošing ka moka ba swanetše go emiša matsogo a bona go phopholetša lentšu.
 - f. Motho 'yo a tlogo bapala' o bitša barutwana gore ba arabe potšišo.
 - g. Motho yo a kgonnogo karabo ke 'yena a tlogo go bapala'. O tla ka pele gomme ke tla mo sebela lentšu ka tsebeng.
4. **Bitša morutwana wa mathomo gore a tle a bapale gomme re thome papadi.**

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Ngwala dingwalwa tšeo di ka hlathollwago

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. Ngwala foneme tše 8 tšeo barutwana ba ithutilego tšona goba di boeeditšwego letlapeng.
2. Hlalosetša barutwana gore ba tlo bapala papadi ya ditumatlhaka go ithabiša.
3. Hlalosa gore ba tlo ngwala mantšu, mafoko goba le kanegelo gomme ba diriša medumo yeo FELA.
4. Bopa lefoko le tee le le lekopana bjalo ka mohlala gomme o le ngwale letlapeng (Goba ngwala mantšu ge lefoko le sa kgonege.)
5. Kgotela barutwana go lekola ge eba mantšu goba lefoko la gago le nepagetše:
 - a. Naa le thoma ka tlhaka e kgolo?
 - b. Naa le felela ka khutlo, leswaopotšišo goba leswaomakalo?
 - c. Naa o šomišitše fela difoneme tše 8 tše di lego letlapeng?
6. Se se latelago efa barutwana metsotso ye mmalwa ya go ngwala mantšu goba lefoko/mafoko.
7. Botša barutwana gore ba fapanye dipuku le go lekola mošomo.
8. Bitša barutwana bao ba nago le mantšu a mantši a a nepagetšego gore ba bale mošomo wa bona ka go hlaboša lentšu.
9. Ge ba bala ngwala manštu goba mafoko letlapeng.
10. Lekola gabedi go bona gore ba šomišitše difoneme tše 8 fela.
11. Reta barutwana ka moka ka maiteko a bona.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go huna menwana ka gare ga diatla re balela ka bo 5, ka morago re khutše.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Ke [omi] a ditumatlhaka le go di hlakant [ha go bala mant] w.*
 - *Ke ikwa ke [ha go bala].*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Mohlala kamoo o ka phatlalatšago mongwalo wa gago

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Mohlala wa
morutiši:
mošomo wa
go ngwala

Diriša nako ye go phatlalatša le go tlhagiša mongwalo wa bona.

Go tšwelapele go tšwa thutong ya go feta.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Dira Teko ya Thelelo ya go Bala ka Molomo

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo
Puku ya
Tekolo

1. **Dudiša barutwana ba sware Dipuku tša Motheo.**
 - a. Botša barutwana go bula letlakala la mathomo la Dipuku tša Motheo.
 - b. Botša barutwana go šoma mmogo le bagwera ba bona.
 - c. Botša barutwana go lekola ge e ba ba ka bala medumo ya ditumatlhaka ka moka ga tšona.
 - d. Botša barutwana go šiedišana ka go bala mantšu le dingwalwa ka moka gape.
2. **Botša barutwana ka o tee ka o tee go dira meleko ya TBM.**
 - a. Šomiša melekwan ya TBM yeo o e filwego ka Pukwana ya Tekolo.
 - b. Latela ditaelo tša go dira diteko tša Mabokgoni a Polelo (TBM) ka gare ga Pukwana ya Kelo.
 - c. Rekhota dipoele tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - d. Šomiša dipoele tšeo go fa tshedimošo e mpsa ya dihlopha tša go bala tša bokgoni bjo bo swanago.
 - e. Gape šomiša dipoele tše go ngwala dintlha tša go nyaka go lokišwa kotareng ye e tlogo.

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Bapala dipapadi tša tlotlontšu: Go diragatša goba go thala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhoko le
letlapa la go
ngwalela

1. **Dira lenaneo la mantšu ka moka a tlotlontšu ao e lego madiri goba maina.**
2. **Botša barutwana gore kotareng ye go tlo boeletšwa mantšu a tlotlontšu ao ba ithutilego ona.**
3. **Efa barutwana ditaelo tše di latelago:**
 - a. Re tlo bapala 'ka go diragatša goba go thala'.
 - b. Ke tlo kgetha morutwana 'yo a tlogo bapala'.
 - c. Morutwana o tla ka pele ga phapoši gomme ke mo sebela lentšu ka tsebeng.
 - d. Morutwana o swanetše go diragatša lentšu GOBA go thala seswantšho sa lentšu leo letlapeng.
 - e. Ka moka ka phapošing ka moka ba swanetše go emiša matsogo a bona go phopholetša lentšu.
 - f. Motho 'yo a tlogo bapala' o bitša barutwana gore ba arabe potšišo.
 - g. Motho yo a kgonnogo karabo ke 'yena a tlogo go bapala'. O tla ka pele gomme ke tla mo sebela lentšu ka tsebeng.
4. **Bitša morutwana wa mathomo gore a tle a bapale gomme re thome papadi.**

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Ngwala dingwalwa tšeo di ka hlathollwago

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. Ngwala foneme tše 9 tšeo barutwana ba ithutilego tšona goba di boeeditšwego letlapeng.
2. Hlalosetša barutwana gore ba tlo bapala papadi ya ditumatlhaka go ithabiša.
3. Hlalosa gore ba tlo ngwala mantšu, mafoko goba le kanegelo gomme ba diriša medumo yeo FELA.
4. Bopa lefoko le tee le le lekopana bjalo ka mohlala gomme o le ngwale letlapeng (Goba ngwala mantšu ge lefoko le sa kgonege.)
5. Kgotela barutwana go lekola ge eba mantšu goba lefoko la gago le nepagetše:
 - a. Naa le thoma ka tlhaka e kgolo?
 - b. Naa le felela ka khutlo, leswaopotšišo goba leswaomakalo?
 - c. Naa o šomišitše fela difoneme tše 9 tše di lego letlapeng?
6. Se se latelago efa barutwana metsotso ye mmalwa ya go ngwala mantšu goba lefoko/mafoko.
7. Botša barutwana gore ba fapanye dipuku le go lekola mošomo.
8. Bitša barutwana bao ba nago le mantšu a mantši a a nepagetšego gore ba bale mošomo wa bona ka go hlaboša lentšu.
9. Ge ba bala ngwala manštu goba mafoko letlapeng.
10. Lekola gabedi go bona gore ba šomišitše difoneme tše 9 fela.
11. Reta barutwana ka moka ka maiteko a bona.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go itiriša o kare re raloka piano.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Ke [] omi [] a ditumatlhaka le go di hlakant [] ha go bala mant [] w.*
 - *Ke ikwa ke [] ha go bala.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Barutwana ba naganišiša le go kgetha

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Dipuku tša
barutwana
tša go
ngwalela

Dipampiri
tša A4 tše di
lokologilego

Diriša nako ye go phatlalatša le go tlhagiša mongwalo wa bona.

Go tšwelapele go tšwa thutong ya go feta.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Dira Teko ya Thelelo ya go Bala ka Molomo

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Puku ya
Tekolo

1. **Dudiša barutwana ba sware Dipuku tša Motheo.**
 - a. Botša barutwana go bula letlakala la mathomo la Dipuku tša Motheo.
 - b. Botša barutwana go šoma mmogo le bagwera ba bona.
 - c. Botša barutwana go lekola ge e ba ba ka bala medumo ya ditumatlhaka ka moka ga tšona.
 - d. Botša barutwana go šiedišana ka go bala mantšu le dingwalwa ka moka gape.
2. **Botša barutwana ka o tee ka o tee go dira meleko ya TBM.**
 - a. Šomiša melekwa ya TBM yeo o e filwego ka Pukwana ya Tekolo.
 - b. Latela ditaelo tša go dira diteko tša Mabokgoni a Polelo (TBM) ka gare ga Pukwana ya Kelo.
 - c. Rekhota dipoelo tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - d. Šomiša dipoelo tšeo go fa tshedimošo e mpsa ya dihlopha tša go bala tša bokgoni bjo bo swanago.
 - e. Gape šomiša dipoelo tše go ngwala dintlha tša go nyaka go lokišwa kotareng ye e tlogo.

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Bapala dipapadi tša tlotlontšu: Go diragatša goba go thala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhoko le
letlapa la go
ngwalela

1. **Dira lenaneo la mantšu ka moka a tlotlontšu ao e lego madiri goba maina.**
2. **Botša barutwana gore kotareng ye go tlo boeletšwa mantšu a tlotlontšu ao ba ithutilego ona.**
3. **Efa barutwana ditaelo tše di latelago:**
 - a. Re tlo bapala 'ka go diragatša goba go thala'.
 - b. Ke tlo kgetha morutwana 'yo a tlogo bapala'.
 - c. Morutwana o tla ka pele ga phapoši gomme ke mo sebela lentšu ka tsebeng.
 - d. Morutwana o swanetše go diragatša lentšu GOBA go thala seswantšho sa lentšu leo letlapeng.
 - e. Ka moka ka phapošing ka moka ba swanetše go emiša matsogo a bona go phopholetša lentšu.
 - f. Motho 'yo a tlogo bapala' o bitša barutwana gore ba arabe potšišo.
 - g. Motho yo a kgonnogo karabo ke 'yena a tlogo go bapala'. O tla ka pele gomme ke tla mo sebela lentšu ka tsebeng.
4. **Bitša morutwana wa mathomo gore a tle a bapale gomme re thome papadi.**

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Ngwala dingwalwa tšeo di ka hlathollwago

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. Ngwala foneme tše 10 tšeo barutwana ba ithutilego tšona goba di boeleditšwego letlapeng.
2. Hlalosetša barutwana gore ba tlo bapala papadi ya ditumatlhaka go ithabiša.
3. Hlalosa gore ba tlo ngwala mantšu, mafoko goba le kanegelo gomme ba diriša medumo yeo FELA.
4. Bopa lefoko le tee le le lekopana bjalo ka mohlala gomme o le ngwale letlapeng (Goba ngwala mantšu ge lefoko le sa kgonege.)
5. Kgotela barutwana go lekola ge eba mantšu goba lefoko la gago le nepagetše:
 - a. Naa le thoma ka tlhaka e kgolo?
 - b. Naa le felela ka khutlo, leswaopotšišo goba leswaomakalo?
 - c. Naa o šomišitše fela difoneme tše 10 tše di lego letlapeng?
6. Se se latelago efa barutwana metsotso ye mmalwa ya go ngwala mantšu goba lefoko/mafoko.
7. Botša barutwana gore ba fapanye dipuku le go lekola mošomo.
8. Bitša barutwana bao ba nago le mantšu a mantši a a nepagetšego gore ba bale mošomo wa bona ka go hlaboša lentšu.
9. Ge ba bala ngwala manštu goba mafoko letlapeng.
10. Lekola gabedi go bona gore ba šomišitše difoneme tše 10 fela.
11. Reta barutwana ka moka ka maiteko a bona.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go itiriša o kare re raloka piano.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Ke [] omi [] a ditumatlhaka le go di hlakant [] ha go bala mant [] w.*
 - *Ke ikwa ke [] ha go bala.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Barutwana ba phatlalatša sengwalwa sa bona

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Dipuku tša
barutwana
tša go
ngwalela
Dipampiri
tša A4 tše di
lokologilego

Diriša nako ye go phatlalatša le go tlhagiša mongwalo wa bona.

Go tšwelapele go tšwa thutong ya go feta.

Go Ngwala: Barutwana ba phatlalatša sengwalwa sa bona

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Dipuku tša
barutwana
tša go
ngwalela
Dipampiri
tša A4 tše di
lokologilego

Diriša nako ye go phatlalatša le go tlhagiša mongwalo wa bona.

Go tšwelapele go tšwa thutong ya go feta.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Dira Teko ya Thelelo ya go Bala ka Molomo

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Puku ya
Tekolo

1. **Dudiša barutwana ba sware Dipuku tša Motheo.**
 - a. Botša barutwana go bula letlakala la mathomo la Dipuku tša Motheo.
 - b. Botša barutwana go šoma mmogo le bagwera ba bona.
 - c. Botša barutwana go lekola ge e ba ba ka bala medumo ya ditumatlhaka ka moka ga tšona.
 - d. Botša barutwana go šiedišana ka go bala mantšu le dingwalwa ka moka gape.
2. **Botša barutwana ka o tee ka o tee go dira meleko ya TBM.**
 - a. Šomiša melekwanana ya TBM yeo o e filwego ka Pukwana ya Tekolo.
 - b. Latela ditaelo tša go dira diteko tša Mabokgoni a Polelo (TBM) ka gare ga Pukwana ya Kelo.
 - c. Rekhota dipolelo tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - d. Šomiša dipolelo tše go fa tshedimošo e mpsha ya dihlopha tša go bala tša bokgoni bjo bo swanago.
 - e. Gape šomiša dipolelo tše go ngwala dintlha tša go nyaka go lokišwa kotareng ye e tlogo.

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Ngwala dingwalwa tšeo di ka hlathollwago

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. Ngwala foneme tše 11 tšeo barutwana ba ithutilego tšona goba di boeleditšwego letlapeng.
2. Hlalosetša barutwana gore ba tlo bapala papadi ya ditumatlhaka go ithabiša.
3. Hlalosa gore ba tlo ngwala mantšu, mafoko goba le kanegelo gomme ba diriša medumo yeo FELA.
4. Bopa lefoko le tee le le lekopana bjalo ka mohlala gomme o le ngwale letlapeng (Goba ngwala mantšu ge lefoko le sa kgonege.)
5. Kgotela barutwana go lekola ge eba mantšu goba lefoko la gago le nepagetše:
 - a. Naa le thoma ka tlhaka e kgolo?
 - b. Naa le felela ka khutlo, leswaopotšišo goba leswaomakalo?
 - c. Naa o šomišitše fela difoneme tše 11 tše di lego letlapeng?
6. Se se latelago efa barutwana metsotso ye mmalwa ya go ngwala mantšu goba lefoko/mafoko.
7. Botša barutwana gore ba fapanye dipuku le go lekola mošomo.
8. Bitša barutwana bao ba nago le mantšu a mantši a a nepagetšego gore ba bale mošomo wa bona ka go hlaboša lentšu.
9. Ge ba bala ngwala manštu goba mafoko letlapeng.
10. Lekola gabedi go bona gore ba šomišitše difoneme tše 11 fela.
11. Reta barutwana ka moka ka maiteko a bona.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go šobagantšha pampiri gomme ra boa ra e phutholla..
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Ke [omi] a ditumatlhaka le go di hlakant [ha] go bala mant [u].*
 - *Ke ikwa ke [] ka go bala.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Laetša ka mohlala ka moo o ka phatlalatšago sengwalwa sa gago

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Barutwana
ba
phatlalatša
sengwalwa sa
bona

Diriša nako ye go phatlalatša le go tlhagiša mongwalo wa bona.

Tšwelopele ya thuto ya pele.

Go Ngwala: Laetša ka mohlala ka moo o ka phatlalatšago sengwalwa sa gago

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Barutwana
ba
phatlalatša
sengwalwa sa
bona

Diriša nako ye go phatlalatša le go tlhagiša mongwalo wa bona.

Tšwelopele ya thuto ya pele.

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Dira Teko ya Thelelo ya go Bala ka Molomo

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Puku ya
Tekolo

1. **Dudiša barutwana ba sware Dipuku tša Motheo.**
 - a. Botša barutwana go bula letlakala la mathomo la Dipuku tša Motheo.
 - b. Botša barutwana go šoma mmogo le bagwera ba bona.
 - c. Botša barutwana go lekola ge e ba ba ka bala medumo ya ditumatlhaka ka moka ga tšona.
 - d. Botša barutwana go šiedišana ka go bala mantšu le dingwalwa ka moka gape.
2. **Botša barutwana ka o tee ka o tee go dira meleko ya TBM.**
 - a. Šomiša melekwanana ya TBM yeo o e filwego ka Pukwana ya Tekolo.
 - b. Latela ditaelo tša go dira diteko tša Mabokgoni a Polelo (TBM) ka gare ga Pukwana ya Kelo.
 - c. Rekhota dipoelo tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - d. Šomiša dipoelo tšeo go fa tshedimošo e mpsha ya dihlopha tša go bala tša bokgoni bjo bo swanago.
 - e. Gape šomiša dipoelo tše go ngwala dintlha tša go nyaka go lokišwa kotareng ye e tlogo.

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Bapala dipapadi tša tlotlontšu: Go diragatša goba go thala

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhoko le
letlapa la go
ngwalela

1. **Dira lenaneo la mantšu ka moka a tlotlontšu ao e lego madiri goba maina.**
2. **Botša barutwana gore kotareng ye go tlo boeletšwa mantšu a tlotlontšu ao ba ithutilego ona.**
3. **Efa barutwana ditaelo tše di latelago:**
 - a. Re tlo bapala 'ka go diragatša goba go thala'.
 - b. Ke tlo kgetha morutwana 'yo a tlogo bapala'.
 - c. Morutwana o tla ka pele ga phapoši gomme ke mo sebela lentšu ka tsebeng.
 - d. Morutwana o swanetše go diragatša lentšu GOBA go thala seswantšho sa lentšu leo letlapeng.
 - e. Ka moka ka phapošing ka moka ba swanetše go emiša matsogo a bona go phopholetša lentšu.
 - f. Motho 'yo a tlogo bapala' o bitša barutwana gore ba arabe potšišo.
 - g. Motho yo a kgonnogo karabo ke 'yena a tlogo go bapala'. O tla ka pele gomme ke tla mo sebela lentšu ka tsebeng.
4. **Bitša morutwana wa mathomo gore a tle a bapale gomme re thome papadi.**

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Aga le go bontšha mantšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Hlama ya
go bapala,
polasitini,
dikhurumelo
tša mabotlelo,
wulu, pasta,
bj.bj.

1. Eyang lefelong le le bulegilego.
2. Bontšhang barutwana moo lefelo la bona la go šomela le lego gona.
3. Bontšhang barutwana moo lefelo la bona la pontšho le lego gona.
4. Arolang barutwana ka dihlopha tša ba 2–4.
5. Abelang sehlopha se sengwe le se sengwe didirišwa tše di lego gona.
6. Botša sehlopha se sengwe le se sengwe gore se nagane ka lentšu leo ba ka le ngwalago.
7. Se se latelago, botša dihlopha gore di hlame lentšu leo ka didirišwa tše di lego gona.
8. Ge dihlopha di šetše di hlamilile lentšu la tšona di swanetše go le bontšha lefelong la pontšho.
9. Dumelela barutwana go sepelasepela le go bala mantšu a ba bangwe.
10. Leboga barutwana o ba botše gore ba hlwekiše.

Go Bala ka go Abelana: Barutwana ba hlagiša mongwalo wa bona

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Barutwana
ba
phatlalatša
sengwalwa sa
bona

Diriša nako ye go phatlalatša le go tlhagiša mongwalo wa bona.

1. **Tsebiša gape go hlagiša go barutwana.**
 - a. Bolela o re: Gopola gore beke ye re tlile go hlagiša mongwalo wa rena wa phatlalatšo.
 - b. Bolela o re: Ge re hlagiša mongwalo wa rena, re o abelana le ba bangwe Re hlalosa sethalwa sa rena gomme re bala mongwalo wa rena Re bolela ka go hlaboša lentšu le ka mo go kwagalago gore motho o mongwe le o mongwe a kwe.
 - c. Bolela o re: Ge re feditše go bolela, re ka sepelasepela ka phapošing go bontšha dithalwa tša rena go bohle.
 - d. Bolela o re: Ge ba bangwe ba tšweletša, re theeletša ka kelohlolo. Ka mehla re laetša botho le go opa diatla ge ba feditše.
2. **Bitša barutwana go hlagiša go phapoši.**
 - a. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go tla pele ka phapošing go hlagiša.
 - b. Efa morutwana o mongwe le o mongwe 1–2 ya metsotso go hlalosa sethalwa sa bona le go bala mongwalo wa bona.
 - c. Ge ba feditše, ba sepelesepele ba bontšhe seswantšho sa bona.
 - d. Ge ba dutše ba hlagiša, netefatša gore phapoši e theeditše ka tlhokomelo. Ba gopotše go opa diatla ge morutwana o mongwe le o mongwe a hlagiša.

Go Ngwala: Barutwana ba hlagiša mongwalo wa bona

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Foreime ya go
ngwala:
Leswao: Leina

Diriša nako ye go phatlalatša le go tlhagiša mongwalo wa bona.

1. **Tšwela pele go bitša barutwana gore ba tšweletše ka phapošing.**
 - a. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go tla pele ka phapošing go hlagiša.
 - b. Efa morutwana o mongwe le o mongwe 1–2 ya metsotso go hlalosa sethalwa sa bona le go bala mongwalo wa bona.
 - c. Ge ba feditše, ba sepelesepele ba bontšhe seswantšho sa bona.
2. **Ge ba dutše ba hlagiša, netefatša gore phapoši e theeditše ka tlhokomelo. Ba gopotše go opa diatla ge morutwana o mongwe le o mongwe a hlagiša.**
3. **Bontšha mošomo wo o phatlaladitšwego wa barutwana ka moka ka pukung ya phapoši goba mo letlapeng la ditsebišo.**

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Dira Teko ya Thelelo ya go Bala ka Molomo

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Puku ya
Tekolo

1. **Dudiša barutwana ba sware Dipuku tša Motheo.**
 - a. Botša barutwana go bula letlakala la mathomo la Dipuku tša Motheo.
 - b. Botša barutwana go šoma mmogo le bagwera ba bona.
 - c. Botša barutwana go lekola ge e ba ba ka bala medumo ya ditumatlhaka ka moka ga tšona.
 - d. Botša barutwana go šiedišana ka go bala mantšu le dingwalwa ka moka gape.
2. **Botša barutwana ka o tee ka o tee go dira meleko ya TBM.**
 - a. Šomiša melekwanana ya TBM yeo o e filwego ka Pukwana ya Tekolo.
 - b. Latela ditaelo tša go dira diteko tša Mabokgoni a Polelo (TBM) ka gare ga Pukwana ya Kelo.
 - c. Rekhota dipolelo tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - d. Šomiša dipolelo tšeo go fa tshedimošo e mpsha ya dihlopha tša go bala tša bokgoni bjo bo swanago.
 - e. Gape šomiša dipolelo tše go ngwala dintlha tša go nyaka go lokišwa kotareng ye e tlogo.

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Raloka dipapadi tša tlotlontšu tša: Maina le Madiri?

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. **Dira lenaneo la mantšu ka moka a tlotlontšu ao e lego madiri goba maina.**
2. **Botša barutwana gore maina ke mantšu a go thea dilo maina gomme madiri ke tiro goba mantšu a go dira.**
3. **Efa barutwana ditaelo tše di latelago:**
 - a. Re ya go bapala papadi ya 'leina goba lediri'.
 - b. Ke tla bolela lentšu.
 - c. Ge e le leina o swanetše go emišetša monwana o tee godimo.
 - d. Ge e le lediri o swanetše go emišetša menwana e mebedi godimo.
 - e. Le tla šoma ka bobedi go dira lefoko ka lentšu, leo le bontšhago gore le re go reng.
 - f. Ke tla bitša bobedi tša go fapana gore di bolele mafoko a tšona.
4. **Bolela lentšu la mathomo gomme o thome papapdi.**

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Aga le go bontšha mantšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Hlama ya
go bapala,
polasitini,
dikhurumelo
tša mabotlelo,
wulu, pasta,
bj.bj.

1. Eyang lefelong le le bulegilego.
2. Bontšhang barutwana moo lefelo la bona la go šomela le lego gona.
3. Bontšhang barutwana moo lefelo la bona la pontšho le lego gona.
4. Arolang barutwana ka dihlopha tša ba 2-4.
5. Abelang sehlopha se sengwe le se sengwe didirišwa tše di lego gona.
6. Botša sehlopha se sengwe le se sengwe gore se nagane ka lentšu leo ba ka le ngwalago.
7. Se se latelago, botša dihlopha gore di hlame lentšu leo ka didirišwa tše di lego gona.
8. Ge dihlopha di šetše di hlamilile lentšu la tšona di swanetše go le bontšha lefelong la pontšho.
9. Dumelela barutwana go sepelasepela le go bala mantšu a ba bangwe.
10. Leboga barutwana o ba botše gore ba hlwekiše.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go dukološa diatla tša rena ka go la ngele le la go ja.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Ke [] omi [] a ditumatlhaka le go di hlakant [] ha go bala mant [] w.*
 - *Ke ikwa ke [] ha go bala.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Barutwana ba hlagiša mongwalo wa bona

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Barutwana
ba
phatlalatša
sengwalwa sa
bona

Diriša nako ye go phatlalatša le go tlhagiša mongwalo wa bona.

1. **Tšwela pele go bitša barutwana gore ba tšweletše ka phapošing.**
 - a. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go tla pele ka phapošing go hlagiša.
 - b. Efa morutwana o mongwe le o mongwe 1–2 ya metsotso go hlalosa sethalwa sa bona le go bala mongwalo wa bona.
 - c. Ge ba feditše, ba sepelesepele ba bontšhe seswantšho sa bona.
2. **Ge ba dutše ba hlagiša, netefatša gore phapoši e theeditše ka tlhokomelo. Ba gopotše go opa diatla ge morutwana o mongwe le o mongwe a hlagiša.**
3. **Bontšha mošomo wo o phatlaladitšwego wa barutwana ka moka ka pukung ya phapoši goba mo letlapeng la ditsebišo.**

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Dira Teko ya Thelelo ya go Bala ka Molomo

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo
Puku ya
Tekolo

1. **Dudiša barutwana ba sware Dipuku tša Motheo.**
 - a. Botša barutwana go bula letlakala la mathomo la Dipuku tša Motheo.
 - b. Botša barutwana go šoma mmogo le bagwera ba bona.
 - c. Botša barutwana go lekola ge e ba ba ka bala medumo ya ditumatlhaka ka moka ga tšona.
 - d. Botša barutwana go šiedišana ka go bala mantšu le dingwalwa ka moka gape.
2. **Botša barutwana ka o tee ka o tee go dira meleko ya TBM.**
 - a. Šomiša melekwanana ya TBM yeo o e filwego ka Pukwana ya Tekolo.
 - b. Latela ditaelo tša go dira diteko tša Mabokgoni a Polelo (TBM) ka gare ga Pukwana ya Kelo.
 - c. Rekhota dipoelo tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - d. Šomiša dipoelo tšeo go fa tshedimošo e mpsha ya dihlopha tša go bala tša bokgoni bjo bo swanago.
 - e. Gape šomiša dipoelo tše go ngwala dintlha tša go nyaka go lokišwa kotareng ye e tlogo.

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegelo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegelo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Raloka dipapadi tša tlotlontšu tša: Maina le Madiri?

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Ga go
didirišwa tše
di nyakegago
mo

1. **Dira lenaneo la mantšu ka moka a tlotlontšu ao e lego madiri goba maina.**
2. **Botša barutwana gore maina ke mantšu a go thea dilo maina gomme madiri ke tiro goba mantšu a go dira.**
3. **Efa barutwana ditaelo tše di latelago:**
 - a. Re ya go bapala papadi ya 'leina goba lediri'.
 - b. Ke tla bolela lentšu.
 - c. Ge e le leina o swanetše go emišetša monwana o tee godimo.
 - d. Ge e le lediri o swanetše go emišetša menwana e mebedi godimo.
 - e. Le tla šoma ka bobedi go dira lefoko ka lentšu, leo le bontšhago gore le re go reng.
 - f. Ke tla bitša bobedi tša go fapana gore di bolele mafoko a tšona.
4. **Bolela lentšu la mathomo gomme o thome papapdi.**

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Aga le go bontšha mantšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Hlama ya
go bapala,
polasitini,
dikhurumelo
tša mabotlelo,
wulu, pasta,
bj.bj.

1. Eyang lefelong le le bulegilego.
2. Bontšhang barutwana moo lefelo la bona la go šomela le lego gona.
3. Bontšhang barutwana moo lefelo la bona la pontšho le lego gona.
4. Arolang barutwana ka dihlopha tša ba 2-4.
5. Abelang sehlopha se sengwe le se sengwe didirišwa tše di lego gona.
6. Botša sehlopha se sengwe le se sengwe gore se nagane ka lentšu leo ba ka le ngwalago.
7. Se se latelago, botša dihlopha gore di hlame lentšu leo ka didirišwa tše di lego gona.
8. Ge dihlopha di šetše di hlamilile lentšu la tšona di swanetše go le bontšha lefelong la pontšho.
9. Dumelela barutwana go sepelasepela le go bala mantšu a ba bangwe.
10. Leboga barutwana o ba botše gore ba hlwekiše.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go šišinya diatla.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Ke /omi/ a ditumatlhaka le go di hlakant /ha go bala mant/ u.*
 - *Ke ikwa ke /ha go bala.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Barutwana ba hlagiša mongwalo wa bona

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Barutwana
ba
phatlalatša
sengwalwa sa
bona

Diriša nako ye go phatlalatša le go tlhagiša mongwalo wa bona.

1. **Tšwela pele go bitša barutwana gore ba tšweletše ka phapošing.**
 - a. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go tla pele ka phapošing go hlagiša.
 - b. Efa morutwana o mongwe le o mongwe 1–2 ya metsotso go hlalosa sethalwa sa bona le go bala mongwalo wa bona.
 - c. Ge ba feditše, ba sepelesepele ba bontšhe seswantšho sa bona.
2. **Ge ba dutše ba hlagiša, netefatša gore phapoši e theeditše ka tlhokomelo. Ba gopotše go opa diatla ge morutwana o mongwe le o mongwe a hlagiša.**
3. **Bontšha mošomo wo o phatlaladitšwego wa barutwana ka moka ka pukung ya phapoši goba mo letlapeng la ditsebišo.**

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Dira Teko ya Thelelo ya go Bala ka Molomo

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo
Puku ya
Tekolo

1. **Dudiša barutwana ba sware Dipuku tša Motheo.**
 - a. Botša barutwana go bula letlakala la mathomo la Dipuku tša Motheo.
 - b. Botša barutwana go šoma mmogo le bagwera ba bona.
 - c. Botša barutwana go lekola ge e ba ba ka bala medumo ya ditumatlhaka ka moka ga tšona.
 - d. Botša barutwana go šiedišana ka go bala mantšu le dingwalwa ka moka gape.
2. **Botša barutwana ka o tee ka o tee go dira meleko ya TBM.**
 - a. Šomiša melekwan ya TBM yeo o e filwego ka Pukwana ya Tekolo.
 - b. Latela ditaelo tša go dira diteko tša Mabokgoni a Polelo (TBM) ka gare ga Pukwana ya Kelo.
 - c. Rekhota dipoelo tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - d. Šomiša dipoelo tše go fa tshedimošo e mpsha ya dihlopha tša go bala tša bokgoni bjo bo swanago.
 - e. Gape šomiša dipoelo tše go ngwala dintlha tša go nyaka go lokišwa kotareng ye e tlogo.

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Raloka dipapadi tša tlotlontšu tša: Maina le Madiri?

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tlotlontšu
dikarata-
kgadima,
diswantšho,
dilo

1. **Dira lenaneo la mantšu ka moka a tlotlontšu ao e lego madiri goba maina.**
2. **Botša barutwana gore maina ke mantšu a go thea dilo maina gomme madiri ke tiro goba mantšu a go dira.**
3. **Efa barutwana ditaelo tše di latelago:**
 - a. Re ya go bapala papadi ya 'leina goba lediri'.
 - b. Ke tla bolela lentšu.
 - c. Ge e le leina o swanetše go emišetša monwana o tee godimo.
 - d. Ge e le lediri o swanetše go emišetša menwana e mebedi godimo.
 - e. Le tla šoma ka bobedi go dira lefoko ka lentšu, leo le bontšhago gore le re go reng.
 - f. Ke tla bitša bobedi tša go fapana gore di bolele mafoko a tšona.
4. **Bolela lentšu la mathomo gomme o thome papapdi.**

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Aga le go bontšha mantšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Hlama ya
go bapala,
polasitini,
dikhurumelo
tša mabotlelo,
wulu, pasta,
bj.bj.

1. Eyang lefelong le le bulegilego.
2. Bontšhang barutwana moo lefelo la bona la go šomela le lego gona.
3. Bontšhang barutwana moo lefelo la bona la pontšho le lego gona.
4. Arolang barutwana ka dihlopha tša ba 2-4.
5. Abelang sehlopha se sengwe le se sengwe didirišwa tše di lego gona.
6. Botša sehlopha se sengwe le se sengwe gore se nagane ka lentšu leo ba ka le ngwalago.
7. Se se latelago, botša dihlopha gore di hlame lentšu leo ka didirišwa tše di lego gona.
8. Ge dihlopha di šetše di hlamilile lentšu la tšona di swanetše go le bontšha lefelong la pontšho.
9. Dumelela barutwana go sepelasepela le go bala mantšu a ba bangwe.
10. Leboga barutwana o ba botše gore ba hlwekiše.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go itiriša o kare re raloka piano.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Ke [] omi [] a ditumatlhaka le go di hlakant [] ha go bala mant [] w.*
 - *Ke ikwa ke [] ha go bala.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Barutwana ba hlagiša mongwalo wa bona

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Barutwana
ba
phatlalatša
sengwalwa sa
bona

Diriša nako ye go phatlalatša le go tlhagiša mongwalo wa bona.

1. **Tšwela pele go bitša barutwana gore ba tšweletše ka phapošing.**
 - a. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go tla pele ka phapošing go hlagiša.
 - b. Efa morutwana o mongwe le o mongwe 1–2 ya metsotso go hlalosa sethalwa sa bona le go bala mongwalo wa bona.
 - c. Ge ba feditše, ba sepelesepele ba bontšhe seswantšho sa bona.
2. **Ge ba dutše ba hlagiša, netefatša gore phapoši e theeditše ka tlhokomelo. Ba gopotše go opa diatla ge morutwana o mongwe le o mongwe a hlagiša.**
3. **Bontšha mošomo wo o phatlaladitšwego wa barutwana ka moka ka pukung ya phapoši goba mo letlapeng la ditsebišo.**

Go Ngwala: Barutwana ba hlagiša mongwalo wa bona

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Barutwana
ba
phatlalatša
sengwalwa sa
bona

Diriša nako ye go phatlalatša le go tlhagiša mongwalo wa bona.

1. **Tšwela pele go bitša barutwana gore ba tšweletše ka phapošing.**
 - a. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go tla pele ka phapošing go hlagiša.
 - b. Efa morutwana o mongwe le o mongwe 1–2 ya metsotso go hlalosa sethalwa sa bona le go bala mongwalo wa bona.
 - c. Ge ba feditše, ba sepelesepele ba bontšhe seswantšho sa bona.
2. **Ge ba dutše ba hlagiša, netefatša gore phapoši e theeditše ka tlhokomelo. Ba gopotše go opa diatla ge morutwana o mongwe le o mongwe a hlagiša.**
3. **Bontšha mošomo wo o phatlaladitšwego wa barutwana ka moka ka pukung ya phapoši goba mo letlapeng la ditsebišo.**

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Dira Teko ya Thelelo ya go Bala ka Molomo

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Puku ya
Tekolo

1. **Dudiša barutwana ba sware Dipuku tša Motheo.**
 - a. Botša barutwana go bula letlakala la mathomo la Dipuku tša Motheo.
 - b. Botša barutwana go šoma mmogo le bagwera ba bona.
 - c. Botša barutwana go lekola ge e ba ba ka bala medumo ya ditumatlhaka ka moka ga tšona.
 - d. Botša barutwana go šiedišana ka go bala mantšu le dingwalwa ka moka gape.
2. **Botša barutwana ka o tee ka o tee go dira meleko ya TBM.**
 - a. Šomiša melekwanana ya TBM yeo o e filwego ka Pukwana ya Tekolo.
 - b. Latela ditaelo tša go dira diteko tša Mabokgoni a Polelo (TBM) ka gare ga Pukwana ya Kelo.
 - c. Rekhotla dipolelo tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - d. Šomiša dipolelo tše go fa tshedimošo e mpsha ya dihlopha tša go bala tša bokgoni bjo bo swanago.
 - e. Gape šomiša dipolelo tše go ngwala dintlha tša go nyaka go lokišwa kotareng ye e tlogo.

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Aga le go bontšha mantšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Hlama ya
go bapala,
polasitini,
dikhurumelo
tša mabotlelo,
wulu, pasta,
bj.bj.

1. Eyang lefelong le le bulegilego.
2. Bontšhang barutwana moo lefelo la bona la go šomela le lego gona.
3. Bontšhang barutwana moo lefelo la bona la pontšho le lego gona.
4. Arolang barutwana ka dihlopha tša ba 2–4.
5. Abelang sehlopha se sengwe le se sengwe didirišwa tše di lego gona.
6. Botša sehlopha se sengwe le se sengwe gore se nagane ka lentšu leo ba ka le ngwalago.
7. Se se latelago, botša dihlopha gore di hlame lentšu leo ka didirišwa tše di lego gona.
8. Ge dihlopha di šetše di hlamilile lentšu la tšona di swanetše go le bontšha lefelong la pontšho.
9. Dumelela barutwana go sepelasepela le go bala mantšu a ba bangwe.
10. Leboga barutwana o ba botše gore ba hlwekiše.

Mongwalo: Itlwaetše mongwalo wa mothikito

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tšhate ya
Mongwalo

1. **Lokišetša barutwana go dira mongwalo.**
 - a. Bolela o re: A re ruthufatšeng menwana ya rena ka go huna menwana ka gare ga diatla re balela ka bo 5, ka morago re khutše.
 - b. Lekola le go beakanya boemo bja barutwana le mokgwa wa go swara phentshele.
2. **Laetša ka moo o ka ngwalago le go feleletša mafoko a a latelago a mongwalo wa mothikitho:**
 - *Ke _____ omi _____ a ditumatlhaka le go di hlakant _____ ha go bala mant _____.*
 - *Ke ikwa ke _____ ka go bala.*
 - Ge o dutše o ngwala, hlaloša ntlha ya mathomo, tlhahlo le dikgoba magareng ga mantšu.
 - a. Laela barutwana go nwala lefoko/mafoko ka dipukung tša bona tša go ngwalela.
 - b. Sepelasepela gomme o lekole: popego ya ditlhaka, bogolo bja ditlhaka le sekgoba magareng ga ditlhaka tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - c. Efa barutwana bao ba nyakago thušo thekgo.
3. **Dira gore barutwana ba lemoge lebelo la go ngwala le go ngwala ka nepo.**
 - a. Ge bontši bja barutwana ba feditše, e re 'emisa'.
 - b. Botša barutwana gore ba ele hloko gore ba bokgole bjo bo kaakang.
 - c. Ge ba se ba fetše ba botše gore ba leke go ngwala ka pela gosasa.
 - d. Se sengwe kgopela barutwana go bapetša mongwalo wa bona le wo o lego mo letlapeng.
 - e. Ba kgopele gore ba hlokomele gore ba dira diphošo tše kae.

Go Bala ka go Abelana: Barutwana ba hlagiša mongwalo wa bona

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Barutwana
ba
phatlalatša
sengwalwa sa
bona

Diriša nako ye go phatlalatša le go tlhagiša mongwalo wa bona.

1. **Tšwela pele go bitša barutwana gore ba tšweletše ka phapošing.**
 - a. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go tla pele ka phapošing go hlagiša.
 - b. Efa morutwana o mongwe le o mongwe 1–2 ya metsotso go hlalosa sethalwa sa bona le go bala mongwalo wa bona.
 - c. Ge ba feditše, ba sepelesepele ba bontšhe seswantšho sa bona.
2. **Ge ba dutše ba hlagiša, netefatša gore phapoši e theeditše ka tlhokomelo. Ba gopotše go opa diatla ge morutwana o mongwe le o mongwe a hlagiša.**
3. **Bontšha mošomo wo o phatlaladitšwego wa barutwana ka moka ka pukung ya phapoši goba mo letlapeng la ditsebišo.**

Go Ngwala: Barutwana ba hlagiša mongwalo wa bona

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Barutwana
ba
phatlalatša
sengwalwa sa
bona

Diriša nako ye go phatlalatša le go tlhagiša mongwalo wa bona.

1. **Tšwela pele go bitša barutwana gore ba tšweletše ka phapošing.**
 - a. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go tla pele ka phapošing go hlagiša.
 - b. Efa morutwana o mongwe le o mongwe 1–2 ya metsotso go hlalosa sethalwa sa bona le go bala mongwalo wa bona.
 - c. Ge ba feditše, ba sepelesepele ba bontšhe seswantšho sa bona.
2. **Ge ba dutše ba hlagiša, netefatša gore phapoši e theeditše ka tlhokomelo. Ba gopotše go opa diatla ge morutwana o mongwe le o mongwe a hlagiša.**
3. **Bontšha mošomo wo o phatlaladitšwego wa barutwana ka moka ka pukung ya phapoši goba mo letlapeng la ditsebišo.**

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Dira Teko ya Thelelo ya go Bala ka Molomo

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Puku ya
Tekolo

1. **Dudiša barutwana ba sware Dipuku tša Motheo.**
 - a. Botša barutwana go bula letlakala la mathomo la Dipuku tša Motheo.
 - b. Botša barutwana go šoma mmogo le bagwera ba bona.
 - c. Botša barutwana go lekola ge e ba ba ka bala medumo ya ditumatlhaka ka moka ga tšona.
 - d. Botša barutwana go šiedišana ka go bala mantšu le dingwalwa ka moka gape.
2. **Botša barutwana ka o tee ka o tee go dira meleko ya TBM.**
 - a. Šomiša melekwanana ya TBM yeo o e filwego ka Pukwana ya Tekolo.
 - b. Latela ditaelo tša go dira diteko tša Mabokgoni a Polelo (TBM) ka gare ga Pukwana ya Kelo.
 - c. Rekhota dipolelo tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - d. Šomiša dipolelo tše go fa tshedimošo e mpsha ya dihlopha tša go bala tša bokgoni bjo bo swanago.
 - e. Gape šomiša dipolelo tše go ngwala dintlha tša go nyaka go lokišwa kotareng ye e tlogo.

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

Go Theeletša le go Bolela: Raloka dipapadi tša tlotlontšu tša: Maina le Madiri?

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Tlotlontšu
dikarata-
kgadima,
diswantšho,
dilo

Puku ya
Motheo

1. **Dira lenaneo la mantšu ka moka a tlotlontšu ao e lego madiri goba maina.**
2. **Botša barutwana gore maina ke mantšu a go thea dilo maina gomme madiri ke tiro goba mantšu a go dira.**
3. **Efa barutwana ditaelo tše di latelago:**
 - a. Re ya go bapala papadi ya 'leina goba lediri'.
 - b. Ke tla bolela lentšu.
 - c. Ge e le leina o swanetše go emišetša monwana o tee godimo.
 - d. Ge e le lediri o swanetše go emišetša menwana e mebedi godimo.
 - e. Le tla šoma ka bobedi go dira lefoko ka lentšu, leo le bontšhago gore le re go reng.
 - f. Ke tla bitša bobedi tša go fapana gore di bolele mafoko a tšona.
4. **Bolela lentšu la mathomo gomme o thome papapdi.**

Ditumatlhaka le thutapopegopolelo: Aga le go bontšha mantšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Hlama ya
go bapala,
polasitini,
dikhurumelo
tša mabotlelo,
wulu, pasta,
bj.bj.

1. Eyang lefelong le le bulegilego.
2. Bontšhang barutwana moo lefelo la bona la go šomela le lego gona.
3. Bontšhang barutwana moo lefelo la bona la pontšho le lego gona.
4. Arolang barutwana ka dihlopha tša ba 2-4.
5. Abelang sehlopha se sengwe le se sengwe didirišwa tše di lego gona.
6. Botša sehlopha se sengwe le se sengwe gore se nagane ka lentšu leo ba ka le ngwalago.
7. Se se latelago, botša dihlopha gore di hlame lentšu leo ka didirišwa tše di lego gona.
8. Ge dihlopha di šetše di hlamilwe lentšu la tšona di swanetše go le bontšha lefelong la pontšho.
9. Dumelela barutwana go sepelasepela le go bala mantšu a ba bangwe.
10. Leboga barutwana o ba botše gore ba hlwekiše.

Go Bala ka go Abelana: Barutwana ba hlagiša mongwalo wa bona

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Barutwana
ba
phatlalatša
sengwalwa sa
bona

Diriša nako ye go phatlalatša le go tlhagiša mongwalo wa bona.

1. **Tšwela pele go bitša barutwana gore ba tšweletše ka phapošing.**
 - a. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go tla pele ka phapošing go hlagiša.
 - b. Efa morutwana o mongwe le o mongwe 1–2 ya metsotso go hlalosa sethalwa sa bona le go bala mongwalo wa bona.
 - c. Ge ba feditše, ba sepelesepele ba bontšhe seswantšho sa bona.
2. **Ge ba dutše ba hlagiša, netefatša gore phapoši e theeditše ka tlhokomelo. Ba gopotše go opa diatla ge morutwana o mongwe le o mongwe a hlagiša.**
3. **Bontšha mošomo wo o phatlaladitšwego wa barutwana ka moka ka pukung ya phapoši goba mo letlapeng la ditsebišo.**

Go Ngwala: Barutwana ba hlagiša mongwalo wa bona

NAKO:
20 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Barutwana
ba
phatlalatša
sengwalwa sa
bona

Diriša nako ye go phatlalatša le go tlhagiša mongwalo wa bona.

1. **Tšwela pele go bitša barutwana gore ba tšweletše ka phapošing.**
 - a. Bitša barutwana ka o tee ka o tee go tla pele ka phapošing go hlagiša.
 - b. Efa morutwana o mongwe le o mongwe 1–2 ya metsotso go hlalosa sethalwa sa bona le go bala mongwalo wa bona.
 - c. Ge ba feditše, ba sepelesepele ba bontšhe seswantšho sa bona.
2. **Ge ba dutše ba hlagiša, netefatša gore phapoši e theeditše ka tlhokomelo. Ba gopotše go opa diatla ge morutwana o mongwe le o mongwe a hlagiša.**
3. **Bontšha mošomo wo o phatlaladitšwego wa barutwana ka moka ka pukung ya phapoši goba mo letlapeng la ditsebišo.**

Go Bala ka Sehlopha sa go Hlahlwa: Dira Teko ya Thelelo ya go Bala ka Molomo

NAKO:
30 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Puku ya
Motheo

Puku ya
Tekolo

1. **Dudiša barutwana ba sware Dipuku tša Motheo.**
 - a. Botša barutwana go bula letlakala la mathomo la Dipuku tša Motheo.
 - b. Botša barutwana go šoma mmogo le bagwera ba bona.
 - c. Botša barutwana go lekola ge e ba ba ka bala medumo ya ditumatlhaka ka moka ga tšona.
 - d. Botša barutwana go šiedišana ka go bala mantšu le dingwalwa ka moka gape.
2. **Botša barutwana ka o tee ka o tee go dira meleko ya TBM.**
 - a. Šomiša melekwanana ya TBM yeo o e filwego ka Pukwana ya Tekolo.
 - b. Latela ditaelo tša go dira diteko tša Mabokgoni a Polelo (TBM) ka gare ga Pukwana ya Kelo.
 - c. Rekhota dipolelo tša morutwana o mongwe le o mongwe.
 - d. Šomiša dipolelo tšeo go fa tshedimošo e mpsha ya dihlopha tša go bala tša bokgoni bjo bo swanago.
 - e. Gape šomiša dipolelo tše go ngwala dintlha tša go nyaka go lokišwa kotareng ye e tlogo.

Mafelelo a letšatši: Go bala ka go hlaboša lentšu

NAKO:
15 ya
metsotso

DIDIRIŠWA:
Didirišwa tša
morutiši

- Šomiša didirišwa tša gago: PukuKgolo, Kgoboketšo ya Dikanegolo le Dipuku tša Dikanegolo tša maleba.
- Šomiša nako ye go bontšha go bala ka thelelo le go hlagiša.
- Mošongwana wo o tšwetšapele lerato la barutwana la go rata dikanegolo le go bala.
- Gape o bopa tlotlontšu ya bona, tsebo ya bokamorago le mogopolo wa go šoma. Tše ke mabokgoni a bohlokwa a kwešišo.

